

BIBL.
DE
L'UNIVERSITE
MS.
1046

CP. IV
F. H. 3. A

BIBL.
DE
L'UNIVERSITÉ
MS.

1046

[Faint, illegible handwriting throughout the page, likely bleed-through from the reverse side.]

Compendium totius
philosophiae Aristotelicae.

praefatiuncula

Solent Architecti in exigua
alicuius tabulae angustis primum
adumbrare opus, qd postea in aperto
alicuius campi planitie explicare
absolvere meditantur; nobis etiam
volentibus exponere philosophiam integram,
ita videtur potius radi commodissime, si in
his compendiorum angustis breviter et
summatim tantum attingamus ea, quae
postea, favente Deo, in luculentiorum
consonantiam erigemus.

qd compendium et quae
eius virtutes?

Compendium, qd etiam epitome,
enchiridium, manu ductio, introductio,
synopsis nominatur, est brevis et
simplex, accurata, alicuius doctrinae
expositio seu delineatio.

hinc compendii virtutes tres potissimum,
breuitas, claritas, facunditas; praecipua
facunditas. qd enim mirabilius, quam
tot et tam varias res tam angustiis —
contineri terminis, quemadmodum parus
in semine grande viuens continetur.

praeludia pthia.

praeludia dnr nonnulla quaestiones,
quae solent praemitti, et prius tractari —
doctrinae, quae suscipiunt tractanda. Eiusmodi
sunt quaestiones de noe, de extia, de cais,
de pphatib', et diuinoe, quae apud grecos
prolegomena dnr.

Caput ^{primo}

De noe, et extia pthia

Noen pthia, si spectetur ^{grae} ~~etymolo~~
signat studium et amorem sapientiae: sed
amor duplex, alter efficax et fortis, alter
tenuis et debilis: pthia est amor ille fortis, nam
pthus verè, qui totus est in quaerendâ —
veritate.

Noi s istius author pythagoras; is enim
inquit Tullius, reiecto sapientis noe, —
propterea qd arrogantius aliqd sonare
videretur, primum se esse pthum dixit, hoc
est veritatis indagatorem, sapia studio sem.

rectè id quidem, nam, si pprie loqui
velimus, solus Deus, aut angelus sapiens,
quia solus Deus, vel etiam angelus novit
oia unico aspectu: at infelix homo, quam
pauca novit et quanto cum labore?

Extia phia demonstrabit in cōmentario
adversus academicos et scepticos: sed
existere phiam, vel ex eo satis patet,
qd multa certò, clarè et distinctè
cognoscantur, ut puta, ignem esse calidum,
mel dulce, hominem esse mortalem, Deum
immortalem.

Caput 2um

De causis philosophia
quatuor vulgò apud philosophos cae, finis,
efficiens, materia, forma.

De fine phia
finis duplex est, alter cui, alter cuius-
gratia.

finis cui is est, in cuius utilitatem
res aliqua cedit, destinatur, v. g. finis
cui potionis medicae est agrotus, quia potio
medica paratur agrotis, et cedit in utilitatem
agroti.

Finis cuius gratia est id, propter quod aliquid

A

fit, appetitur, comparatur, qualis. E. g.
sanitas, propter quod comparandam preparatur,
appetitur, sorbeturque potio medica.

FINIS cui phia est huius, ut satis patet, quia
phia cedit in utilitatem huius.

FINIS cuius gratia phia est cognitio veritatis,
et actio virtutis, quia propter hunc finem
appetitur et comparatur phia.

De causa efficiente phia

Causa efficiens rei alicuius est eius-
proprium productivum; ut architectus cum
aedificio.

phia spectari potest in Adamo, in
reparatoribus et in nobis.

Tres sunt modi, quibus aliqua
disciplina potest obtineri, scilicet infusio, —
inventio, et doctrina. Adamus habuit
phia infusioe, reparatores inventionis,
nos doctrinae. Sic itaque causa efficiens —
phia Adamus fuit Deus infundendo, —
causa efficiens phia reparatorum ipsi
suerunt inveniundo, admiratione et
experientia praebentibus faciem. —

5

phia verò nostra nos ipsi authores —
sumus studendo et discendo ope —
praeceptoris phiam voce vel scripto —
tradentis.

De Māā phia.

triplex in cōi disqui solet māā*,
scilicet māā in quā, māā circa quam,
et māā ex quā. 1ª vocatur Subtūm;
2ª obtūm; 3ª retinet māā nōē.

Subtūm phia

Subtūm uniuersim ē illud, in quo
aliqua fōa recipitur, sic liliū ē Subtūm
albedinis, qā albedo recipit in lilio.

triplex disqui pt Subtūm, vnum
informāōis, alterum inhāsiōis, tertium
denominationis.

Subtūm informāōis ē illud, in quo
recipitur fōa substantialis, ē. g. corpus
hūanū, in quo recipit āō rāalis.

Subtūm ~~informāōis~~ inhāsiōis ē
duplex illud, in quo recipitur fōma
accidentalī, seu cui inhāret accidens,
ē. g. liliū, cui inhāret albedo.

Subtūm inhāsiōis duplex, vnum
ē Subtūm quo, et proximum seu —

immediatum; alterum dr subtum qd, et remotum seu ultimum.

SUBTUM quo ē illud, qd primò, per se et immediate foam recipit accidentalem.

SUBTUM qd ē illud, qd ~~per se et immediate~~ ~~immediate~~ alio medio recipit foam accidentalem; sic in lilio subtum quo albedinis ē quantitas lili, hac enim primò, per se et immediate recipit albedinem; subtum vero qd albedinis ē ipsum lili, qd lili, mediā q̄titate, recipit in se albedinem.

SUBTUM denominationis ē illud, qd denominationem tr̄t ab aliquā foā, sic hōo ē subtum denominationis astronomiae, qā hōo denominationem tr̄t ab astronomiā, cūm dr astronomus.

VERUM denominatio duplex; interna, et externa.

DENOMINATIO interna dr, quā petitur a foā existente in ipso subto denominato, sic ē calidum ē denominatio interna igni, qā petitur a calore extente in ipso igne.

EXTERNAE dr, quā petitur a foā extra subtum denominatum existente; sic ē cognitum ē denominatio externa parieti, quia petitur a cognitione extra parietem

7

existente; cognio quippe o e in pariete
ipso, sed in eo, qui parietem cognoscit.

Phia o h^t sub^{tum} in forma^{ois}, q^a sola
foa substantialis sub^{tum} h^t in forma^{ois},
atqui phia o e foa substantialis, quia e
foa accidental^{is}; itque sub^{tum} —
~~accidental^{is}~~ inhesionis proximum phia
e intellectus hu^{anus}, q^a phia primò per se,
et im^{mediate} recipit^r in intellectu hu^{ano},
quem iuvat ad agendum.

Sub^{tum} inhesionis phia remotum
e a^a r^aalis, q^a phia recipit^r in a^a
r^aali, mediante intellectu.

Denique sub^{tum} denominationis
phia e solus h^{oc}, q^a solus h^{oc} a
phia denominatur phus.

Obt^{um} phia

Obt^{um} dr, quasi actum, id est
positum ob oculos.

Obt^{um} duplex e m^aale^{te} et foale.

M^aale e illud circa quod p^oa,
habitus, et actus versantur, occupantur. ^{ita ut etiam sit}
^{coo} alteri.

Obt^{um} foale e r^ao foalis, sub
quâ p^oa, habitus et actus circa illam
rem versantur, occupantur, v. g. color

obitum qd foatle obitum māa levisus; qā visus occupat
 ex vtroq; dī circa colores; visibilitas ē obitum foatle
 obitum dī tribuit visus, qā visibilitas ē rāo foalis, sub-
 qua visus occupat circa colores.

Obitum M. phia ē universitas rerum
 scibitium, id ē, quā verē, certō et
 euidenter cognosci pōunt, māa le-
 quidem sī res ipsa scibiles, foa le verō
 scibilitas ipsarum, si fas ita loqui,
 qā phia ē agit de reb, nisi qd pōunt
 verē, certō, et euidenter cognosci.

Māa phia ex quā

Māa ex quā vel ē educationis, vel
 compositionis.

Māa educationis ē subitum, in quo foa
 pendet, ut producat, unde in
 quolibet accidente idem ē subitum
 inhaesionis et māa educationis.

Māa compositionis vel sumitur stricte
 pro ipsissimā māa, vel late pro
 quiblibet ptib aliqd totum componentib,
 quo sensu Angelī sī māa, ex qua constat
 tota militia angelica.

Māa educationis phia ē intellectus huāus,
 qā idem ē subitum inhaesionis et māa
 educationis.

Ma compositionis phia pprie dicta nulla e, q̃a phia spiritalis e, — proindeq; caret ma pprie dicta.

Ma compositionis phia impprie dicta st ptes oēs, ex quib' constat, sc̃ltoa, ethica, phica, mathematica, et mpthica.

De foā phia

foa e id, qd constituit aliqd in suo eē, sic aa rāalis e foa hoīs, q̃a hōo per aam rāalem constituitur inesse hoīs.

foa duplex sc̃l ppria, quae phica etiam dī, et imppria, quae vocatur mpthica.

foa mpthica e foa alicui subto verē adueniens, ut aa rū corporis.

foa mpthica ē ipsius rei defio.

phia o tr foam phicam, q̃a e foa quaedam adueniens subto, sc̃llectui et aē, o datur autem foa, foa.

phia tr foam mpthicam, quae continetur ipsius defio.

Defioes phia plurima prima e Platonis. phia e hoīs similitudo cum Deo; o quidem sedum nāam, quis enim similis tui, o Deus, sed sedum operāoem, ideo

addit Plato, quod fieri potest.
 2^a est eiusdem Platonis. *phria* est
 meditatio mortis; sed mors duplex,
 altera vera et *phica*, to separatio *ao* a
 corpore: altera ~~apthica~~ mystica et
 metaphorica, quae est separatio *ao* a
 sensib^l et pravis affectib^l, de qua sola
 intelligendus Plato.

Solidior igitur *leombratus*, qui,
 lecto Platonis libro, de *ao* aternitate,
 sese de muro praecipitem dedit, et sic
 miserè obit. De eo fertur hoc epigramma.

Vita vale, muro praecipit delapsus ab alto
 dixisti moriens, ambraciota puer,
 nullum in morte malum credens, sed
 scripta Platonis

non ita erant *ao* percipienda tuo.

3^a eiusdem authoris. *phria* est rerum
 divinarum, et humanarum, causarumque;
 quibus haeres continentur, scientia.

per res divinas ittinguntur res spiritales,
 quales sunt Deus et angelus.

per res humanas ittinguntur res corporeae,
 vel quae habent ordinem ad vitam, qualia
 sunt elementa, ipsa quoque *ao* realis in statu
~~perfecto~~ unionis cum corpore.

res autem spiritales sunt divinae, sicuti
 res corporeae sunt humanae, quae denominatio

fit a nobiliori pte, qualis ē Deus inter
res spirituales, et hōō inter res corporales.

4^a. **STOICORUM**. *phīa* ē virtus,
quā quis semel instructus semper hō
idem velle, et idem nolle, perpetuamque
seruat in vitā constantiam. **VELUT**
deficiōis sensus, qd vix sapiens, qd qd
agit, semper eodem agit modo, id est
sapienter, aptus ē ad oēs casus, bonorum
rector, malorum victor, in secundis o
superbit, in aduersis o deficit.

VELUT oīum deficiōum *phīa* hac
ē famosissima. *phīa* ē cognō vera,
certa, et evidens rerum naturalium per
caas.

Id est cognō
rei nrīe per caas.
si sumat *phīa*
distictiue;
si collectivē,
verd rerum
oīum naturalium.

Id est cognō, id est deus facultatis cog^{centis}
videlicet intellectus. cognoscere autem
nihil aliud ē, quam rei alienius imaginem
in se vitaliter exprimere, delineare.

Id est vera, id ē conformis obto suo, et
disguatur ab errore et haesi, quæ quidem
cognōes sūt, sed falsæ.

Id est **CLARA** id ē indubitata, firma, stabilis,
constans, ut *phīa* disguatur a *h* opinione
et fide hūā, quæ incertæ sūt, nec remouent

formidinem, fluctuationem, vacillationem.
Evidens id est clara et perspicua, ut
 phia disquatur a fide divina et theologia,
 quae quidem certiores sunt, sed inevidentes.

Intellectuale id est quae solo lumine
 naturali possunt cognosci, deprehendi, ut
 phia disquatur a visione Dei, quae quidem
 est vera, certa, et evidens cognitio, sed est
 rei naturalis.

Additur per causas, ut phia disquatur
 tum a sapientia, quae est cognitio effectuum in
 causis, qualis est cognitio Dei et Angelorum,
 qui sunt actu multiplices, sed unica et
 simplici cognitione, id est sine discursum causam
 et effum norant, tum etiam a cognitione
 experimentalis, quae v. g. rusticus novit
 arbores crescere ignorans causam illius
 incrementi.

3um non

Caput ultimum
De propriis phiae
quatuor sunt proprietates phiae.
 1^a dignitas seu excellentia. nam phia
 secundum Arlem scia sciarum, ars artium.
 2^a iucunditas. est enim iucundum phari, teste

pho, iucundum meditari, pabulum
mentis.

3^a libertas. nam, ut inquit Tullius, in
phia o tam magistri authoritas, quam ratio —
quaerenda. Sanctum et honorabile patrocinari
veritati; amicus Plato, sed magis amico
veritas.

4^a denique utilitas, e enim utile homi-
nium causas nosse:

felix, qui potuit rerum cognoscere causas.
utilius nosse scriptum: atqui phia rerum
causas aperit, et homi sui ipsius cognitionem
instillat: ergo phia utilis.

Caput ultimum De divisione phiae

phia ddr¹ in actualem et habitualem:
phia actualis e actio intellectus —
cognoscentis rem aliquam naturalem per
suam causam, v. g. cognoscentis hominem esse
mortalem, quia constat qualitatibus contrariis.
qualis phia artis inter suos phantia.

habitualis e facilitas phandi seu
disserendi certo et evidenter de rebus
naturalibus, qualis phia artis etiam dormientis.
2° ddr in contemplativam et practicam.

Contemplativa ea ē, quae ita
cognoscit obiectum, ut in eius contemplatione
conquiescat. triplex ē, metaphisica, physica et
mathematica.

practica ea ē, quae ita cognoscit obiectum,
ut in illius cognitione conquiescat, sed
cognitionem refert ad opus. duplex ē
logica et moralis.

FINIS
compendii physicae in
genere.

Compendium mptica.

præfatiuncula.

Solent pthi suas ordiri institutiones
a compēo mptico, licet in comentariis o
seruetur hic ordo: cāa, qd illis exponant
termini quidam cōiores, quorum intelligentia
nria creditur, ad intelligenda ea, quæ in
cæteris traduntur.

prælu dia mptica.

NOE mptica intelligit scia post nāalis,
seu scia rerum post nāalium, hæc enim
disciplina agit præsertim de Deo, qui
cognoscitur a nobis ex reb' creatis, et
nāalib', unde etiam dicitur Theologia, id
est scia de Deo.

Etia mptica certissima est, qā
plura nouimus clare et distinctè entia
mptica, nempe Deum æternum
et, oipotentem.

Obtūm mptica est ens ipsum, qd ens est
ens.

in phico abstractis
ab or maa, sine
singulari, sine
sensibili, sine
intelligibili, ut aa.

ddr in qntem,
qua agit de exte hic erit ordo.
in cor, et in
specialem, qua
agit de spiebr
entis ab or maa
abstractis.

mpthica scia speculativa, qua
versatur circa ens ipsum, qtnus e ens.

caeterum in exponendo hoc compo

1.º a gemus de ppriis et cais entis mptici.

2.º de ente ipso mptico eiusq ppta b?

3.º deniq; de inferiorib? entis, de deo
praesertim et angelis.

part 1.º de ppriis et
cais

quaestio prior de
ppriis

pprium e id,
unde ppriatum.

pprium generatione e illud, a quo
habet aliquid, ut sit, vel ut ^{cognos} ~~speciebus~~ catur.

duplex gr pprium, alterum cogniois,
alterum rei. de utroq; agendum
sigillatim.

Caput 1.º de ppriis
cogniois

pprium cogniois dicitur, qd
ducit in cognioem alterius, ut creatura
ru Dei; nam invisibilia Dei, per ea quae
facta st, intellecta conspiciuntur.

pprium cognitiois duplex, alterum simplex, qd vna exprimitur voce, ut creatura: alterum complexum, qd plurib verbis exprimitur, qualis ppositio vltis, quæ vulgò dicitur axioma.

pprium complexum duplex, alterum dicitur axioma, seu primum absolute, alterum secundum, effatur, maxima in moralib.

Seu sum secundum quid.

pprium absolute sum est propositio oium clarissima, quæ cætera demonstrat, nec per aliud demonstrari potest, qualem aiunt esse hanc ppositionem. ~~impossibile~~ idem simul esse et non esse.

pprium sum secundum quod dicitur illud, qd per aliud demonstrari potest, quale est hoc pprium, oie totum est maius sua parte.

Caput 2um de propriis rei

pprium rei dicitur id, vnde aliquid fit, vel componitur.

duplex est externum, et internum.

pprium externum dicitur, qd rem producit, ^{trina est quædam} ^{ppria, te agent,} ^{finis, et exemplum,} componit, ut Architectus rui domus.

internum dicitur, qd rem componit, ut

Lapis rū domus, miles rū exercitus.

ppūm internum aliud ptheum, aliud mtheum.

ptheum dr, qd componit rem ptheam, seu mtheam, ut māa et fōa, sed de isto ppio alibi.

Seu qd componit rem mtheam.

ppūm mtheum dr, qd componit rem mtheam, seu separatam a māa, cuiusmodi sūt actus et pōa, essē et extia, genus et dria, nāa et sglaritas, tminus et tminatum, res et modus, — quib' addit' entitas. de his deinceps.

De actu et pōa

actus ē pfectio quadam.

ACTUS dr, id per qd aliquid ē reipsa tale, sicut lumen ē actus aëris, qā per lumen aër ē reipsa lucidus.

ACTUS 1.º ddr in actum sui tūm, in actum alterius tūm, et in actum sui et alterius.

ACTUS sui tūm dr, qui sibi soli natus ē, ut Deus, Angelus.

ACTUS alterius tūm dr, qui alteri natus ē totus, o sibi, ut aā equi.

ACTUS sui et alterius dr, qui et sibi et alteri natus ē, ut aā hoīs, quā vivit sibi, et corpori, qd movet.

Actus 2° in actum impurum, purum et purissimum.

Actus impurus dr, qui vel materialis, ut aere qui, vel materialis appetens, ut animalis.

Actus purus dr, qui expertus est materialis et sensibilis, et in materialis seu defectus, ut angelus.

Actus purissimus dr, qui omnis est materialis expertus est, ut Deus optimus maximus, in quo nihil latet, aut defectus.

3° Actus in actum 1um et 2um

Actus 1us dr, qui est origo alterius.

Actus 2us dr, qui ab alio ducit originem, sic aere est actus 1us, intelligere est actus 2us.

4° Actus dicitur in perfectum et imperfectum.

Perfectus is est, qui seipso contentus est, nec alio tendit, ut calor.

Imperfectus is est, qui ex se non aequi in alio tendit, ut calefactio rationis caloris.

denique actus dicitur in phyicum et metaphyicum.

Actus phyicus is est, qui proprius est rerum corporarum, qualis est aere.

Metaphyicus is est, qui in rebus metaphyicis locum habet, ut existere.

actus phyicus is est, qui est in potestate, a quo taliter dictum separari potest.

Potestas dicitur, id per quod res est virtute. Sic aqua frigida est virtute calida, homo dormiens est virtute ridens.

actus metaphyicus est in potestate, ut dictum est, et taliter dictum separari potest.

20
pōa ē aptitudo
ad aliqd, id ē
capacitas alicujus
rei.

Pōa duplex, activa scilicet et passiva.

Pōa activa ē virtus agendi, qualis
pōa ignis ad comburendum.

Pōa passiva ē capacitas seu dispositio
ad aliqd recipiendum, qualis pōa in
manu, ut calefiat, si admoveatur igni.

Pōa activa duplex, naturalis una,
altera supra naturam, vulgò obedientialis.

Pōa activa naturalis ē virtus producendi
effum æqualem naturæ, qualis virtus
comburendi in igne.

Pōa activa obedientialis dicitur virtus
producendi effum, qui excedat vires
naturæ, qualis ē virtus aquæ, ad eluendas
peccati originalis sordes, et gratiam
producendam; qualis virtus ignis
inferni ad torquendos demones.

Hæc pōa dicitur obedientialis, quia
cōit creaturæ utrum, quatenus obedit, et
subiicitur summo Dei imperio ad
faciendum, quod quod ab ipsa fieri o-
repugnat.

Pōa passiva etiam duplex, altera
obtiva, altera subtiva.

Pōa obtiva recte dicitur potestas obtumendi
Dei, seu id est, quod a Deo omnipotenti

produci potest, unde melius dicitur dici possibilitas.

Potestas subiectiva recte dicitur potestas capacitas, —
in qua recipi aliquid potest, qualis potestas in
marcupio ad recipiendam monetam.

Potestas passiva subiectiva duplex iterum;
naturalis una, altera ~~in~~ prae naturalis; vulgo
obedientialis.

Naturalis dicitur capacitas recipiendi aliquid
aequale naturae.

Obedientialis dicitur capacitas recipiendi
aliquid, quod naturam excedat, qualis est potestas
animae ad recipiendam gratiam, charitatem.

Est obedientialis, quod constituit creaturam, ut
quod natus obedit, et subiicitur summo dei
imperio, ad recipiendum quod quod ab ipsa
recipi non repugnat.

potestas, alia passiva,
alia activa.

passiva, quae per
se est, quae distincta
est ab actu.

Activa vero, quae
est quod est dispositio
ad actum, ut
genus ratiocinationis.

DE ESSENTIA ET EXTENSIONE

Essentia, quae etiam natura, ratio,
quidditas dicitur, quod responderi solet ad
questionem, quod sit res. Sic quarenti
quod homo, respondetur essentia hominis, nempe
animae rationale.

Rectius dicitur, quod est primum in re
qualibet, et radix omnium proprietatum. Sic
animae rationale est essentia hominis, quod nihil est in

hōe prius aali raali, et ab aali raali
fluunt oēs hoīs pptates, hī enim
hōo ab aalitate sensum, motum, —
appetitum; a raalitate verō hī vim
admirandi, ridendi &c.

EXTRA dī id, qd rōndetr ad quāstionē,
an res extat.

dīr vulgō sur rei actus, seu id, per qd res
ponitur extra nihil, vel disquitur
a nihilo.

DE GTE et dīā

GENUS dīr gradus essentialis, seu mpthcus
hoīs plurib' spīeb', de quib' predicatur
in qd, quale ē aal rō hoīs et belluā.

DIŌ dīr gradus mpthcus pprīus vni
spīei, quam constituit, et disquit a ceteris
spīeb', sic rāo ē dīā hoīs, ē enim hōi
pprio, constituit hōem, disquit hōem
a ceteris spīeb'.

DE NĀā et Singularitate

NĀā mpthca, de quā sit sermo, ē
gradus mpthcus, seu essentialis compositus

ex gre et driā, qui defioe explicatur, — nāo idē est ac
est et spies
completā.
fitq; singularis, adiunctā singularitate;
sic huaitas ē nāo hoīs mpha, ē enī
gradus essialis, composita ē ex gre et
driā, tō ex aāl et rāal, explicatur defioe;
dr enim hōo aāl rāale. fit singularis,
adiunctā singularitate, nempe —
Appietate, et lentulitate, qō huaitas
ē verē nāo hoīs.

Singularitas ē gradus, per
quem nāo fit singularis, talis ē lentulitas,
per quam fit lentulus; talis Appietas,
per quam fit Appius.

Dr etiam driā numerica, quā adiuncta dr etiam
haecitas, qō
per eam velati
iduum. nāo constituit iduum.

De termino et terminato

terminus dr, id qd rem tminat,
sic paries dr tminus aulae.

terminus duplex, verus, ut paries;
negatiuus, ut mors.

terminus verus duplex, alter nāalis
ut punctum ⁱⁿ lineae; alter arbitrius, ut

24

limites agrorum, nam, ut aiunt
iurisconsulti, divisio agrorum $\bar{o}$ $\bar{e}$ a
nāa, sed ab hoib^l, iuretr.

RES terminata dr id $\bar{o}$ $\bar{e}$, qd finitum $\bar{e}$, et
terminatum, at qui $\bar{o}$ $\bar{e}$ creatura tminata
 $\bar{e}$, q $\bar{o}$ $\bar{o}$ $\bar{e}$ creatura tmino aliquo tminata.

De modo et re

modus dr id, qd rem variat, et
determinat, efficitq; ut sit certo quodam
modo, qualis inflexio digiti, qualis
sessio hois.

Modus duplex, internus unus,
alter externus.

EXTERNUS dr, qui rem extrinsecus
tūm determinat, ut inflexio digiti.

INTERNUS dr, qui pertinet ad
rei essentiam, ut unio corporis cum aā.

RES dr, qd per seipsum exterept, $\bar{e}$,
quæ aptum variari, et determinari, ut
digitus, hoō &c.

De entitate

ENTITAS dr id, a quo res tr, ut

sit diuisibilis in certas partes.

¶ In re qualibet duo, essiet ~~entitas~~ ^{entitas}.
 ¶ Ad eam res ois indiuisibilis, ^{¶ ptes itaq; entitatis}
 rāe entitatis res ois diuisibilis in ^{¶ seu antegredes, differunt}
 certas ptes homogeneas, vulgò entitatus, ^{ab ethalib; qd parti-}
 sic lac rāe essiet nequit ddi, rāe ^{ethal e ea, qua}
 entitatis facile ddtur, idem de hoc, et ^{sublato pmenton}
 ceteris reb dictum puta. ^{o amplius illigit}
^{¶ ptes itaq; entitatis}
^{¶ seu antegredes, differunt}
^{ab ethalib; qd parti-}
^{ethal e ea, qua}
^{sublato pmenton}
^{o amplius illigit}
^{¶ ptes itaq; entitatis}
^{¶ seu antegredes, differunt}
^{ab ethalib; qd parti-}
^{ethal e ea, qua}
^{sublato pmenton}
^{o amplius illigit}

quaestio posterior de causis

caput vnicum de causa generatim.

Causa generatim dtr ppium verò ^{¶ ptes itaq; entitatis}
 influens ee in aliud, vel ppium verò ^{¶ seu antegredes, differunt}
 producens aliud. aliud autem dico, ^{ab ethalib; qd parti-}
 qd e alterius nāe. ^{ethal e ea, qua}

differt a ppio, ppium enim vel
 nihil producit, ut punctum, qd e ppium
 linea, vel, si producit aliqd, producit
 alium, o verò aliud, ut pater aeternus
 producens filium.

Causa quadruplex, finis, efficiens, aliter interna.

¶ ptes itaq; entitatis
 ¶ seu antegredes, differunt
 ab ethalib; qd parti-
 ethal e ea, qua
 sublato pmenton
 o amplius illigit
 ¶ ptes itaq; entitatis
 ¶ seu antegredes, differunt
 ab ethalib; qd parti-
 ethal e ea, qua
 sublato pmenton
 o amplius illigit

¶ ptes itaq; entitatis
 ¶ seu antegredes, differunt
 ab ethalib; qd parti-
 ethal e ea, qua
 sublato pmenton
 o amplius illigit

¶ ptes itaq; entitatis
 ¶ seu antegredes, differunt
 ab ethalib; qd parti-
 ethal e ea, qua
 sublato pmenton
 o amplius illigit

māa, fōa, addunt aliqui exemplar. de
his seorsum deinceps dicendum.

DE FINE

FINIS ē id, qđ mouet, aut ueluti
mouet opificem ad opus. id propter
qđ aliqd ~~occurrit~~ appetitur, comparati,
ut iam antea obseruatum ē. quae
defio illigenda, ut satis patet, de
fine eius gratiā.

MULTIPLEX ē finis, 1.º unus ē finis
artis, alter artificis.

FINIS artis ē ille, quem ars per se
intendit, et cuius grāo dī ars comparari,
qualis ē sanitas rō artis medicāe.

FINIS artificis, ~~idē~~ quem agens sibi
liberē proponit ad operandum, —
qualis pecunia, quam medicus sibi
proponit, Tqm finem.

2.º finis alter medius, alter ultim?
qui uel ē ultimus scđm qđ, uel —
ultimus simpliciter.

FINIS medius ē ille, qui alio refert,
ut ædificium, qđ quidem ita finis ē
architectura, ut referatur ad commodam
habitationem, Tqm medium ad finem.

FINIS ultimus dr, qui alio o refertur.
 Sed finis ultimus secundum qd ille e, qui
 alio o refertur incerto quodam genere,
 qualis e sanitas in gre rerum medicinalium.
 Finis ultimus simpliciter dr, qui in o
 gre ultimus e, et alio o refertur, ut
 Deus, illi enim meta laborum,
 ne plus ultra.

De caa efficiente

CAa efficiens, alia princeps, alia
 instrumentum.

princeps dr, qua ppria virtute
 producit effum, ut Architectus.

instrumentum dr, qd movetur
 a caa principe ad agendum, ideo
 o agit ppria virtute, ut malleus,
 calamus.

2°. CAa efficiens, alia univoca,
 alia equivoca.

UNIVOCA dr, qua producit effum
 eiusdem secundum naturam, ut homo generans
 hominem.

Equivoca dr, qua producit effum
 diversae secundum naturam, ut sol produciens ranam.

ca efficient duplex
 1° et 2°. 1° Deus
 e. 2° creatura.

Deus ut 1° caa
 creat concurrens
 conservat.

conservatio duplex
 impropria seu
 indirecta; propria
 seu directa.

conservatio duplex
 simultanea, et
 successiva, si datur
 aliqua determinatio
 duplex, scilicet, moralis
 et physica. sed hoc
 in commentario.

instrumentum —
 duplex conjunctum,
 qd uniti agenti
 operati, ut manus
 et pedes: et
 separatum, ut
 calamus.

3.º Causa efficiens, alia libera, alia nra.
libera dr, quæ, positis ad agendum nris, p^t
agere, vel ò agere, hoc vel illud agere, ut
hò, qui p^t studere, vel ò studere, studere
vel ludere.

Nra dr, quæ, positis ad agendum nris, ò
p^t agere, vel ò agere, ut sol vel ignis, hic enim
ò p^t ò urere, ille ò p^t ò lucere.

4.º Causa efficiens, alia vrlis, alia particularis.
Vrlis, quæ assistit ceteris cõis agentib^{us}, ut
Deus, sol.

particularis dr, quæ certo effectuum
g^{neri} addicta est, ut hò, equus.

5.º Causa efficiens, alia proxima, quæ effum
proximè attingit, ut pater r^{ati} filii, alia
remota, quæ effum attingit, alio medio, ut
avus, medio parente, attingit nepotem.

6.º Alia per se, et p^{ro}pria, ut sol produciens
lumen, alia per accidens, ut sol idem morbos
ferens mortalib^{us} agris.

denique alia p^{ro}pria, quæ p^{ro}pria virtute
produci^t effum, ut ignis, qui suo calore
similem sui calorem producit in aqua;
alia moralis, quæ alienâ virtute produci^t
effum, ut hò applicans facem, medicus
curans ægrotum.

De Exemplari

Exemplar dr. f^ora, ad cuius similitudinem
produci^tur aliqd ex voto agentis. vulgò
imago. hinc duo ad perfectam imaginem
nra.

1um ut sit similis suo exemplari; 2um ut similitudo contingat ex voto operantis. q^o spuma, quam expressit pictor iratus iactu penicilli o erat vera imago, q^o præter votum et expectationem pictoris.

Exemplar duplex, aliud nāale, aliud dianoëticum seu intellectuale.

Nāale dr, ad cuius similitudinem fit aliqd ab agente nāali, et rāo destitūto, — quali exemplari utitur equus generans equum, ut vulgò docent.

Dianoëticum dr, ad cuius similitudinem fit aliqd ab agente intelligente, et rāo utente, quali exemplari utitur pictor.

Exemplar dianoëticum duplex, internum, et externum.

Internum ē illud, qd residet in mente opificis, ipsumq; dirigit ad agendum, qualis ideo regis in mente pictoris.

Externum ē illud, qd extra se, et ob oculos positum intuetur opifex; qd q; sibi proponit ad imitandum, qualis rex ipse, quem intuetur pictor, ut eum exprimat.

De cā māali et foali

Cā māalis ē ea, circa quam, vel in quā, vel ex quā, ut dictum initio.

Cā foalis, seu fōa ē actus perficiens māam totam; unde et cum eā totum componens.

Fōa duplex, altera substantiva, seu per se substantiens, ut aā hoīs, aq equi; altera accidentis, et inherens alteri, ut albor, calor.

cā per accidens est ea quæ pter intentionem pducit effectum; duplex ē, scilicet fortuna et casus. fortuna ē cā intellectus. casus ē cā nāalis.

pars 2^a metaphæ de ente
et p^{ro}p^{ri}etati b^{ea}.

quæstio prior de ente.

ENS nō ēn ambiguum, 1° signat solum
id, qd verē existit in rerum univ^{er}sitate. 2° ENS
signat id o^{mn}i, qd aⁿo concipi p^{ot}.

ENS triplex, verum, falsum, et medium.

ENS verum d^{icitur}, qd vel existit in rerum univ^{er}sitate,
ut hic sol, vel extere p^{ot}, ut sol alter possibilis.

ENS falsum seu r^{ati}oⁿis d^{icitur}, qd nec ē, nec ēē
p^{ot}, aliter quam in mente cognoscentis, et
quidem delirantis, talis ē hircoceruus, sphinx,
multitudo deorum, & eiusmodi deliria
mentis hu^{ma}næ.

ENS medium d^{icitur}, qd licet o^{mn}i verē extat,
existit t^{amen} suo modo, etiam nemine cogitante,
e. g. cæcitas, tenebræ.

ENS medium triplex numeratur, priv^{ati}o,
neg^{ati}o, denomin^{ati}o externa.

PRIV^{ATI}O d^{icitur} absentia f^{or}mæ debitæ sub^{iect}o, sic
cæcitas ē priv^{ati}o in hōe, sic tenebræ t^{amen} priv^{ati}o.

NEG^{ATI}O d^{icitur} absentia f^{or}mæ o^{mn}i debitæ sub^{iect}o, sic
o^{mn}i videre in talpā, o^{mn}i sentire ē neg^{ati}o in lapide.
hinc patet non nihil ēē discriminis inter
cæcum ēē et o^{mn}i videre, similiter inter ignorare
et nescire, illud enim ē priv^{ati}o, hoc neg^{ati}o.
qd sit denomin^{ati}o externa dictum in limine.

quæstio posterior de p^{ro}p^{ri}etati b^{ea} entis
p^{ro}p^{ri}etas generatim ē attributum nr^{um} et
reciprocum, fluens ab ess^{en}tia rei, talis ē virtus
ridendi in hōe.

pp̄tates entis s̄ duplicis gr̄is, aliæ simplices,
aliæ compositæ, de quib' breuiter.

De pp̄tatib' entis simplicibus
pp̄tates entis simplices dnr, quæ unicō
exprimuntur voce, ut vnitas, veritas.
s̄ duplicis gr̄is, aliæ primæ, quæ s̄ numero
tres, vnitas, veritas, bonitas: aliæ secundæ,
quæ ex primis oriuntur, ut ex bonitate
amabilitas, tō pōe cognosci, a veritate.

VNITAS

VNITAS ē indiuisio rei in se, et diuisio a
quolibet alio.

VNUM dr, qd in seipso indiuisum ē, et
diuisum a quolibet alio, sic Deus ē pp̄riē
vnus, q̄a in se diuisus ē oō, et diuisus a
quolibet alio.

CONTRA verō manus petri o ē vna pp̄riē manus.
caam rogas! quia o ē diuisa a Petro, q̄o ē
manus vnus, sed o ē vna manus.

VNITAS quadruplex, transcendens, vrlis, —
foalis, et singularis.

transcendens dr, quæ coit oī oō enti.

vrlis dr, quæ coit soli nāe vrli, puta gr̄i,
speciei, differentia.

foalis dr, quæ coit gradui essentiali, puta
viuenti, aali, hoī.

VNITAS numerica seu singularis, dr ea,
quæ coit singulari, et idduo, puta Petro, &

VERITAS

Veritas, inquit stuythomas, ē coitia
quædam cum suā regulā, sic veritas sermonis
fito ē in coitia cum mente.

Veritas duplex, altera signi, altera rei.

Veritas signi ē coitia signi cum re signatā,
 sic vera ē imago Regis, quæ ē conformis Regi,
 verus ē sermo, qui consonat menti.

Veritas rei scđum doctorum Angelicum ē
 coitia entis cum suo exemplari, sic vera ē
 domus, quæ ē conformis idææ artificis,
 verus ē hōo, qui conformis ē idææ Dei.

Alis veritas rei ē conformitas rei alicuius
 cum p̄priis et internis ipsius p̄priis, sic
 verum ē aurum, qđ ē conforme cum p̄priis
 et internis aurⁱ p̄priis, seu qđ h̄t. aurⁱ ^{tempo}
 māam, foam, fulgorem, pondus, soliditā
 ductilitatem &c.

BONITAS

Bonum ē qđ ē p̄fectum, p̄fectum
 autem, exi nit deest.
 Bonitas ē perfectio rei, vel illius
 coitia, hinc bonum d̄r, qđ in se perfectum
 ē, vel qđ coiens ē, sic Deus bonus ē, quia
 totus in se perfectus, aqua bona, quia
 piscib^{us} coiens.

Triplex autem bonitas, transcendens,
 p̄tica, moralis, unde bonum triplex,
 transcendens, p̄ticum, morale.

Bonum transcendens ē illud, qđ coit
 oī enti, q̄tnus ē ens, quia bonitate boni s̄t
 etiam Demones, quia s̄t entia.

Bonum p̄ticum ē illud, qđ coit rei
 nāali scđum illius nāam, quale ē frigus
 r̄u aquæ.

deniq; bonum morale ē illud, qđ coiens
 ē hōi, q̄tnus hōo ē, ut virtus.

verum de bono fusius in moralib.

De proprietatib' entis compositis.

pp'tates entis compositæ dñr, quæ
pluribus dñr vocabulis, incedunt que
binæ, cuiusmodi s't completum, —
incompletum; per se, per accidens; —
absolutum, relatiuum; permanens,
successiuum; necessarium, contingens;
idem; diuersum; differens, distinctum.
de singulis agendum.

ENS completum dr, cui nihil deest,
ideo ò ordinatur alio, vel tendit ex
se naâq; suâ, ut hōo, lapis.

ENS incompletum dr, qd ex se, et
naâ suâ tendit ad aliud componen^{dum}
ut māa, et sōa, genus et dñia.

ENS per se dr, qd vel nullis constat
partib', ut Deus; vel constat partibus
se mutuo perficientibus, ut corpus
nāale

ENS per accidens dr, qd constat
ex p'tibus, quæ ex se et naâ suâ
ò ordinantur ad se inuicem, ut domus.

ENS absolutum dr, qd o respicit
aliud extra se, ut lapis.

relativum dr, qd respicit aliud extra
se, ut pater, filius, servus.

permanens dr illud cuius ptes oes
simul extant, et sine fluxu, ut trabs.

successivum dr, cuius ptes ff in ppetuo
fluxu, ut hora, dies.

NRUM dr, qd nequit aliter se hre, ut
hoem ee aal.

contingens deffr, qd pt aliter se
hre, ut hoem ee album.

NRUM duplex, aliud absolutam,
aliud conditionatum.

NRUM absolutum dr, qd per se, et
oo nrum e, ut Deus, et rei cuiuslibet
essia.

NRUM duplex
simpliciter, ut
cibus ad vivendum
videtur qd id e
ad melius, ut e,
cibus delicatior.

conditionatum dr, qd facta
hypothesi, vel positâ conditoe nrum
ut hoem manducare, si velit vivere.

eadem dnr pprie, quorum nãa
eadem, ut petrus et Paulus.

diversa, quorum nãa prorsus alia,
atque alia, ut Deus et creatura,
substia et accidens.

dria rectè dnr, quæ genere coiunt

dris verò discrepant, ut hōo et bellus,
quæ cōiunt aalitate, discrepant verò
suis dris.

distincta dr, quæ ab invicem
separantur vel re, vel cogitāoe, requidem,
ut petrus et paulus, cogitāoe verò, ut
mons et vallis.

q̄o distinctio duplex, altera vera,
per q̄m duo re ipsa disjuncti: altera
rāois, per q̄m duo sola cogitāoe —
separantur, ut iustitia et misericordia
Dei, mons et vallis.

distinctio realis, seu vera duplex,
maior et minor.

Maior dr, quæ reperitur inter duo,
quæ pōunt seorsum existere, qualis
distinctio corporis et aē.

Minor dr, quæ reperitur inter rem
et modum, qualis ē distinctio digiti
ab inflexione, nasi a similitate.

distinctio rāois duplex. prior
rāois ratiocinata, altera rāois —
ratiocinantis.

distinctio rāois ratiocinata, —
(virtualis et factis etiam dr) ē ea

per qm unum cogitacoe Separat ab alio,
sed ~~o~~ iure et cum fundo, qualis
distinctio montis a valle, longitudinis a
latitudine.

distinctio ratiōis ratiōis inantis dī
ea, per qm unum cogitacoe Separat ab
alio, sed gratis, et sine fundo, ut si
quis disgnat inter hōem et aal ratiōe,
vanē id fecerit.

ultima pars de
inferiorib' entis
inferiora entis s' substrat et
accidens, Deus et creatura. ex creaturis
autem angelos, ut pote spiritales
mpha considerat.

De Substia

Substia dīr ens per se Subsistens,
sicut enim accidenti coit in hōis, ita
coit Substia Subsistentia.

Sed substia ^{is}triplex, radicalis,
aptitudinalis, et actualis.

Substia ^{is}radicalis ē primum substendi
^{pprium} aptitudinalis ea ē, per qm Substantia
proxime apta ē ad Subsistendum actu.

actualis ea ē, per qm̄ substrahit
et sit actu subsistens, et ultimo completa.

hæc autem Substia^{istm} vel afficit
nāam rāalem seu intellectualem, —
constituitq; personam, vel afficit nāam
rāis expertem, constituitq; suppositum
Speciatim.

multa pount hio
dici de substia,
substitia, hypost.
supposita, psona, psonalitate,
hypostito.

itaque Suppositum generatim
sumptum ddr in personam et
Suppositum Speciatim.

unde claret Deum, angelum, et
hōem ēē personas, belluam, plantam,
et lapidem ēē supposita.

De accidente.

accidens ddr ens alteri inhærens,
accidentis enim ē ē in ēē, siquidem ea
conditio ē accidentis, cuius tō nāa debitor,
ut sine subto, cui reipsā inhæreat, o pōit
nāaliter extere, ut patet exemplo coloris.

inhæsiō triplex, radicalis, —
aptitudinalis, actualisq;

radicalis ea ē, quæ primum ē, et
radicale inhærendi ppiū.

aptitudinalis ea ē, per qm̄
accidens ē proximè aptum, ad inhæren
actu.

Actualis denique ea ē, per qm accidens
reipsum inhaeret subto. sic accidentia
Eucharistica post convertum panem in
corpus christi servant inhaesionem radicalem,
vel etiam aptitudinalem, spoliante vero
inhesionem actuali, qā o inhaerent reipsa,
cui, enim, quāso, inhaerent subto? panis,
inquit calvinista, sed turpiter errat.

DE DEO

DEUS Dei intelligitur ens perfectissimū,
id, quo nihil melius cogitari potest, primum
et prima causa.

DEUS unus ē, qā Deus dicitur continere
omnes omnes perfectiones: Sed, si plures essent dii,
nullus eorum contineret omnes omnes perfectiones,
quando, quidem nullus eorum contineret
alterius, sed quisque propria regnaret in aula,
qō Deus unus ē.

DEUS infinitus in omni genere
perfectionis, qā nullam habet causam, a qua
possit limitari, et determinari ad finitum
perfectionum numerum.

BONUS ē, quia ē infinitè perfectus.
Simpliçissimus, quia replet
omnem omnem compositionem.

immutabilis ē, quia o p̄t novam
acquirere perfectionem, aut veterem
amittere.

æternus ē, quia nec p̄prium h̄t sua
durationis, nec finem.

immensus ē, quia adest præsens
ubiq; locorum.

ōp̄tens ē, quia producere p̄t
ōe possibile, cū a Deo sit ois potestas in
caelo et in terra.

liberrimus ē in actionib' ad se extra, et etiam in Deo
v. g. in creatione, et conseruatione mundi, ad intra operao,
quia, positis ^{oib'} ad agendum prærequisitis, quæ o ē libera,
potuit creare mundum vel o creare. v. g. o p̄t se o
amare, et se o
cognoscere.

Maximè providus ē, quia oia
mediis congruentib' perducit ad p̄prios
fines.

De Angelo

Angelus, si nō en attendas, ē
nuntius, dei te ad hoc, si nāam spectes
ē spiritus creatus, completus.

Et creatus, ut distinguat a Deo.

addit completus, ut distinguat ab aā reali,

quæquidem Spiritus est creatus, sed incompletus
ut potest fieri corporis, et eius appetens.

MAGNUS est angelorum numerus, scriptum
est enim millia millium, et decies centena millia
~~eorum~~ ministrabant ei, et tunc infinitus, quia
Deus fecit omnia, in pondere ^{numero} et mensura.

CELEBERRIMA est multitudinis —
angelorum diuitio in tres hierarchias,
singularum hierarchiarum in tres
ordines. ita tres omnia sunt hierarchiæ, —
Suprema, media, et infima cum nouem
ordinibus, si verus est situs Dionysius —
vulgo dictus Arcopagitta.

1.^a hierarchia continet seraphim, cherubin,
thronos.

2.^a domiões, virtutes, potestates.

3.^a principatus, archangelos, et angelos.

TRES SUNT in angelis facultates, scilicet
intellectus, voluntas, et vis motrix.

PER intellectum se ipsos, res alias naturales,
et Deum naturaliter cognunt.

PER voluntatem potuerunt aliquando se
ad bonum, aut malum flexere, verum
ex quo, aliis per liberum arbitrium cauentibus,
alii ~~flexere~~ ^{exciderunt} per liberum voluntatis —

arbitrium; qui steterunt, nunquam cadunt,
sed æternam vitam consequuti sūt; qui
ceciderunt, nunquam resipiscunt, sed ponit
æternis addicti.

per intellectum et voluntatem se
in vicem alloquuntur, et Deum, o vocum
externarum prolutione tumultuariā, sed
conceptum solā directione ac voluntate.

per vim motricem transeunt a loco
ad locum, movent etiam corpora, siue
~~et~~ ea sint suspensorum, seu mortuorum
cadaverū, siue ex aëre densato formata.

Compendium phica præfatiuncula

a Compeo mptico imus ad phicum,
instructi intelligentia terminorum,
quibus ignoratis periculum erat, ne hic
cospitaretr.

præludia phica

Coe, istius sciænoen phica, qd te agat de
rebⁿaalib[?]

Extia phica manifesta, quia æ plurima phica
seu naalia clare et distincte novimus, ut
puta oō corpus eo dividuum, quia oō corpus
extensum ē in latum, longum, et profundum.

Obtūm p^hica ē corpus nāale, q^untus
nāale.

Corpus autem nāale ē totum constans
ex m^aā et fōā p^hicis, sic hō ē corpus
nāale, quia constat corpore, t^qm m^aā, et
āō rāali t^qm fōā p^hicā.

Ad p^hica scia contemplatiua, quae
versatur circa corpus nāale, q^untus nāale.

p^hica d^r in
gnatē et partē
gnatis ē ea quae
agit de corpore
naturalī in grō,
abstrahendo a
simplici et mixto
corruptibili, vel
in corruptibili.
partis ē ea, quae
agit de p^hicis
corporis nāalis
ut astrologia,
quae de cōlis agit.
meteorologia
quae agit de
meteoris.
animastica, quae
agit de corporib^{us}
aⁿatib^{us}.

Ceterum hic tractando hoc
comp^o hunc seruabimus ordinem.

1° agemus de p^hicis corporis nāalis.

2° de corpore nāali, de nāā, arte, et
p^hicis corporis nāalis.

3° denique de inferiorib^{us} corporis
nāalis, saltem nobiliorib^{us}, cuius modi s^ut
caelum, sydera, elementa.

PRIMA pars de
p^hicis corporis nāalis.

p^hica corporis nāalis d^r p^hica p^hica,
p^hica autē p^hica d^r ab arte, quae
nec ex sese inuicem, nec ex aliis, sed ex
iis oia.

et rāo ē, q^uā p^hica p^hica s^ut duplicis g^uis, alia generatōis,
corpus nāale
p^hica p^hica, vel
in fieri, vel
in factis. in priori statu h^ut p^hica g^uatōis, in posteriori
vero h^ut p^hica compositis.

ppia compositionis duo, māa et fōa. q̄a dñtr ptes effiales
 ppia compositionis dñt ea, ex quib' fit corpus ^{componentes corpus}
 nāales, atqui corpus nāale fit ex māa et fōa, sic hōo fit ex corpore et aō, gō fit
 duo ppia compositionis, māa et fōa.

Tria sunt ppia generationis, sc māa, ppia generatiois it ea
 fōa et privatio. quia tot it ppia generationis, ^{qua adeo nñt}
 quot includuntur in conceptu generationis, ^{reperiunt in}
 atqui tria ista includuntur in conceptu ^{q̄a oē nāali, ut}
 generationis; nam generatio ^{hinc} concipit,
 ut motus a o ēē ad ēē, atqui in isto
 motu tria ista reperiunt, māa, qua
 mouet, privatio seu o ēē, a quo
 mouet, forma, seu ēē, ad qd mouet,
 ergo &.

Ull declarat generatio ignis ex ligno, cernas
 oculis māam ligni moveri aō igne ad ignem,
 seu a o ēē ad ēē.

DE MĀA

Māa dñt primum subitum, ex quo insito ^{negatiue māa}
 et permanente res oēs nāales fiunt, ^{dñt, qd neg; est}
 componunt. talis ē māa ligni, qua ^{qd, neg; q̄tum,}
 manens eadem primo componit lignum, ^{neg; quale,}
 fouendo fōam ligni, postea ignem, ^{neg; qd q̄m eorum,}
 deinde furnum, cineres &.

Māa duplex 1^a et 2^a.

o It tr duae
māa realiter
distinctae, sed
vna et eadem
māa duob^{us}
modis spectata.

Māa 1^a dr, quae cogitatur nuda ab oib^{us}
suis alienis.

Māa 2^a dr, quae concipitur forata
suis alienis, qualis māa hoīs tot
decorata organis et perfectionib^{us}.

De fōa

fōa pthca ē actus seu perfectio māa, —
talis ē āa rāalis.

duplex ē, altera substantialis, altera —
accidēalis.

Substantialis dr fōa substantialis dr actus 1us māa, cum eā
fōa informant. totum nāale essentialiter perficiens, talis ē
accidēalis dr āa rāalis in hoc.

fōa accidentalis ē actus 2us māa totum
nāale accidentario perficiens, ut color in hoc.

De privatioe

privatio iam ante definita ē absentia
fōa debita subto, talis ē cecitas.

privatio duplex
remota et proxima privatio duplex, alia, quae destruit oō
remota ē absentia fōa in māa nondum
disposito, ut inibi vitæ nihil.
ligno viridi ad ignem.
hinc patet qd sit oppositam, ut morbus, peccatum.
proxima.

PRIOR priuatio aequalis ē, nec disquiritur
gradibus. posterior priuatio inaequalis ē,
disquiriturque gradibus, morbus enim morbo grauior,
peccatum peccato maius, velit nolit Stoicus.

part 2^a. de nāa,
arte, corpore nāali,
et p̄ptatib^{us} corporis nāalis.
questio prior

De nāa, arte et corpore
nāali.

Nō ē nāa illigiti p̄pium motus in
corpore nāali. rogas igitur, quae sit nāa
planta? aspice crescentem, adolescentem,
frondentem; istorum origo natura ē.

Nāa dicitur ab arte p̄pium et causa motus
et quietis eius, in quo ē, 1° per se et 0 per
accidens; sic nāa lapidis ē p̄pium motus
in lapide.

Nāa duplex secundum, māa et fōa.

fōa ē nāa actiua, quae producit motum.

māa ē nāa passiua, quae recipit motum, aut
si mauis, quae mouetur.

ART dicitur a pho hitus effectivus occupatus
circa ea, quae possunt aliter atque aliter se habere.

ART et natura differunt nonnihil. Scilicet natura
immutabilis, ars vero mutabilis.

Natura efficit vera opera, puta verum aal,
verum aurum; ars veritimitia thum.

Natura est proprium motus in eo, in quo est, sic
in aqua calida proprium refrigerationis est ipsa
aqua natura. Ars vero est proprium motus in alio,
sic medicus curat alium, non seipsum, nisi
per accidens.

dictum a libi, quod corpus naturale; nempe
totum constans ex materia et forma phetis.

differt a corpore mathematico, quod
est extensio in longum, latum et profundum.

questio posterior De proprietatibus corporis naturalis

quatuor sunt proprietates corporis naturalis,
nimirum quantitas, locus, motus, et tempus.

De quantitate
Quantitas dicitur accidens, a quo res corporeae
sunt, ut sint extensa; id est habeant partes
extra partes, sic corpus humanum per

q[ui]tatem sit caput extra cervicem, cervicem extra humeros, ita ut singulae illius p[ar]tes singulis loci p[ar]tib[us] respondeant. Dicitur etiam q[ui]tatis, id a quo res fit, ut sit diuinitas.

De diuinitate q[ui]tatis dicitur in summa loca, verum, q[uo]d ad q[ui]tatem pertinent finitum et infinitum, de utroq[ue] pauca.

finitum dicitur, q[uo]d certis clauditur terminis, ut linea pedalis.

infinitum dicitur, q[uo]d nullis clauditur terminis, seu q[uo]d sine et p[ro]prio caret.

infinitum duplex, aliud m[etaphysicum], aliud mathematicum.

infinitum m[etaphysicum] dicitur, q[uo]d constat ex perfectionib[us] infinitis, ut Deus solus.

infinitum mathematicum dicitur, q[uo]d constat ex p[ar]tibus infinitis,

infinitum mathematicum duplex e[st], aliud categorematicum, aliud syncategorematicum.

Categorematicum dicitur, q[uo]d constat ex p[ar]tibus infinitis, aequalibus, certo et illis p[ar]tibus et determinata magnitudinis, qualis foret linea, si qua d[ur]aretur in fine protensa, ab oriente in occidentem. Dicitur aliquoties, q[uo]d aliquoties repetita exhaustum ut totum.

illa quoque ptes dnr
proportionales,
q̄a sedunt totius
proportionem,
maiores & vel
minores.

Sine categoriam dicitur
q̄d constat ex ptes infinitis, sed inaequalib;
nec determinata magnitudinis, qualis
linea pedalis, quae ptes ddi in ptes infinitas,
sed semper alias aliis minores.

Q̄d, inquires, o poterit inueniri pars
prima lineae pedalis.

Ita est, fateor, finge enim aō particu^{lam}
q̄m potes minimam, haec poterit iterum
ddi in ptes infinitas, sed semper alias
aliis minores.

De loco

Locus cogitatur, ut receptaculum
corporis.

differt a vase, q̄d vas sit receptaculum
mobile, q̄d simul transfertur, cum liquore
seu corpore, locus verò immobilis, nec
inquitur corpore moto.

Locus duplex alter cōis, alter p̄prius.

Locus cōis dicitur, qui plura simul continet
corpora, et aēr.

Locus p̄prius dicitur, qui proximè ambit
corpus vnicum.

præterea locus vel nāalis ē, vel
violentus.

Nāalis dr, qui constat q̄titatib' amicis
rei locata, sic mare locus ē nāalis piscium.

Violentus dr, qui constat q̄titatibus
rei locata contrariis, qualis ē terra rā —
piscium.

Denique locus, alter internus,
alter externus.

Locus internus quibusdam ē ipsa
corporis magnitudo.

Aliis locus internus ē spatium illud,
qđ repletr a corpore, essetq; inane, si —
recedenti nullum aliud corpus succederet.
Sic locus internus vini in dolio contenti
ē ~~q~~cauitas illa, quæ intra latera dolii
reperitur, et repletr & vino, quæ vacua
rē^m ameret, si, vino effluenti, nullum
aliud corpus succederet.

Locus externus ē superficies —
ambiens proximè, sic locus meus externus
ē superficies aëris, quæ me proximè tangit.

appendix de vacuo

VACUUM ē quidam ^{inquit phis} locus, ideo
pōcula de vacuo, postquam de loco.

VACUUM Sumitur duob' modis, populariter
et phyticē.

VACUUM populariter sumptum ē locus
destitutus corpore, cui continendo destinatus,
sic marsupium dicitur vacuum, in quo nihil
monetae.

VACUUM phicē sumptum dicitur spatium
ōi corpore destitutum, aptum tamen repleri.

^{et hoc ē spatium}
^{transmandandum}
^{vulgo imaginariū} HOC duplex statuitur, alterum immentum,
quod fingitur extra caelum, alterum minimum,
et insertum corporib', vulgo democriticum.

DE MOTU

MOTUS nōc intelligitur transitus rei ab
uno termino ad alium terminum.

Ad id clara videtur extio motus, ut
ipsam negare videatur impudentia proximorum.

fertur An Seno negasse motum,
sed festivē rideat a Diogene.

MOTUS dicitur ab Arte actus entis in p[ar]te
q[ua]ntus in p[ar]te. quæ definitio bonane, animalis
sit alibi examinabitur.

ab aliis dicitur
mutatio
successiva.

MOTUS secundum Artem sexuplex; —
generatio et corruptio; accressio, et
decressio; alteratio et motus localis.

dicitur latius seu
motus localis.

GENERATIO est transitus a o[mn]i e[ss]e
Substantiali ad e[ss]e Substantialē: CORRUPTIO vero
est transitus ab e[ss]e Substantiali ad o[mn]i e[ss]e
Substantialē. ut patet exemp. generationis et corruptionis
equi.

ACCRESSIO est transitus a minori
quantitate ad maiorem: DECRESSIO vero
est transitus a maiori q[ua]ntitate ad minorem,
ut patet exemplo senis decrescentis, et
pueri crescentis.

ALTERATIO est transitus a q[ua]ntitate,
qualitatisve privatione ad qualitatem; ut
cum aqua ex calida vel o[mn]i frigida fit
frigida.

MOTUS localis est transitus ab uno
loco ad alterum.

motus o[mn]es vel t[er]re
veloces, qui pauco
tempore multum
conficiunt, vel tardi
qui diuturno
tempore parum
conficiunt.

MOTUS localis duplex; alter naturalis
et secundum inclinacionem mobilis, ut descensus

quies dtr
 permanentia
 corporis naatis
 in suo loco seu
 statu.

Lapidis: alter violentus et contra
 inclinationem, ut ascensus lapidis
 secundum eam sententiam.

De tempore

tempus e duratio
 motus.

Tempus dtr ab arte numerus, seu
 duratio autem dtr mensura motus secundum prius et posterius.
 permanentia rei.
 in suo eo, unde dtr secundum partes priores et posteriores,
 instat et durat. Sic hora e tempus, quia e mensura motus
 tres tr duratio
 epist.

horarii secundum partes priores et posteriores.

eternitas dtr
 boetio intermina
 bilis vitae totae
 simul atque perfecta

tempus duplex, aliud internum,
 aliud externum.

possessio.
 ab aliis duratio
 ppio et sine carens.

Tempus internum e pprio et interna
 cuiusque motus duratio, qualis duratio
 ambulationis.

quum e duratio
 pprium hnt et
 sine carens.

et tempus de
 quod.

Tempus externum e duratio motus
 celestis, quae e regula et mensura omnium
 motuum.

corpus naate vulgo
 dtr substantia constant
 ma et pva. melius
 substantia corpora
 completo.

partes ultima De inferioribus corporis naatis.

inferiora corporis naatis
 quaedam simplicia, quaedam mixta, sed
 utraque in mundo, et de mundo
 brevis dicendum.

quaestio 1.^a de mundo.

MUNDUS sic dictus, qd ipso nihil
sit mundius et pulchrius.

Nō mundi intelligitur rerum oīum
uniuersitas.

Est compages ex caelo et terrā, ceterisq;
corporib^{us} interiectis coagmentata.

quaestio 2.^a de corpore simplici

Corpus simplex dr, qd o —
componitur ex alio corpore.

ideo dr simplex,
qd o constat ex
mā et fō, 1° d.

duplex ē, aliud incorruptibile,
nempe caelum, aliud corruptibile, et
elementa. de utroq; dicendum.

De corpore simplici incorruptibili seu de caelo.

Nōe caeli intelligitur corpus rotundum et
grande, quod suo ambitu plurima —
complectitur, sedum illud ouidii:
et qd tegit oīa caelum.

corpus celeste
dr a 1.º thoma
corpus sublimē,
luminosum actu
vel pō, incorruptibile
suo nat.

NUMERUS colorum incertus ē.
 quibusdam tres sūt celi, et planetarum,
 in quo moventur planetae; firmamentum
 seu cælum stellarum fixarum, qd ē
 mobile; et empireum, qd ē immobile et
 sedes beatorum.

Alii duodecim numerant hoc ordine,
 cælum lunæ, mercuri, veneris, solis,
 martis, iouis, saturni, crystallinum
 1um, crystallinum 2um, firmamentum,
 primum mobile, empireum.

*astrum ē corpus cælum
 celeste globosum
 conspicuum, qd
 circulariter movetur
 ad temporum notandū
 discrimina, et ut
 effus in tubularibus
 aduendos. Sed
 examinanda ē
 hæc definitio.*

IN CÆLO lucent stellæ, et sydera,
 seu totidem igniculi.

His ē sententia stellam ēē ptem celi
 solidiorem, et lucidam instar crystalli
 vel gemmæ.

Verisimilius tñ videtur stellam
 ēē corpus qddam tenuissimum et subtilissimum
 instar veri ignis: sed istud intelligendum
 de stellis fixis.

itaque stellarum duo sūt græ, aliæ
 enim sūt fixæ, aliæ errantes, quæ dñr vulgò
 planetae.

FIXÆ dñr illæ, quæ eandem semper
 distantiam seruant, eundem situm et
 ordinem. ppro lucent lumine, sūt numero

prope modum infinita.

planetae, quae eandem inter
se seruant distantiam, situm et ordinem.
septem vulgo numerantur, Luna, —
mercurius, venus, sol, mars,
iupiter, saturnus, qui oēs planetae
certis notulis distinguuntur, ut videre est
in pictis ephemeridibus, vulgo —
almanachis.

De corpore simplici
corruptibili, seu de
elemento.

Elementum est corpus simplex
corruptibile, ex quo mixta componuntur
et in quod resolvuntur.

Elementorum numerus dicendus
apud chimistas tria quinq; mercurius,
phlegma, sulfur, sal, caput mortuum;
seu terra damnata.

Cartesio elementa tria, materia
subtilissima, materia crassa, et materia
media
gassendi corpuscula infinita,

et qui oib; fere
hebdome ad dieb;
non indident.
ex multis stellis fit
constellatio, siue
asterismus, siue
signus vel signum.
est complexio
stellarum. et
duodecim tr, quae
singula singulis
mentib; a sole
percurrunt,
incipiendo a
ab aequinoctio
verno, et his
duob; versib;
continentur.
trarii, taurus,
gemini, cancer,
leo, virgo.
libra, scorpius,
arcitenens, caper,
amphora, pisces.

figurâ, situ, et ordine discrepantia.
vulgò pthorum elementa quatuor, ignis,
aër, aqua, terra.

IGNIS ē elementum calidissimum,
siccum, levissimum.

AËR dfr elementum calidum, humidissimum,
leue.

AQUA dfr elementum frigidissimum,
humidum graue.

TERRA dfr elementum siccissimum,
frigidum, grauissimum.

Porro elementorum istorum alia dnr
symbola, alia assymbola.

qualitates autem symbola dnr ea, quorum ē quada
dupl. cū tr. qm, tot
1. et 2. 1. et 2. cōs qualitas, ut ignis et aër, quorum
ea, quæ neq; ex
inueniunt, neq; ex alterq; calidus, terra et aqua, quarum
alibi, sed ex quib
cetera. qualitatibus traq; frigida.
sublunares fiunt.

Assymbola dnr ea, quorum
calor, frigus,
humiditas et siccitas.
quæ dnr ab trte
in concreto, ut
videri pnt in commentariis.

Qualitates 2. elementorum
ea tr, quæ oriuntur ex primis,
inter quas pnt
qualitates motrices,
tr grauitas et
leuitas.

Questio 3^a. de
corpore mixto

CORPUS mixtum tr, qd fit ex
elementis, ut equus, homo.

57

Sed mixtum fit mixtione, idcirco de
mixtione quam brevissime.

Caput 1um de mixtione

Mixtio dicitur ab arte miscibilium
seu elementorum alteratorum unio, talis
est unio ignis, aquae, aeris et terrae
alteratorum in hoc.

Mixtio duplex, imperfecta una,
altera perfecta.

Mixtio imperfecta est unio
corporum, quae remanent integra
in mixto, talis est unio metallorum,
ex quibus una massa conflatur.

Mixtio perfecta est unio corporum,
quae integra remanent in mixto, qualis
est mixtio ignis, aquae, aeris et terrae,
in quo integra remanent, sed sunt
ratione suae maiore et quantitate; ~~At~~

Hinc liquet, quod sit mixtum, to
corpus, quod resultat ex unione,
coniunctione elementorum.

Caput 2um de corpore mixto

CORPUS mixtum rectè dicitur, quod —
componitur ex elementis, et in elemento
resolvitur, sic lignum, dum comburitur,
resolvitur in ignem, in fumum, seu aërem,
in cineres, seu terram, et in aquam, quod
sæpius stillat per extrema, ut experientia
comprobat.

MIXTUM duplex, aliud —
imperfectum, vulgò meteorum, aliud
perfectum, ut equus. de utroque deinceps.

De mixto imperfecto seu meteoris.

MIXTUM imperfectum dicitur, quod —
accidente etiam differt ab elemento,
ut nix, grando, glacies, quæ duritie
et figura differunt ab aqua.

At vulgò meteorum, quia sæpius —
cernitur in loco sublimi, putatur in aëre
vel in cælo.

maaremoto meteoris
si aqua et terra
prevalent. primo
vero p.

MATERIA meteoris duplex, vapor et
halitus.

VAPOR est spiritus tenuis et subtilis,
calidus et humidus

59

surtum erumpens; ex vapore fit
ventus, nubes, glacies, grando, pluvia,
et cetera meteora aquæa.

halitus est spiritus tenuis et subtilis calidus et siccus
erumpens ex terrâ sursum. ex halitu

fiunt meteora sicciora, ut fulmen,
fulgetra, ignes fatui, motus terræ &c.

Differt halitus a vapore, qd vapor
trahatur ex aquâ, halitus ex terrâ.

Adnr meteora pro diuisione locorum,
in quib' formantur. qd quædam dnr
subterranea, quia formantur in viscerib'
terre, ut motus terre, item ignes illi,
quos vomunt certi montes, ut mons
etna, vesuvius, &c. in islandiâ.

quædam dnr aquæa, quæ in
aquâ formantur, ut glacies et
salsedo maris.

alia dnr æreæ, quia formantur
in æris regione, siue 1^a siue 2^a siue
3^a ut imber, ros, pruina, de quib'
suo loco dicetur.

de mixto perfecto
Mixtum perfectum definitur —

qd foā et etiā differt ab elemento, ut
equus.

duplex ē, aliud expers vitæ, aliud
vivens.

horum trium defectus inter vitæ expertia numerantur lapides,
vel apud barbaros
vel in commentariis
videtur poni.
metalla, mineralia, ut bitumen, pix,
et alii succi.

VIVENS dicitur, qd ē vitā præditum; ~~et~~
de hoc nunc agendum, nam de metallis
et mineralibus erit alibi dicendi locus.

De vivente

VIVENS secundum philosophum et doctorem
Angelicum dicitur, id qd movet seipsum;
vitæ, inquit philosophus, manifesta ē in animalibus,
propterea qd movent seipsas.

VIVENS triplex secundum doctrinam
eodem, vegetans, sentiens, intelligens.

licet sit quintuplex
eodem Aristotele, addit
enim appetitivam
et locomotivam.
triplex vegetans, sentiens,
intelligens.

De anima generatione

anima generationem dicitur actus 1us corporis
organici potestate vitam habentis;
illige vitam accidentalem, quæ ē
ipsa animæ operatio in corpore.

anima anima ē quælibet
viventi a nobis concipitur
ad operandum
vitaliter.

operatio vitalis dicitur actio, quæ ē a proprio conjuncto, seu actio viventi ut
vivens.

La vegetans

Ad vegetans & actus, ^{us} corporis
organici potestate p^rima vitam vegetantem
habentis. pendit, ^{un} ^{quod} vivimus.

*Al. vegetantistres virtutes, nutritrix,
auctrix, genitrix.*

NUTRIX, dfr virtus ad vegetantis alimentum dfr
occupata in convertendo alimento in
substantiam viventis, ne pereat id dnum.
substantia mixta,
viventi partim
similis, partim
dissimilis. In pto
in qualitatibus
contrariis.

QUATRI samulantur sedum medicos duplex e, primus
 inferiores virtutes; attractrix, quæ
 sugit alimentum; retentrix, quæ retinet
 alimentum; concoctrix, quæ coquit
 alimentum; expultrix, quæ pellit
 excrementa, & qm importunum pondus.

AUCTRIX dicitur virtus ac vegetantis
per quam agglutinatur viventi quantitas
alimenti, sicque paratur iusta magnitudo.

genitrix dfr virtus aë
vegetantis, per quam vivens producit
sibi simile, ut conservetur species.

King Aret tres ee operaoes ad
vegetantis, nutritionem, accressionem,
generaoem.

NUTRITIO est conuersio alimenti in substantiam viventis.

unde differt ab accressio est agglutinatio quantitatis —
augmentatione o alimenti quantitatis viventis.
vitali, et a reuer-
satione.

GENERATIO est processio viventis a —
semen est corpus — vivente in similitudinem naturae, qualis
substitutum a quanto processio huius ab hoc, filii aeterni a
theo, vitaliter — patre aeterno.
laboratur, ut eo
tam instrumento,
aliud vivens sibi
simile producat, sic
ovum est semen avis
et plantae quercus.

QUAERIS utrum productio muli sit
generatio vera?

RESPONDEO esse veram generationem,
quia mulus est similis naturae generantis.

EADEM de causa productio vermis
ex hoc est vera generatio, quia vermis
est similis huius, ex quo nascitur.

Qui omnium generationum verissima est
generatio verbi divini, quia eadem est
natura patris et filii, ego et pater unum
sumus. unde fit, ut filius patri sit est
similis illi, sed simillimus.

CÆTERUM nutritione conservatur
id iduum, accensione perficitur, generatione
fit aeternum.

Qui generatio est operatio cæteris nobilior,
quia divinum est aliud producere seu creare
est alteri.

AA. Sentiens

AA. Sentiens dfr actus i^{us} corporis — ^{Seu i^{us} proprium, quod}
organici, potestate proximā vitam ^{vivimus et sentimus.}
sentiētem habentis.

pp^{tes} AA. Sentiētis tres numerant^r
præcipuæ, sensus, appetitus, vis —
motrix.

SENSUS dfr virtus AA. Sentiētis, per ^{e facultas}
quam vivens sentit objecta Sensibilia. ^{cognoscitiva}
^{corporea.}

Quæres, quot requirant^r ad —
Sentiendum obtum.

pondeo hæc desiderari. 1.º Sensum
sanum et integrum. 2.º organum
benè affectum. 3.º obtum Sensibile.
4.º Speciem, quæ obtum sapè absens
vel pusillum nimis exhibeat. hæc oia
cernas unico exemplo. certo qui videt
clarè et distinctè obtum aliqd, oportet,
præditus sit bono visu, bono organo
seu oculo; oportet et adsit obtum
visibile. denque n^{ra} est spes a b^o
ob^o missa in oculum per pupillam.
idem dicendum de cæteris sensibus,
est enim oium par ratio.

Sensibile duplex, aliud perse,
aliud per accidens.

*sed utrum ratio
alterius.*
Sensibile perse dicitur, quod per se
sentitur, ut color.

Sensibile per accidens dicitur, quod alio
medio sentitur, ut Socrates.

Sensibile perse duplex, aliud
pprium, aliud cōe.

Sensibile pprium dicitur, quod unico
sensu percipitur, ut color, qui solo
visu sentitur.

Sensibile cōe dicitur, quod pluribus
sensibus attingitur, ut motus, qui et visu
et tactu percipitur.

Sensibile cōe quintuplex,
magnitudo, figura, numerus, quies,
motus.

Sensibile pprium etiam quintuplex,
color, sonus, odor, sapor, tactile.

Species dicitur, id quo medio sentitur
obtutum absens, sicut species coloris est
radius aliquis veniens in oculum ex
colore, beneficii cuius color sentitur:
qui enim fieri potest, ut obtutum tan-
longè remotum, sine medio radio percipere-
retur.

68

oportet et enim obtum coniungi cum
sensu vel per se vel mediâ spie.

Spies duplex distinguitur impressa
tho et expressa, sed de utraq; spie paulo
inferius.

ORGANUM Sensus dr pars —
heterogenea seu dissimilans, qua
utitur Sensus, ad percipiendum obtum,
sic visus utitur oculo ad videndum,
auditus aure ad audiendum, sed
oculi, auris, nasi, Linguae, et ceterorū
organorum fabricam dāmus alibi.

SENSUS duplex, externus unus, — de tho siue inter
siue externo, siue
in coi, multa —
adhuc dēcipiunt.
alter internus.

Sensus externus dr, qui sedet in
organo exteriori, ut visus.

quintuplex ē ptho. visus, —
auditus, olfactus, gustus, et tactus.

Ratio ē, qd Sensus dividatur pro diuioe
sensibilium: atqui sensibile quintuplex,
color, sonus, odor, sapor, tactile, qd &.

SENSUS internus dr, qui sedet in
organo interiori, seu in cerebro.

quadruplex colligitur ex
doctrinā Artis, sc Sensus cois, phantasia,
estimatiua, memoria.

66

Sensus cois ē sensus internus, qui
iudex ē sensuum externorum.

Phantasia ē sensus internus —
representans aali, quid bonum, vel quid
malum ipsi.

Astimatice ē sensus internus
iudicans hoc ē bonum, illud ē —
fugiendum; sic ovīs indicat lupum
ē nocivum, hōem ē amicum.

Memoria dfr sensus internus,
conseruans spies rerum prateritarum;
sic canis meminit malorum, quae
passus ē inculinā.

Duplex, concupis-
cibilis et irascibilis.
de quo in compendio
motali.

1^a A A Sentiētis pptas ē appetitus
cūctiens.

dfr virtus a Sentiētis, quae occupatur
circa bonum ^{prosequendum} ~~decedendum~~ et malum
fugiendum.

3^a A A Sentiētis pptas ē vis motrix
lex virtus semouendi.

vis motrix duplex.
maalis, qā aal o
deserit locum, ut
motus sanguinis in
corde.
aalis, quā aal
deserit locum, et
quae quadruplex
est, scilicet gressiva,
volatua, natatua,
et reptua.

dfr a Sentiētis per quam aal mouet
se ad bonum concupitum et fugit malum
imminens, ē enim institumōi aali a
naa, ut ea prosequatur, quae tū amica
nae, declinet vērō ea, quae sibi nocitura
videntur.

aa ittigens

aa ittigens dfr actus 1us corporis organici potestate proxima vitam intelligentem habentis. seu i^{um} p^{ri}um
quo vivimus, et
sentimus, et loco
mouemur, et
ittigimus.

ppitates aa ittigentis quatuor, —
illectus, memoria, voluntas, vis
motrix.

illectus dfr facultas spiritalis e facultas
occupata circa res oēs ittigibiles, siue ^{cognoscitivas} spiritalis.
corporeas, siue incorporeas, siue
singulares, siue viles cognoscendas.

illectus duplex disquiritur ab arte to,
illectus agens, et illectus patiens,

illectus agens dr, qui ad
præsentiam phantasmatis spiem
intentionalem seu imaginem obli
spiritalem elaborat, sicut artifex
nobilior effingit excellentiorem
imaginem, proposito rudi exemplo.
illectus patiens dr, qui recepta
spie seu imagine, quam cudit
illectus agens, illius interuentu
cognoscit obitum, producendo vivam
et expressam rei imaginem, quam
vocant speciem expressam, verbum
mentis, excellentem mentis, sobolem,
sic pater æternus cognoscendo.

seipsum. eformat imaginem sui, seu
filium et verbum, secundum illud sti.
ioannis, in principio erat verbum.

*De triplo seu
impressa, siue
expressa in
compendio barboei
et aliorum notione
generetioes.*

Ita quod duplex species intelligibilis,
una impressa, quæ producitur ab
intellectu agente, et imprimitur patienti;
ideoque impressa dicitur, altera expressa,
quæ producitur ab intellectu patiente,
quod formatis representatio obiecti, dicitur,
verbum mentis.

*e facultas
appetitiva
spiritualis.*

VOLUNTAS est facultas animæ
intelligentis, quæ versatur circa bonum
vel malum ratione apprehensum, circa
bonum quidem amando, circa malum
fugiendo.

MEMORIA est virtus animæ
rationalis instituta a natura ad conservandas
species rerum præteritarum.

VIS motrix est virtus animæ rationalis,
per quam animæ se ipsam movet de loco
ad locum, vel etiam quid aliud, potest
quam separata a corpore.

FINIS
Compendii phici

Comperum morale

præfatiuncula

Quelce ē contemplari, at
operari nriū; q̄o postquam aum
rerum cœlestium et terrenarum
contemptatōe pro tempore implevīm?
revocandus ad sese aū, ut misso ad
tempus speculandi studio, habitare
secum, seque ipsum regere paulatim
assuescat: ita fiet, ut bene in compositis
rebus p̄priis tutius et iucundius in
rerum externarum contemptatōe sit
versaturus, nam, ut ait s̄tus gregorius,
vita activa ē prior contemplatiua,
quia ex opere bono itur ad contem-
ptatōem.

præludia breuissima.

Nō ē moralis illigiti disciplina,
quæ spectat mores.
extiam moralis persuadet eius
necessitas, si enim nria ē ars medica,

quæ corporum morbis et vulneribus
opituletur, quanto magis nostra
ars quædam, quæ ad ægritudinibus
aliquid opis ferat, hæc porro ars moralis
nuncupatur.

Obtine moralis actiones suas ad
honestatem dirigendæ.

Honestas autem est conformitas cum
recta ratione.

Moralis dicitur scientia practica, quæ
versatur circa actiones suas, quatenus sit ad
honestatem dirigendæ.

Ad in universalem et particularem.

Universalis est ea, quæ docet bene vivere
generatim, et id quolibet vitæ statu.

Particularis est ea, quæ docet bene
vivere in certo vitæ statu.

Est autem triplex hominis status, homo
enim vel solus vivit, vel vivit in
familia, vel denique vivit in republica.

Ergo moralis particularis recte dicitur
in monasticam, æconomicam, et
politicam.

Monastica est philosophia moralis,
quæ docet bene vivere privatim, et in
solitudine, talis decebat Diogenem
cynicum.

Æconomica est philosophia moralis, quæ

docet bene vivere in familiā, talis in
paterfamilias.

politica ē p^hia moralis, quæ docet ^{triplex ē, scilicet}
bene vivere in Republica, talis congruit ^{monarchica,}
regi, magistratib^{us} et ciuib^{us}. ^{aristocratica et}
^{democratica.}

Cæterum exponendi huius
comp^{er}i hic erit ordo.

IN 1^a parte dicetur de bono, fine et
beatitudine.

IN 2^a de p^{ro}p^{ri}is et c^{om}m^{un}is actionis hūm^{an}e

IN 3^a de actione hūm^{an}e eiusq^{ue} p^{ro}p^{ri}etate.

IN 4^a et ultimā p^{ar}te, de inferioribus
actionis hūm^{an}e, ubi etiam de passionib^{us}.

PARS 1^a de bono
et malo, fine, et
beatitudine.

BONUM, finis et beatitudo s^{unt} et d^{icitur} p^{ro}p^{ri}ia
inter se connexa, q^{uia} beatitudo ē finis ^{finalis actionum}
ultimus, finis autem ē bonum ^{hūm^{an}arum.}

DE BONO

BONUM delineare veteres, id ē
q^{uod} o^mn^{ia} appetunt, cuius descriptionis
^{Bonum duplex, scilicet}
^{absolutum, de quo}
^{in p^{ro}p^{ri}o; et}
^{relativum, de quo}
^{hic agitur.}

Sensus ē, qđ oīa collectivē sumpta appetant oē bonum, et unum qđq; appetat p̄prium bonum, sic piscis amat aquam, lapis quærit centrum.

appetitus triplex V E R U M appetitus, de quo fit mentio, *naōtis*, *stilius*, in illa boni delineatione duplex ē.

et naōtis. *naōtis* ē inclinatio innata sē et elicitus.

in bonum sine *ulla praviā cognōtione* appetitus innatus ē natiuum rei ut in plantis. *stilius* ē inclinatio pondus ad id qđ sibi cōiens ē, sic lapis in bonum ex praviā cognōtione, ut in centro quiescens dīr appetere centrum

stilius. *stilius* ē inclinatio in bonum ex praviā cognōtione, ut in centro quiescens dīr appetere centrum

appetitu innato, qđ retinet gravitatem, qua feratur ad centrum, si semel ab eo separetur.

appetitus elicitus ē ipsa appetitio boni, sic lapis, qui exultat a centro, dīr appetere centrum appetitu elicto, dum cadendo tendit ad centrum.

BONUM accuratius dīstū ē in m̄phicis, qđ in se perfectum ē, vel alterius perfectium, seu cōiens alteri.

BONUM dīr 1. in ~~verum~~ et falsum. VERUM dīr, qđ re ipsa bonum ē, ut virtus.

FALSUM seu apparens dīr, qđ specie tenus bonum ē, re ipsa tñ bonum ē est, ut adulterium.

Ad 2° in bonum per essentiam et bonum
per participationem.

BONUM per essentiam dicitur, quod a seipso, et
ab alio bonum est, ut Deus solus.

Bonum per participationem dicitur, quod
altero largiente, vel alterius beneficio
bonum est, ut creatura omnis.

Ad 3° in bonum corporis, et
sanitas robor, pulcritudo. bonum animi,
cuiusmodi est virtus, scientia. et bonum
fortune, qualis est nobilitas, nam ut
inquit Galba apud Tacitum; Nasci a
principibus fortuitum est.

Ad 4° ultimo in bonum iucundum, utile,
et honestum.

IUCUNDUM dicitur, quod sensui gratum
est, ut voluptas, praesertim ea, quae ex
gusto et tactu percipitur.

utile dicitur, quod prodest alteri habendo, divitiae duplicis tenore
ut pecunia, necesse est enim se abundare ^{gratiis, naturalibus et} artificiales, et
divitiis, si multa vite commoda velit ^{moneta, quae} ^{mediate} ^{insecurant}
experiri. ^{ad vitam ducentem.}

honestum dicitur, quod rectae rationi est
congruum; ut Deum orare, colere
parentes, et alia istiusmodi, quae maxime

decent virum prudentem, ut inquit
Tullius.

De Malo

Malum ē oppositum bono, atque
oppositorum eadem scia, q̄o moralis ē
phica, ut boni, sic mali n̄ar exponere,
illud ut quæratur, hoc ut fugiatur.

Malum delineatur, id qd oia
fugiant, quia oppositorum opposita
rāo.

Rectius definiatur malum absentia
seu privatio boni.

Malum aliud aī, quod sit ē ignorantia,
aliud corporis, ut morbus, aliud
fortune ut egestas.

2° Malum aliud ē p̄næ, aliud
culpæ.

Malum p̄næ dīr p̄na infligta,
ut sit fames, bella, pestis.

Malum culpæ ē privatio iustitiæ
seu error a lege Dei sed ut illud
scripturæ, errant qui operantur
malum.

De fine

Finis differt nonnihil a caa finali,
caa finalis dīr, quæ movet agentem ad

medium ē illud, qd ē aut sit ppter finem.

75

operandum: atqui o ois finis mouet ad
operandum, quis enim dixerit Deum
moueri a fine, certo moueriet —
excitari videtur agentis imperfecti et
oscitantis.

Qd ergo finis? iam ante dictum, id
propter qd fit aliqd.

Porro Deus multa operatur
propter finem sedum illud scripturae,
~~Deus~~ oia propter semetipsum
operatus e Dominus, qo Deus agit
propter finem, licet o moueatur a
fine.

propter illud discrimen finis et
caae finalis sic scribit s^{us} Doctor, Deus,
inquit, vult hoc e ppter
hoc, sed o ppter hoc vult
hoc.

Duplex e finis, vel enim finis e —
medius, vel ultimus, qui vel e simpliciter,
vel sedum qd ultimus, ut patet ex compo
mptica.

FINIS autem simpliciter ultimus, vel
e verus vel apparens.

finis ultimus simpliciter verus is
 est, ad quem oia vere & ultimo referenda,
 qui finis vnicus e, & Deus.
 duo tr modi agendi ppter finem
 materialiter et formaliter,
 duo tr modi agendi
 formaliter, & explicito
 et implicito.
 tres tr modi agendi
 ppter finem
 virtualiter,
 habitualiter &
 interpretatiue.

finis ultimus simpliciter apparens
 e ad quem existimantur oia ultimo
 referenda, licet vere o sint referenda,
 cuiusmodi & vel e pount honores
 & ambitiosi, diuitia & auari,
 voluptates & libidinosi.

De beatitudine
 beatitudo dfr a Boetio status
 oium bonorum aggregatione perfectus
 sed ut recte illigatur, qd sit beatitudo,
 diuidenda e.
 ita q; beatitudo duplex, altera
 obiectiva, altera formalis.
 beatitudo obiectiva e obiectum seu
 bonum cuius possessione beati efficiamur,
 qualis e Deus.
 duplex e beatitudo obiectiva, vna
 naturalis, altera supernaalis.
 beatitudo obiectiva naturalis eo e, qua
 solius naturae virib' et sine auxilio Dei
 supernaali possideri pt, qualis e

Deus per cognitionem et amorem
naturalem possessus.

Supernaturalis ea est, quae sine super-
naturali Dei auxilio possideri non potest, qualis
Deus per actum fidei et charitatis in
hac vita, per visionem intuitivam et
beneficio luminis gloriae, et per
dilectionem perfectissimam beneficio
charitatis consummata in altera vita
possessus.

beatitudo foetalis est perfecta possessio
beatitudinis obsequii, seu Dei.

quaeritur, quomodo possideatur Deus,
et unde possideri cognoscatur et amore.

beatitudo foetalis duplex una
naturalis, altera supernaturalis.

beatitudo foetalis naturalis est
possessio Dei, quantum est per secundum naturam
vires perfectas, qualis possessio Dei
per cognitionem, et amorem naturalem.

beatitudo foetalis supernaturalis est
perfecta Dei possessio, sed cum auxilio
Dei supernaturalis, qualis possessio Dei
per fidem et charitatem supernaturalem.

in hac vita; per lumen gloriae et
charitatem in altera.

PART 2^a de propriis actionis humanae.

ppia actionum
humanarum, vel tr
finalis, vel tr
effectiva.
effectiva vel tr
interna, vel externa.
externa vel tr
innata &.

ppia actionis humanae dnr, ex quibus
oritur actio humana.

vel tr congenita, seu a natura insita,
vel tr acquisita.

De propriis actionis humanae congenitis.

ppia innata actionis humanae dnr
virtutes aeternae, quae conferunt aliquid
ad mores.

Ita duplicis generis, aliae principes, ut
intellectus, voluntas, libertas, sic
appellatae, propterea quod praesunt
ceteris, et sedent in supremâ aeternâ arce.
aliae tr inferiores, et subiectae
superioribus, ut phantasia, appetitus
sentiens &.

Nihil dicam de phantasia et appetitu
sentiente, quia de his iam dictum est latius
in compeo phisica, et dicetur alibi.

De illece

illectus moralis seu practicus —
 est virtus aē dictans qd agendum, vel
 o agendum, qd fas et nefas.

eius officium ē praeire voluntati, et
 monstrare, qd agendum, et qd fugiendum.

ad eum spectant synderesis et ^{no}conscien-

synderesis secundum doctorem
 angelicum ē habitus nāalis seu moralis,
 per cognoscuntur praecepta generalia,
 cuiusmodi ista, fuge a malo et
 fac bonum.

conscriptia ē applicatio —
 praecepti gnalis ad factum particulare,
 interueniente prudentia.

conscientia igitur ē ctus —
 sylmi practici, cuius maior ē a synderesi;
 minor verò a prudentia, ut clarebit
 hoc sylmo.

danda ē elemosyna pauperi / ex actus sydereseos.
 at qui, quem video hoem, is pauper ē / ex actus prudentiae
 go isti hoi danda elemosina. / ex actus conscientiae
 actus conscientiae quinq; *

1° delectare, si bene egeris, nam ut inquit scriptura, Secura mens quasi iuge convivium.

2° remordere; si male egeris, Sciens.

3° excusare; si male egeris, ignorans, — secundum illud S^{ti} Pauli; ignorans feci, ideo misericordiam consequutus sum.

4° obligare, si urgeat praeceptum, colendus deus, honorandi parentes.

5° deniq; instigare ad agendum, si quis hortetur, vende oia, quae habes, et da pauperib^{us}.

De voluntate

VOLUNTAS ē virtus a^o prosequens vel fugiens, q^d iudicat illectus bonum vel malum.

VOLUNTAS imperat ceteris facultatib^{us}, ē enim voluntas, sicut Regina, atqui Regina imperat, q^o etiam voluntas imperat, unde illud:

Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas.

imperium autem voluntatis duplex, aliud potitium, aliud despoticum.

81

Imperium politicum dicitur illud, quo voluntas imperatoris facultati, quae potest illius imperio reluctari, sic magistratus imperat civibus, princeps subditis.

Imperium despoticum dicitur illud, quo voluntas imperatoris facultati, quae potest illius imperio reluctari, sic herus imperat servis, hisque inquam, qui se habent, tam mancipia, quales nulli sunt apud nos.

Quanam autem facultas possit vel non possit resistere imperio voluntatis declarabitur in comentario.

De Libertate

Primum libertatis 1° signatur libertas coactioni appositae, per quam agens sine coactione agit, licet necessario agat, qualis libertas, qua beati deus Deum liberè diligere, quem tot diligunt necessario, sed sine coactione, et cum summa propensione.

liberum arbitrium, quod est actus voluntatis actionis huiusmodi merito et demerito, dicitur vis electiva seu potestas sui ipsius determinationis.

2° Signatur sapientius libertas necessitati oppositae per quam agens non est hum agit sine coactione, sed sine necessitate et cum indifferentia, —

mon

mon

qualis libertas, qua Deum in hac
vita liberè diligimus.

Libertas gr̄ ē pōa nātalis, per quam
agens liberum, positis oib' ad agendum
prærequisitis, p̄t agere vel ò agere, hoc
agere, vel ei contrarium.

¶ De patet duplicem ē libertatem
vnam contradictionis, alteram contrarietatis.

Libertas contradictionis eā ē, per
quam agens liberum, positis oib' ad
agendum prærequisitis, p̄t agere & ò
agere, ē. g. amare et ò amare, odire
et ò odire.

Libertas contrarietatis eā ē, per
quam agens liberum, positis oib' ad
agendum prærequisitis, p̄t agere
contraria ē. g. amare et odire.

De p̄p̄is actionis huæ acquisitis.

p̄p̄ia actionis huæ acquisita
id̄r, quæ sibi comparat hōo labore
et industria, qualis iustitia, quam quis
sibi comparat iustè agendo.

Vulgo d̄r habitus, de quo breuiter
dicendum.

De habitu generationis Spectato

habitus dtr qualitas succrescens et hic habitus dtr
pōnāali, eam per se disponens ad operativus.
operandum certo quodam modo idē
bene, facit et iucundē, sic temperantia,
quia ē qualitas succrescens voluntati,
eam per se disponens ad facit et
iucundē ieiunandum

habitus, vel ē infusus, vel —
acquisitus.

infusus dtr, quem Deus gratis dtr a^{to} Aug.
infundit. quem Deus in
nobis sine nobis
operatur.

acquisitus dtr ille, qui plurimum
actuum repetitione comparatur.

habitus infusus duplex, alter
infusus per se, alter infusus per
accidens.

habitus infusus per se, qui etiam
dtr supernāalis quoad substantiam, ille o
qui nāa sua postulat infundi, nec
inventionem aut disciplinā pt obtineri,

ut fides, spes, charitas &

infusus per accidens, qui etiam
est supernaturalis, quoad habendi modum,
est ille, qui ex se et natura sua postulat
infundi, sed inuentione vel disciplina
potest obtineri, talis fuit prophetia adami,
et sapientia salomonis

Habitus acquisitus differt ab
infuso per se, quod habitus infusus per
se necessarius sit non modo ad
operandum facite et iucundè, sed
etiam ad operandum simpliciter e.g.
fides est necessaria tum, ad credendum
facite, sed etiam ad credendum
simpliciter: habitus vero acquisitus
necessarius tum sit, ad facilius et iucundius,
tamen ad simpliciter operandum: e.g.
ars lytharistica est necessaria ad simpliciter
pulsandas cytharæ fides, sed ad
 eas bene, facite, et iucundè pulsandas.

Colliges inde traditam superius
~~defectum~~ habitus defectum conuenire tum
acquisito, quamvis accommodari potest et
infuso.

et illi habitus
dñi facultates
infectus.

quidam tr et 86
habitus morales
indifferentes, qui
neq; boni neq; mali,
et dnr facultatis
volunt.

Duplex e, semper bonus, seu virtus,
semper malus, ut vitium, de quo utroq;
breuiter agendum.

De virtute

VIRTUS dtr ab Arte habitus electivus
positus in medio, prout recta ratio
seu vir prudens definierit.

dtr VIRTUS in medio posita, vel qd
iaceat medio inter duo vitia opposita,
ut claret exemplo fortitudinis, quæ
sitæ inter ignaviam et temeritatem;
liberalitatis inter auaritiam et
prodigalitatem, temperantiam inter
intemperantiam et stupiditatem, vel qd
virtus ois inclinet ad actus medios inter
excedentes et deficientes, si enim ars
inclinat ad opus medium inter
excedens et deficientes, E. g. Si ars
calceatoria disponit, ad faciendum
calceum, qui medius sit inter ^{tegr}exceden
et deficientem; certe virtus, quæ e melior
arte, inclinat ad actus, qui medii sint
inter excedentes et deficientes.
¶ Quid medium illud, in quo dtr virtus
consistere, e medium rei, sed medium
ratiois, pendens a iudicio viri prudentis
cuius e definire qd agendum, qd o agendum.

Spectatis loci temporis et personae
circumstantiis, quare hoc medium
mutari potest, mutatis circumstantiis, unde
si v. g. parisino delicatulo inter
prandendum sufficiat dimidia panis-
libra, certe sufficiet lemovisensi.

PROPTER virtutis tres, ordo, connexio,
status.

ORDO duplex, alter dignitatis, alter
generacionis.

IUSTITIA est prior ceteris dignitate.
nam, ut inquit philosophus, iustitia fulget inter
ceteras virtutes, velut hesperus inter
minora sydera.

PRUDENTIA prior est origine, cum sit
mensura et regula ceterarum.

CONNEXIO, qua nempe virtutes
in statu perfecto, se mutuo amplexantur,
ita ut una sine aliis perfectam haberi non possit,
quæ enim iustitia sine fortitudine aut
temperantia?

STATUS, qui triplex est, continentia,
qui est status incipientium; temperantia;
qui est status proficientium; heroicus,
qui est status perfectorum.

primus dicitur, ubi crebra tentationes.

2us Vbi pauca tentationes et difficultates.

3us vbi nulla tentatio, sed magna tranquillitas.
verum sed status ille rarus, ^{hunc} et attingere,

— — — — — pauci, quos æquus amavit iupiter.
aut, quæ, meliore cluto finxit præcordia vitam.

Virtus duplex, vna supranaturalis
seu Theologica, quæ etiam dicitur infusa per
se, ut charitas, quæ a solo Deo infundi
potest: secundum illud; charitas diffusa ex
cordibus nostris per spiritum sanctum
vel est acquisita seu naturalis, quæ dicitur
moralis, ut iustitia.

Virtus moralis duplex, cardinalis
et o cardinalis.

Cardinalis est ea, quæ quatuor cardine
fulcitur huius vita, et decoratur.

O Cardinalis est ea, quæ ad
vnam ex cardinalibus reducitur, ipsa
cardinalis o est, ut liberalitas, quæ ad
iustitiam reducitur, quænamquam iustitia
o sit.

virtutes cardinales numerantur
quatuor, prudentia, iustitia, fortitudo,
temperantia. prudentia

prudentia dicitur ab intellectu habitus practicus,
occupatus circa actiones humanas, quæ tenentur

89
pōunt se aliter tūc, spectanturq; in
circumstantiis seu in particulari.
dfr aliter virtus cardinalis disponens ad
recte iudicandum de rebus agendis.

dfr s. It actus prouidiae, deliberare, —
iudicare, et praecipere, qd hic et nunc
in his vel illis circumstantiis sit agendum.

Vitia prouidiae opposita, quaedam per
excessum, ut prouidia carnis, astutia, fraus,
dolus, nimia sollicitudo, alia per
defectum, ut praecipitatio, inconsideratio,
negligentia.

Iustitia

Iustitia a iurisconsultis dfr —
perpetua et constans voluntas ius suum
cuiq; tribuendi.

dfr aliter virtus cardinalis disponens
hoīem ad reddendum cuiq;, quod suum ē.

Iustitia duplex, legalis seu vltis,
et particularis seu priuata.

Legalis seu vltis ē ea, quae disponit
hoīem ad cōseruandū bonū reipublicae procurandum
et conseruandum, v. g. ad moriendum
pro patria, dfrq; legalis, qd sicut rex
respicit bonum cōe, sic et iustitia.

90
particularis seu privata e ea, quae
disponit hoem circa ius et bonum alterius
hois privati, ut cum quis soluit pecuniam
in utro acceptam.

privata duplex e, commutativa et
distributiva.

commutativa versatur circa
commercium, circa contractus venditionis,
emptionis, locationis et alios similes
inter personas privatas iniiri solitos.

distributiva vel versatur in
distribuendis praemiis, pro cuiusq; merito
et dignitate, et hinc remunerativa
est; vel in penis irrogandis pro criminis
gravitate et hinc vindicativa nuncupatur.

vitium iustitiae oppositum
unicum e, nempe iniustitia seu iniquitas,
quae continet sub se ptes infinitas, ut
occidere, mutilare, detruere in
carcerem, turbari, maledicere, calumniari,
detrahere, susurrare.

fortitudo
fortitudo est virtus cardinalis
disponens hoem circa terribilia,
mortem praecipue, quae nihil terribilius,
inquit philosophus.

Actus est fortitudinis actus, aggredi

et sustinere, ē enim ille fortis, qui ⁹¹
aggreditur pericula, ubi res postulat
sed ille fortior, qui sustinet mortem
præsentem, animo inuicto, sic
laudati martyres.

P^{tes} fortitudinis seu virtutes ipsi
anneæ et fiducia, magnificentia,
magnanimitas, patientia, constantia,
perseuerantia. Tres priores disponunt
ad aggrediendum, tres posteriores ad
sustinendum.

Vitia fortitudini opposita sūt
audacia et ignavia, hæc per excessum,
illa per defectum.

Temperantia

Temperantia ē virtus cardinalis
rectè disponens hōem circa voluptates,
quæ percipiuntur ex gustu et tactu, istæ
enim voluptates acrius stimulant hōem,
deiciuntq; eum ex arce, si o fuerit
benè præparatus. quis fortior Saneone,
quis iustior Davide, uterq; in Libidine
collum submisit.

Ad temperantiā pertinent honestas,

et verecundia, quarum verecundia
maximè decet adolescentem.

pertinent et abstinencia; sobrietas,
castitas, pudicitia.

abstinencia respicit cibum.

Sobrietas respicit potum.

Castitas reprimit venerem, estque
triplex virginalis pro virginibus, —
conjugalis pro conjugib^{us}, vidualis
pro viduis.

pudicitia modum adhibet signis
veneris, ut s^{unt} verba, aspectus, gestus
et oscula.

Vitia temperantiae opposita s^{unt}
Stupiditas per defectum, rarum
admodum vitium; quia ois h^{omo} n^{on}
sua proclivior ad libidinem: et
intemperantia per excessum. cuius
ptes s^{unt} multae, quales gula, ebrietas,
luxuria &c.

de vitio et peccato

vitium d^{icitur} situs electivus —
positus in excessu vel in defectu, sic
avaritia in defectu, prodigalitas in
excessu positae.

ppitates vitii tres.

inæqualitas, ē enim vitium vitio
perius, sic auaritia peior ē prodigalitate.

oppositio, pugnat enim vitium
cum vitio, sic auaritia pugnat cum
prodigalitate.

^{Virgatus}
Huius, qui triplex ē.

1us incontinentia, in quo quis
rectè iudicat de agendis, male tñ agit
libidine victus. — video meliora proboq;
deteriora sequor. — — — — —

2us intemperantia, in quo homo
corruptum hñ iudicium, corruptam
voluntatem, victrice cupiditate.

3us ferinus, in quo quis oblitus se
ēe hominem, ea perpetratur, quæ feram
potius decent, quam hominem, talis fuit
status illorum antiquitatis monstrorum,
mesentii, Pusiridis, neronis, —
Eliogabali.

vitium duplex, aliud naturæ dñ, —
aliud contra naturam.

vitium naturæ dñ, ad qd inclinatur
natura sentiens peccato corrupta originali,

94
ut gula.

Vitium contra naturam dicitur, quod etiam
contrarium est naturae sentienti, quale est
vitium illud detestandum in quo homo
cum iumento, vel mas cum mas se miscetur.
de quo divus Paulus in Epistola ad
Romanos.

Vitium distinguitur a peccato, quod vitium
sit habitus, peccatum vero saepius sit
actus.

peccatum dicitur a sancto Augustino, quod est dictum,
factum, vel concupitum contra legem
Dei.

peccatum duplex aliud originale,
aliud actuale.

peccatum originale est amor ille
ardens rerum sensibilium et terrenarum.

actuale duplex aliud commissionis,
aliud omissionis.

peccatum commissionis est actio lege
prohibita, ut mentiri.

peccatum omissionis est ommissio actionis
debitae, ut non dare eleemosynam
egeo, non interesse sacro die festo.

utrumque vel est mortale, quod infert

98
mortem ac ut adulterium, vel veniale,
qd veniam meretur.

pars 3^a de actione h^uana et p^{ro}ptatib^{us} eius

actio h^uana est ea, quae fit deliberat^o
et consult^o, ut dare elemosynam.

differt ab actione ho^{mo}is, qd actio
ho^{mo}is fiat inconsult^o et sine consilio.

duae p^{ro}ptates actionis h^uanae.

PR^{IO}R, actio h^uana vel est voluntaria
vel inuoluntaria.

POST^{ER}IOR, actio h^uana vel bona
est vel mala.

de voluntario et inuoluntario

voluntarium d^{icitur} ab Ar^{istotele}
qd fit app^{ro}prio interno, hoc est a voluntate,
prae^{sentia} cogn^{itio}ne singulorum, in quib^{us}
versatur actio.

EX qu^{ibus} a^{nt} de p^{ro}p^{ri}et^{at}e p^{ro}hi^{bit} liquet duo n^{ecess}aria
e^{ss}e ad voluntarium; 1° ut fiat sponte et
voluntate; 2° ut adsit cogn^{itio}.

Singularium, id ē circumstantiarum
et adiunctorum.

quod si alterutrum defuerit, o erit
actio voluntaria, nec peccatum. —
q̄o occisio amici profera o ē
voluntaria, ideo nec peccatum.

Voluntarium duplex, aliud
purum, ~~aliud~~ et sine dolore adiuncto,
ut ludere: aliud impurum et cum
aliquo dolore, ut tradere maritimum
latroni, proicere merces in mare,
urgente tempestate.

Voluntarium purum, aliud
directum et expresse volitum, ut
bibere: aliud indirectum et tacite
volitum, ut ebrietat, quae nascitur
ex largiori potu.

praeterea aliud liberum, ut
deambulatio, aliud nrium, ut
generatio verbi divini.

Involuntarium, inquit
phus, q̄d fit vi vel ignorantia. —
quemobrem involuntarium duplex,
aliud per vim, aliud per ignorantiam.

involuntarium ^{per vim} dicitur, quod fit
appropinquatio externo, contra inclinationem
rei, at detrussio huius reluctantis
in carcerem.

involuntarium per
ignorantiam dicitur, quod fit sine cognoscere
circumstantiarum, ut occisio amici
in vepris latentis ab amico, qui
retur esse feram.

De bonitate et malitia actionis humanae

bonitas moralis, de qua fit
sermo, recte dicitur convenientia cum
recta ratione et lege divina. hinc
actio moraliter bona dicitur, quae
conformis est rectae rationi et legi
divinae.

recta ratio est
dictamen contra

bonitas moralis pendet ab obto,
fine et circumstantiis.

pendet ab obto, quia si obtum sit
bonum, actio erit bona ex parte, sic
elemosyna bona est, quia bonum est obtum
elemosyna, nempe sublevatio
alienae miseriae.

28
P. P. agant hoc
intentione iudicat
oet.

Pendet a fine, sic Studium, qd fit in
gloriam Dei, bonum ē, qd bonus ē
ipsius finis scilicet Deus.

Desumitur deniq; a circumstantiis, sic melior
ē eleemosyna, quæ pauperi sacerdoti
tribuitur, qm quæ simplici egens erogatur.

Circumstantia autem ē quædam
accidentia, quæ veluti circumstant
actionem humanitatem ut augeant, vel
minuant aliquomodo bonitatem vel
malitiam ipsius.

Sunt numero septem.

quis, quid, ubi, quibus —
auxiliis, cur, quomodo,
quando.

quis denotat qualitatem personæ,
ut puta, sitne nobilis an plebeius hō?

quid signat conditionem obti, v. g. —
quantitatem vel qualitatem rei —
ablata, utrum sit parva vel magna,
sacra vel profana.

ubi denotat locum; in quo res gesta,
puta sitne forum, vel ecclesia.

quibus auxiliis signat instrumenta,
quibus res fuit peracta, utrum aliquis

aliud occiderit gladio, vel fusto, vel
veneno.

Cum designat finem agentis, sitne
furatus, ut levaret miseriam, an ut
haberet, unde adulterium committeret.

Quomodo denotat affectum
agentis, puta utrum verberaverit
aliquis maiori vel minori affectu
nocendi.

Quando signat tempus, quo
res acta diurne an nocturne.

Malitia moralis recte dicitur
alienatio a ~~Cogit~~ ^{rectio} a recta ratione et lege divina.
hinc actio mala moraliter, quae
alienatur a recta ratione et lege divina.

Malitia moralis desumitur ex
obto, fine, et circumstantiis, verum
ista omnia satis nota ex dictis de
bonitate, quae oppositorum rationes
oppositae.

part ultima de
inferioribus actionibus
actio tua dicitur in bonam et malam.
quod sit utraque dictum est modo. addunt

nonnulli indifferentem, id est quae nec sit bona nec mala. &c.

VERUM deinceps actio hūa, quae nec sit bona nec mala? vix crediderim. Sed haec questio est alterius loci.

2°. ACTIO hūa alia est imperata, alia elicitā.

IMPERATA dicitur, quam voluntas imperat, sed est elicit ipsa per se, ut loqui, ambulare.

ELICITA, quam voluntas ipsa per se elicit, ut amare, odisse.

ACTIO imperata variā est pro variis virtutibus, quibus voluntas imperat.

ACTIO elicitā numero sex est simplex.

voluntas, intentio, fructio, —

consensus, electio, usus. Tres priores

sunt circa finem, tres posteriores circa media, id est circa ea, quae sunt utilia obtinendo fini.

VOLUNTAS est actio voluntatis, per quam vult finem absolute spectatum.

INTENTIO est actio voluntatis, per quam vult finem relate ad media.

FRUITIO ē actio voluntatis, per quam voluntas, obtento fine, fruitur.

CONSENSUS ē actio voluntatis approbantis media, quæ proposuit intellectus ad finem consequendum.

ELECTIO ē actio voluntatis eligentis unum medium præ alio.

USUS deniq; est actio voluntatis, per quam applicat virtutes sibi subditas, ad ea exsequenda, quæ propria ad finem obtinendum.

appendix de passionibus

actionis huius comes perpetua passio, inquit Arles. Cuius, quod huius actio huius oriatur ex certis passionibus, nempe ex amore et odio, rursus desinit in certas passionibus, nempe in delectationem et tristitiam. ita docet S^{us} Thomas post magistrum Arlem.

INIQUIUM igitur videbatur de passionibus prorsus facere, postquam de actione huius verbum feceramus.

PASSIO dfr motus appetitus sentientis
ortus ex opinione boni vel mali sensibilis,
adiuncta corporis aliqua mutatione.

quæris, unde illa corporis mutatio?
facilis est responsio. ois agitatio
corporis est a spiritu et sanguine: —
atqui, exorta passione, aliter movetur
Sanguis in venis et in corde, puta
tardius, vel velocius, nihil igitur
mirum, si inde aliqua in corpore
mutatio.

PASSIONES numerantur undecim;
scilicet in appetitu concupiscente, quinque;
in irascente.

Appetitus sentiens duplex, —
concupiscentis et irascens.

CONCUPISCENS dfr, qui versatur
circa bonum et malum sensibile
scdum se spectatum, seu abstrahendo
ab eius difficultate.

IRASCENS dfr, qui versatur circa
bonum et malum insensibile, quod
arduum et difficile obtentu vel
superatu.

PASSIONES appetitus concupiscentis

103

It amor, odium, desiderium, fugo,
gaudium, tristitia.

AMOR ē passio appetitus concupiscentis
orta ex opinione boni simpliciter
seu absolute spectati.

ODIUM ē passio concupiscentis
orta ex opinione mali sensibilis
parse spectati.

DESIDERIUM ē passio appetitus
concupiscentis orta ex opinione
boni sensibilis absentis.

FUGA ē passio appetitus
concupiscentis orta ex opinione
mali sensibilis absentis.

GAUDIUM ē passio appetitus
concupiscentis orta ex opinione
boni sensibilis praesentis.

TRISTITIA ē passio appetitus
concupiscentis orta ex opinione
mali sensibilis praesentis.

quinque passiones appetitus
irascientis It, Spes, desperatio, audacia,
timor, ira.

SPES ē passio appetitus irascentis
orta ex opinione boni difficultis, qđ
iudicatur pōe obtineri.

desperatio ē passio appetitus
irascentis orta ex opinione boni
difficilis, qđ iudicatr o pōe obtineri.

audacia ē passio appetitus irascentis
orta ex opinione mali difficultis, qđ
iudicatr propulsari pōe.

timor ē passio appetitus irascentis
orta ex opinione mali ^{imminenti} difficultis
qđ iudicatr propulsari et vitari o pōe.

deniq; ira ē passio appetitus
irascentis orta ex opinione mali
presentis, ardui.

his undecim
passionibus respondent
undecim actus
in velle, quos
vulgo dicitur pro
passiones.

quidā mira ē ebullitio sanguinis
circa cor cum cupiditate vindictae.

finis
compei moralis.

Summula totius Lōæ Aristotelicæ præfatium cula

Compendium logicum
cæteris, fortasse posterius dignitate
et ordine, at certe prius utilitate et
necessitate: ex eo quippe haurias
artem regendi rationem, quæ præstantior
nulla vel utilior, ut dubium sit
nācne an logicæ plus debeatur:
Nāc nascitur hōc illigens et rationem
præditus; at logicæ beneficio fit
recte illigens, discitq; rationem suam
recte uti: quam obrem cum fuerit
propositum integram brevis exhibere
quædam, vitum ē in ipso quasi vestibulo,
præcipua logicæ documenta
depingere, quib' ^{fito} velut ~~pædo~~, regens
aus vestigia, tutius et facilius totæ
Spinæ et cæteras deinceps difficultates
ingredi potest, atque inde emergere.

præudia brevissima.

vocat. οὐδὲ τὸ πρῶτον
organum, quod
instrumentum ad
ceteros tres
utilissimum.

Quæ cuius discipline duo loca et
Dialectica, utrumq; Græco de fonte
sumptum.

Loca dicta εἰς τὸ πρῶτον λόγῳ, idest a
sermone tum exteriore, qui ore
profertur, tum interiore, qui mente
concepitur, sed præsertim ab interiore,
qui est cogitatio animi.

Dialectica dicta a διαλέγεσθαι, quod est
disserere, seu ratiocinari.

Quod Loca est ars occupata in regendis
operationibus cogitationibus seu in mentis
operationibus.

Dialectica est ars docens modum
bene disserendi seu ratiocinandi.

seu ars ethico
logica seu
liberalis.

Loca dicitur scia practica, quæ versatur
tota ~~in~~ in dirigendis ad verum
operationibus mentis.

Ad in natalem et artificialem.

Loca natalis est lumen naturale, cuius
beneficio quisq; ratiocinatur, sed
utcumque et cum aliquo erroris
periculo.

Artificialis est habitus labore

est ipsemet
illectus humanus
quod sine ullis
præceptis sola
natura ducit per
se, ut dicitur.

107

comparatus, per quem disponitur
illectus, ad facile, iucunde et
recte ratiocinandum.

artificialis duplex ē, altera
docens, altera utens.

Loa docens tradit regulas bene
definiendi, diuidendi, disserendi.

utens ē peritia quaedam utendi
regulis loa docentis.

praesens epitome diuidetur in
tres ptes.

IN 1.^a agitur de his, quae pertinent
ad 1.^{am} mentis operationem,

IN 2.^a de iis, quae pertinent ad
Secundam mentis operacem.

operacō mentis
et cognitio
spiritalis.

IN 3.^a de iis, quae pertinent ad
tertiam mentis operacem.

PART 1.^a de his, —
quae pertinent ad primam
mentis operacem

PRIMA mentis operacō, seu
simplex apprehensio ē operacō
mentis, per quam rem aliquam nude
et simpliciter cogitamus, nihil de

108
Duplex est apprehensio, simplex, quæ terram cogitet, eamq; sibi repræsentet occupatæ circa obtinendo unico vocabulo expressum, ut phio. etiam negando, tunc elicit primam et complexam, ut cum contipio a more phioe.

Ad 1.^{am} mentis operacem pertinent termini simplices, universalia, categorici, deniq; definitio et divisio, et præcipuæ illius species. de his deinceps dicendum.

Caput 1.um de terminis

Terminus quædam est extremitas alicuius rei, sic puncta terminant lineam et extremitates lineæ.

Terminus propositionis, de quo hic agitur, est id, ex quo fit præpositio, et in quod resolvitur; sic termini huius propositionis, homo est animal, et homo est animal, quia et partes, ex quibus fit prædicta propositio, et in quas resolvitur.

Terminus dicitur multifariam. 1.º dicitur in mentalem, vocalem et scriptum.

Terminus mentalis est conceptus vel est ultimus, mentis subiectum aut prædicatum qui est conceptus representans, ut conceptus mentis vocis et rei, vel est ultimus, qui est conceptus vocis tantum.

~~ratio nãa seu rei ligatur.~~

representas haem aut aat in praedite
ppositione.

Vocalis e vox aure prolata —
subtum aut praedicatum signans, ut
vox hoo, aut vox aal.

tnus vel e —
signatus, ut
hoo, vel mor
signatus, ut
blitri.

Scriptus e vocabulum scriptum,
signans subtum aut praedicatum, ut
vocabulum hoo vel aal in epistola
scriptum.

signatus vel e
complexus, ut
dent. illi, ut
incomplexus,
te unico expressi
vocabulo, ut dent.

2º. ddr interminum categorematicum,
syncategorematicum et mixtum.

vox fca seu
rei signato

Categorematicus e vox, quæ
per se et solitarie sumpta aliqd —
certum, et determinatum signat,
qualia st noa substantiva, hoo, equus,
leo.

signatus.

Syncategorematicus e
vox, quæ per se et solitarie sumpta
nihil determinatum signat, sed si
iungatur alteri tribuit ipsi certum
signandi modum, qualia st noa
adiectiva, ois, nullus.

contignatus.

Mixtus e vox, quæ ex utroq;
termino categorematico, et syncato-
gorematico constat, et utrique
equivaleat, ut nemo, qd equivaleat

istis duob' nullus hoo

3° ddr inter terminum positivum, et negativum, finitum et infinitum. positivus dr, qui verum et positivum ens signat, ut lux, vitus. negativus dr, qui negationem aut privationem entis seu fore alicuius signat, ut tenebrae, caecitas.

Terminus positivus ddr in absolutum et relativum. ut hoo et pater, qui cognoscitur o filio.

finitus dr, cui nulla negatio — immediate praefigitur, ideoq; certum aliqd et determinatum signat, ut hoo equus, leo.

infinitus dr, cui negatio — immediate praefigitur, ideoq; praeter^{id} qd determinate negat, nihil certum et determinatum signat, et ob id dicitur infinitus, ut o hoo, o equus, o leo.

4° ddr in singularem et coem

id q; vel noe ppro, vel demonst. latine, vel vago, vel periphrastico, vel anonomatistico, vel hypothetico. singularis e illo terminus, qui uni tantum coit, ut Socrates, Petrus. COIS dr, qui multis coit, ut hoo Petro, et Paulo.

COIS vel e supertranscendens, vel transcendens, vel categoricus.

Terminus cois vel distributivus, vel collectivus; distributivus 1° ddr in univocum, equivocum et analogum. 2° in hypertranscendentem &c.

111

Supertranscendens ē ille terminus, qui cōit reb̄ veris et fictis, et illigibile, nam res fictæ attigunt et et veræ, V. g. illigitr chymæra, sicut illigitr Leo.

Transcendens ē ille terminus qui cōit orb̄ et solis reb̄ veris, in quacumq; categoriā reperiantur, et ^{addit, ens, res, aliqd, qui dñr} ~~trā~~ transcendentes. unum, verum, bonum, siquidem nulla res, quæ o sit vna, vera, bona.

Categoricus ē ille terminus, qui cōit reb̄ in certā quadam categoriā positis, et substantia, quæ o cōit rebus, nisi in primā cāgō positis.

5.º dñr in terminum concretum et abstractum

Concretus ē ille, qui soam explicitē, et subitum soam implicitē signat, et album, qd albedinem explicitē, et lilium vel marmor implicitē signat.

concreto et abstracto alio trāpco, alio mptico.

Abstractus ē ille, qui soam signat, et veluti abstractam ab oī subto, et hic terminus albedo.

concretus vel abstractus seu substantius; vel connotativus seu paronymus, — denominativus vel adjectivus.

6.º dñr in terminum i.º intentionis

et terminum $\&$ intentionis.

aliter dtr, qui signat aliqd independenti a reflexione mentis
TERMINUS 1° intentionis $\bar{e}$ ille qui sumitur pro eo, ad qd signandum fuit primario institutus, E.g. quando hoo sumitur pro aali raali dtr 1° sumi intentionaliter, qo istuc noen, hoo primario institutum $\bar{e}$, et exprimo intentione hooi destinatum, ad signandum aal raale.

e contra vero dtr qd signat aliqd dependenti, seu aliqd attributum doctrinale.
TERMINUS 2° intentionis $\bar{e}$ ille, qui usurpatur pro eo, ad qd signandum fuit institutus ex secunda hooi intentione, E.g. quando hoo dtr $\bar{e}$ species, quando aal dtr $\bar{e}$ gnus hoo et aal sumuntur 2° intentionaliter deniq; dtr in terminum repugnant^{Terri} et o repugnantem.

Termini repugnantes dnr illi, qui de eadem re singulari eodem tempore et modo scdm eandem ptem, et rto eiusdem simul affirmari nequeunt, ut album et nigrum.

O repugnantes dnr illi, qui de eadem re singulari eodem tempore et modo affirmari pount, ut album et dulce.

NON repugnantes, vel It conuertibiles
seu reciproci, vel $\bar{o}$ conuertibiles.

CONuertibiles, seu reciproci -
dnr illi, qui de se inuicem æquè -
vniuersaliter prædicantur, ut hoo et
raale, It enim veræ istæ propositiones
oīs hoo ē raalis, et oē raale ē hoo.

NON conuertibiles dnr, illi
qui de se mutuo æquè vltiter affirmari
 $\bar{o}$ pount, ut hoo et aal.

termini non conuertibiles dnr
in antecedentes, et consequentes.

Minus antecedens ē ille, qui
altero minus ē vltis, a quo proinde
inferri pot vltior, ita scilicet hoo rō
aalis.

Plus consequens ē ille, qui vltior
ē, et infertur ex antecedente, ita
scilicet aal rō hōis, nam si existit
hoo, nriō ~~etiam~~ existit aal.

De quibusdam minorum
affectionibus.
Agendum est de minorum statu.

distractione, ampliatione, alienatione,
restrictione, et suppositione.

STATUS

Status ē acceptio tñi pro tempore
designato per verbum quicum terminus
ē coniunctus, at cum dicitur Rous scribit,
viden, Rous, dr hōe statum præsens
temporis, qā ponit cum verbo, qd
signat tempus præsens.

Distractio

Distractio ē acceptio tñi pro
aliā temporis differentiā, quam ea, quā
signat per verbum. V. g. cum
Christus dixit, cæci vident, ~~hæc~~
verbum, vident, signat tempus præteritū,
nō enī autem cæci sū sumit pro tempore
præsenti, sed pro tempore præterito,
sensus enim ē, qui erant cæci, nunc
vident.

ampliatio

ampliatio ē extensio tñi ad
signandam quācumque temporis dīam
præsens, præteritū, ^{et futurū} Ricitur verbum
unicam temporis dīam designet, & a
cum dr, hō ē aal rāale, tñus hō dr

ampliari, quia denotat o solum eos, qui nunc extant, sed etiam, qui extiterunt et qui ita extituri, verbum *tn*, e, signat solum tempus praesens.

Restrictio

Restrictio e reductio *tni* *cōis* ad pauciora signanda, per additionem termini restringentis: E. g. cū *dr*, — *lorus*, qui studet, est laude dignus. ita vox, *lorus*, contrahitur per additionem sequentium, qui studet.

Alienatio

Alienatio e transductio vocis a p̄p̄rio signatione ad alienam, seu ad signandum oppositum: E. g. cū *dr*, *aal* iacet mortuum, vox, *aal*, quae p̄p̄rie signat vivens sentiens, traducitur, ad signandum cadaver, qd destitutum e vitā et sensu.

Suppositio

Suppositio e positio termini pro re, quam signat, To cū cogitationes nostrae, vel res ipsae in medium afferi nequeant, voces in earum

locum substitui mus, sicut inter numerandum loculis utimur loco nummorum.

Suppositio dtr in maalem et foalem.

Suppositio maalis e acceptio vocis pro maā, ex qua constat, id e pro syllabis, ut cum dicitr hōo e vox dissyllaba.

Suppositio foalis e acceptio vocis pro re, quam signat, ut cum hōo dtr aal raale.

NOTANDUM autem diligenter suppositionem maalem et foalem in concretis paulo aliter explicari, — cum enim concretus foam ^{simul} et subtum signet, ut diximus supra, terminus concretus tunc tr suppositionem maalem, cum accipitur o pro foā, sed pro subto habente foam. E. g. cum dtr album e dulce, ibi album et dulce sumuntr maaliter, o enim sensus e, qd albedo sit dulcedo, sed qd idem sit habens albedinem et dulcedinem, V. g. lac et saccharum. Tunc autem tr suppositionem

117

foalem, cum accipitur pro subto, sed
pro foa, quam signat, ut cum dicitur album
est disgregatum visus, album ibi
sumitur foaliter, est enim sensus est,
quod liliu sit disgregatum visus,
sed potius albedo, quae est initio.

Suppositio foalis vel propria vel
impropria.

propria est acceptio vocis pro re, quam
ex prima sui institutione signat, ut
cum homo sumitur pro aali reali.

impropria est acceptio vocis pro re,
quam est ex prima sui institutione, sed
ex metaphoricam tum usurpatione
signat, ut cum dicitur, prata rident, —
ridere sumitur ibi in suppositione
impropria.

Suppositio propria vel simplex
est, vel personalis.

simplex est acceptio termini pro natura
vulgi, quatenus vulgi est, ut cum dicitur homo est
species.

personalis est acceptio termini communis pro
suis inferioribus in iduo tum spectatis
est autem pro natura vulgi, quatenus vulgi est,
ut cum dicitur homo currit.

alia est ablativa
quae est acceptio
termini communis, tum pro
natura, tum pro
inferioribus.

Suppositio personalis ddr in
singulari et coem.

Singularis ē acceptio termini pro
re singulari, ut in hac propositione,
Petrus scribit, Arles currit.

COLS ē acceptio vocis cois, pro
suis inferiorib', ut cum dr hoo ē aal.

Suppositio cois ddr in distributi^{clam}
~~et confutivam~~, confusam et determinat^{par}

Sed Suppositio distributiva duplex,
alia pro singulis generum, alia pro
generib' singulorum.

Suppositio distributiva pro
singulis generum ē acceptio vocis
cois pro oib' et singulis idduis sub
ea contentis, l. g. cum dr, hoo ē
aal, tunc hoo sumitur pro singulis
hoib', qui continentur sub hoe-
gnatione sumpto.

Suppositio distributiva pro
generib' singulorum ē acceptio
vocis cois o pro singulis idduis sub
aliquo gno contentis, sed tunc pro-
quib' dam idduis earum oium specie^{rum}
quae continentur sub aliquo genere, ut
quando dr, de aal fuit in arca Noe
tunc aal sumitur pro quib' dam illis idduis,

119

orum aalis spirerum, ita ut sensus
propositionis iste sit, ex qualibet
aalis specie aliqd idduum continebatur,
o autem qd singula iddua cuiusque
speciei aalis fuerint in arcu noe.

COPULATIVA e acceptio vocis
cois pro inferiorib' simul et collecti
sumptis, ut cum dr oes apostoli 12
duo decim, siquidem noen, Apostoli,
o dr sumi distributivè pro singulis
apostolis in particulari, sed
collectivè pro sacro apostolorum
collegio

SUPPOSITIO confusa e acceptio
vocis cois pro idduo indeterminato
ut cum dr, oculus e ad videndum
nrus, hac vox, Oculi, fit
suppositionem confusam, quia
neuter oculus, siue dexter, siue
sinister e ad videndum nrus,
sed alteruter indeterminatè.

SUPPOSITIO determinata e
acceptio termini cois, pro aliquo
idduo vago et indeterminato, sed
a nobis, vel saltem a Deo determinato

addis barbaui 120
diminutionem, ut cum dr, aliquis hoo currit, vox
appellatur, quae
duplex est, scilicet
et fortis, et
re duplicatorem sumit pro aliquo idduo, qd licet sit
modis, se reduplicat
causae et specificae.

designari saltem a Deo.

Observabis autem oem
argumentationem esse vitiosam, in qua
mutatur suppositio terminorum.

Capitulum 2um De virtutibus

Agendum est de virtutibus in
cor, postea de virtutibus sigillatim.

De virtutibus in cor.

Virtus generalis, si spectetur etimologia,
est unum versus multa, id est unum
terminus ordinem ad multa.

Virtus duplex, complexum et
incomplexum.

Complexum est propositio
virtutis, per quam aliquid affirmatur vel
negatur de multis, ut ois hoo est aal,
nullus hoo est lapid.

Incomplexum est aliquid unum
se extendens ad multa, ut hoo ad
petrum et paulum.

hoc beneficio
virtutis conjungit
res similes, quas
non separaverat,
id est ut citius
concepiantur.

121

in complexum quintuplex, to
in causando, in signando, in
representando, in essendo, et in
prædicando.

VtC in causando e cao artis et
effectuum nã diversorum, ut Sol,
qui cum hoc generat hocem, cum leone
leonem, cum terrã procreat herbas,
et arbuta.

VtC in signando e signum vte
plurium rerum, ut sonus campanæ,
qui signat sacrum, scolar, prandium.

in representando e imago
multa simul representans, ut imago
psittaci multos psittacos.

in essendo e unum aptum ee in
multis uniuocè et diuisim, ut humanitas
una apta in ee multis, ut Petro et
Paulo uniuocè et diuisim.

VtC in prædicando e unum
aptum prædicari de multis uniuocè et
diuisim, ut hoc unus aptus prædicari
de Petro, et Paulo uniuocè et diuisim
in propositionib. Petrus e hoc, Paulus
e hoc.

POTEST illud dr predicari de multis
 uniuocè ~~et diuocè~~, qd predicatr de
 multis sedum idem noem et eandem
 nam noe signatam, unde vox,
 canis, o e pprie vrlis, qo o predicatr
 sedum eandem nam de ali
 domestico et sydere. idem dic de
 alijs equiuocis.

ILLUD verò dr predicari diuisiuè,
 qd predicatr cum multiplicatione,
 diuisione sui, unde nra diuina
 o e vrlis rñ trium personarum,
 qp o e multiplex diuisa, sed numero
 una.

VRL in eendo exprimitr tmino
 abstracto, ut huaitas, et ideo dr
 vrl mphaum, quia mpha spectat tnos
 abstractos ab oi maa.

VRL inpredicando dr noem, quia
 exprimitr tno concreto, ut hoo. nimirum
 too spectat tnos subiectibiles et
 predicabiles, soli autem tni concreti
 subiectibiles et predicabiles st.

LOGICI o agunt de trib' priorib' vrlib'
 sed duob' ultimis, quæ sibi connexæ st.
 nempe predicari sequitr ee: imo potius

quatuor st qd condices vrlis, te unitatem, aptitudinem eendi vel
 pdicandi, uniuocacem et diuisionem.

123
 It unum et idem, qd qtnus o h^{quantum} re^{repro}
 ad extendum in multis dr vrl in eendo
 qtnus vero aptum e predicari de
 multis dr vrl in predicando.

vrl e noen
 concretum, ideo
 sum pt vel multiter
 et e rel qu^h
 vrlitatis; vnaa
 h^huar vel foaliter
 et e vrlitas ipsa;
 vel in concreto, et
 e naa, prout vrl

De vrlib' in particulari

vrl e cum in eendo, tum in ^{cand} predi
 quintuplex e, I^o genus, species, —
 differentia, proprium et accidens
 coe.

De genere

GENUS dr unum aptum e in
 multis specie differenti^b, ut pars
 essia coior, et de his predicari
 in qd incomplet^e, ut aal r^uhois
 et bruti.

predicari in qd
 predicari essiatiter
 et substitue. in qd
 accidentaliter et
 substitue. in quate
 qd essiatiter et
 adiective.

SPECIE differre dr ea, quae sub
 eodem genere distinctas hnt dras
 essiales, ut hoo et leo.

genus dr respondere maa, quia
 sicut maa perfectibilis e per
 plures foas, ita genus pt determinari
 per plures dras.

GENUS duplex, alterum supremum,

alterum subalternum.

Supremum dr, qd nullum h't genus supra se, ut substitio in arbore porphyrii.

Subalternum ē illud, qd h't genus infra se, et supra se, ut vivens, qd h't supra se corpus, et infra se aal.

De Specie et idduo.

Species vel spectatur ut species vel ut ē sedum vrles.

Species ut species dr id qd directē et immediate subest generi, ut homo qui directē et immediate subiicitur aali.

Dr id qd subiicitur directē generi, ut species disquatur a dria, quae generi indirectē et collateralliter adiacet.

additur immediate, ut species disquatur ab idduo, qd subiicitur generi, media species.

Species ut species duplex, subalterna

nimirum et infima.

Subalterna seu intermedia ē, quæ sub diuerso rû modò ē gnus, modò ē spies, ut aal, qđ quidem spies, si comparetr cum viuento, cui subiicitr, dr verò gnus, si comparetr cum hōe et bruto, quib' superius ē.

Infima dr ea, quæ tam rû ~~est~~ superiorum, quam rû inferiorum ē species, sic hōo siue comparetr cum aali, siue cum Petro et Paulo — semper ē spies.

Spies tum infima, tum subalterna, si comparetur solummodo cum — gre, cui subiicitr dr spies subiicibilis, si comparetr cum inferiorib' de quib' predicatr dr predicabilis.

Spies hoc secundo modo ^{rata} considerat constituit secundum vrle.

Dr unum aptum ēe in multis solo numero differentib', ut tota cois eorum essia rōdens toti phco, et de his predicari in qđ completè. ut hōo rû petri et pauli.

Dr cois, qđ
o continet rōdum
qđ ē nōa singula

Solo numero differre dnr ea, quae
sub eadem specie eandem habent
dramessiam, easdem pptates,
differuntq; tum per trias singulares.
cā rāo Petrus disquitr a Paulo.

Species dr responderē toti phco, qd,
sicut totum ~~phco~~ mā constat et fōā,
ita species complectitur genus et dram,
sic leo includit aat et rugitium.

Iduum. Nict o sit vrto, e tr
correlatum species, de eo igitur hic
agendum ē.

Iduum ē illud, qd diuidi o pt in
inferiora, de quib' praedictr, qualis ē
Plato. diuidi quidem pt aliqd iduum
in plures ptes, sed quā o sint eius-
inferiora, nec eiusdem magnitudinis-
cum iduo huius tr ptes ut patet
exemplo vlnae, quā ddi o pt in duas
vlnas, sed in duas semivlnas.

Iduum o sedum naam, sed
sedum noen spectatum duplex ē,
vnum determinatum, qd determinato
noe appellatr, ut Artes; alterum vagum
et indeterminatum, qd nullo ^{de} terminato
noe exprimitr, ut quidam hōo, de quo
praesertim iduo controuersia ē apud

describitr a
porphirio, id qd
de vno ttam praedictr
et ab Arte id qd
o praedictr de multis
ut Petrus.

logicos, utrum sit utile nec ne. 127

hic ponitur arbor porphyriana.

rectam generum, spierum, et
idduorum, sub uno genere contento
representabit schæma, arborem
porphyrianam vocant, in cuius
media, seu directa genera collocat
genus supremum, cum generib^{us} et
spies subalternis, cum spie infima
et idduis: in utraq; verò linea
colletarali seu indirecta, collocant
dria.

in hoc schemate substat, qua
supremum locum obtinet, est supremum
genus, corpus, vivens, aal et spies
subalternas et genera subalterna,
hoc ē spies infima, Petrus et Paulus
et iddua. corporeum autem et
incorporeum, animatum et in animo
sensitivum et insensitivum, rationale
et irrationale et dria.

De differentia

dria vel spectat, ut dria, vel ut

Tertium arle.

Arle ut Arle est id per qd unum ab alio
disquirit, siue essentialiter, siue accidenti.

Arle sic spectata duplex, cois, ppria,
et maxime ppria.

Definit Barbaeus
discrimen repetitum
ab accidente li.

Arle cois est accidens separabile,
per qd unum ab alio disquirit, ut albedo,
quo gallus ab æthiope disquirit.

ppria est accidens inseparabile, per
qd unum ab alio disquirit, ut risus, per
quem homo disquirit a bruto.

MAXIME ppria est gradus essentialis
per quem unum ab alio s.º et per se disquirit,
talis est rationalitas, per quam homo primo
et per se disquirit a bruto.

Differentia, qñus est Tertium
arle dñr unum aptum esse in multis specie
vel numero differentib, ut pars esset
minus cois, rondens fœ pñcæ, et
de his predicari in quale quid.

Arle dñr rondere fœ pñcæ, quiv
sicut fœ pñcæ, E. g. a rationalis
determinat maam seu corpus ad
certum compositum constituendum,
to fœm, sic Arle determinat genus
ad certam spem constituendam,

E. g. rāte determinat aal, ad
constituendam spiem hoīs.

ARIA duplex una generica, altera
specificā.

numerica enim
quae constituit
id quod est vltis
ut petreitas.

ARIA generica ē ea, quae constituit
genus, et praedicat de multis specie
drentib; ut sensitivum, qd constituit
aal, et praedicat de multis specie
differentib, Ic de hoīe et bruto.

Specificā constituit spiem et
praedicat de multis solo numero
drentib, ut rāte, qd constituit
hoīem, et praedicat de petro et Paulo
qui numero differunt.

munera drio
vltis tr, dore
genus, unde divisa
constituere spiem,
unde constitutiva
et spiem constitut
alia spie
disquere, unde
distinctiva seu
drio.

DE PROPRIO

PROPRIMUM vel spectat ut proprium,
vel ut f. um vltis.

PROPRIMUM ut proprium tenetur quatuor
modis.

PROPRIMUM 1. modo dr illud, qd
coit soli spiei, sed o oi, ut ee medicum,
qae medicina coit soli hoī, sed o oi.

PROPRIMUM 2. modo dr illud, qd coit
oi, sed o soli, ut ee bipedem, quia

¹³⁰
bipedalitas coit oī hōi, sed o soli,
quandoquidem praeterea coit auit.
ppriūm 3° modo dr, qd coit oī, et
soli spiei, sed o semper, et quolibet tempore,
ut hōi canescere, quia canities coit
hōi et soli, sed itum aut maximē
tempore senectutis.

ppriūm 4° modo dr, qd coit oī
soli spiei, et semper, ut hōi ee
risium, nam licet hōo o semper
videat actu, imo quidam hōes
nunquam riserint, tñ semper retinent
aptitudinem ad ridendum, unde
o it semper actu ridentes, sed
risui it.

ppriūm, ut est quartum vte, dr
vnum aptum ee in multis spio aut
numero differentib, et praedicari de
his in quale nriō et recipro e.

ppriūm dr praedicari in quale
ad differentiam generis, qd praedicat
in qd, et dr oī, quā praedicat in
quale qd.

praedicari in qd dr illud, qd e
de essēā rei alicuius, et de eā aut

affirmati substitui, sic aut predicat¹³¹
de hoc et bruto, sic hoc de petro et
Paulo.

predicari in quale qd dr illud,
qd de essentia rei alicuius, et de ea affirmati
adiectiuo, sic rationale predicat de hoc,
de Petro et Paulo.

predicari in quale simpliciter illud e, sine quo
dr illud, qd nec e de essentia rei alicuius
nec de ea affirmati substitui, sed
adiectiuo, quemadmodum proprium
et accidens eoe predicantur, ut
risium et album.

Ita quod quarenti, qd sit hoc, bene
respondetur hoc e ad quarenti
qualis sit essentialiter hoc, bene
respondetur e rationale: Si quis roget,
qualis sit hoc, o quidem essentialiter,
sed nro et reciproco, bene respondetur
e risium: quarenti deniq; qualis
sit hoc contingenter, o vero reciproco,
bene respondetur hoc e album.

Proprium duplex e genericum et
specificum.

Genericum e illud, qd recipiat^{qd nro fluit}
cum genere, et predicat de multis a gradu generico,
ut factus a boati.

Diferunt essentialiter
et nriur. nriur
res e o pt, concipi
nriur e hoc.
essentialiter, sine quo
res nec e nec
concipi pt, ut
ao essentialis e viuenti
unde de essentialiter
nriur, sed de
nriur o e essentialiter.
tria priora utlio
nria tr simul et
essentialiter. 4um thm
e nriur, o essentialiter
ultimum nec e
essentialiter, nec nriur
sed contingent.

Spēc differentibus in quale nrio
ut actiuum, qd recipiatr cum aali,
et predicatr de hoc et bruto in quale
necessario.

qd nrio fluit a gradu specifico, ut vis admirandi ab hoc.

Spēcificum dr illud, qd recipiatr^{tr} cum spēc, et predicatr de multis solo numero differentib⁹ in quale nrio, ut risium, qd recipiatr cum hoc et predicatr de Petro et Paulo in quale nrio.

De accidente

accidens dr a porphyrio, qd pt abue, vel ad eam a subto sine subto contingenter, o vero recipiē, ut perniciē et interitū.

ACCIDENS, qd e gum arte, dr aptum ee, et predicari de multis in quale contingenter, o vero recipiē, ut albedo rū lactis et sacchari, de quib⁹ predicatr contingenter.

ACCIDENS dr predicari contingenter^{ter} o vero recipiē, ut disquatr a pprio. disquitr autem, tum quia accidens nec fluit ab essentiā, tum quia minimē conuertitr cum subto, cuius ē accidens.

Duplex ē accidens, vnum separabile, qd pt facile remoueri a suo subto, ut calor a manu: aliud inseparabile, qd saltem naturaliter o pt

remoueri a suo subto, ~~ut~~ nigror a
coru.

133

Caput 3um de categoriis

in tractatu categoriarum
agemus 1° de antepredicamentis, 2°
de predicamentis, 3° de postpredico
mentij.

De Antepredicamentis.

Antepredicamenta s^ut ea,
qua explicantr ante categorias, et
quorum cognio nria e, ad intelligendam
eagarum; qualia s^ut uniuoca, equiuoca,
analogia, et paronyma.

UNIVOCA s^unt ea, quorum noen
e coe, et rāo seu nāa noi rōndens
prorsus eadem. E. g. Petrus et
Paulus coiunt uniuocē, quia hnt
idem noen, sc^{ilicet} hois, et hnt eandem
nāam noē hois expressam.

Synonima dnr.
noen, qd signat
dr equiuocum
uniuocant. res
verō signat
dnr uniuocant.
uniuocato.

EQUIVOCA s^ut ea, quorum noen
e coe, nāa vero noē signata penitus
diuersa. E. g. canis domesticus,
caelestis, et marinus dnr est equiuo
quia hnt idem noen et nāam ali

homonyma dnr.
aliud e etiam
equiuocum
equiuocant; aliud
caequiuocum
equiuocatum.

noti rudentem eo diversam, nam
canis domesticus est aul latrativum,
o vero canis celestis aut marinus.

*analogum analogum
analogum analogum
Sicut pes, et pars
infima corporis, quae
signatur per pedem.*

ANALOGA sunt, quorum nomen
coe, rae, vero seu naa nōe signato
partim eadem, partim diversa. E.g.
aul, pulsus; pharmacum; deambulatio,
duo ee analogae, quia hnt idem nōen
te sani, naam vero nōe signatam
partim eandem, partim diversam
eandem quidem, qtuus ~~est~~ ^{rem} habitud
hnt ad eandem sanitatem; diversam
vero, qtuus his sanitas diverso modo
coit, quando quidem sanitas coit
intrinsicè aali, cæteris vero extrinsicè
videlicet pulsui, quia ē signum
sanitatis; pharmaco, quia ē cāo
sanitatis; deambulationi, quia
hæc sanitatem fouet et conseruat.

PARTICULARIA siue ⁷⁰⁹denominatio
vel etiam coniugata dnr, quae ab
aliquo denominationem hnt, sed
differunt casu et terminatione
ut a fortitudine fortis fortiter.

De categoriis in communi.

Categoria siue prädicamentum ^{sum} tribus modis potest
 et ordo legitimus supremi alicuius ^{aliquis pertinere} ad categoriam, to
 generis et eorum omnium, quæ sub ^{directe, indirecte}
 ipso continentur, scilicet species et ^{lex collateraliter}
 id duorum, sic substantiam eo cagantur ^{et aliqd ponat}
 quia substantia continet sub se plura ^{capa directe}
 genera subalterna, plures species ^{ut requiruntur}
 id dua, scilicet corpus, vivens, aæl, ^{condiendi hoc}
 hominem, Petrum, hæc enim oia ^{distichis expressæ}
 gradatim continentur sub gradu ^{in completum,}
 substantiæ. ^{synonymi q;}
^{completumq; capit}
^{schema cagor.}

De categoriis in particulari.

Categoria numerantur decem.

Substantia, ^{arbor,} quantitas, ^{quantitas,} ^{refrigerat,} ^{visus,}
 relatio, ^{arbor,} actio, ^{visus,} passio
 ubi, ^{ruri,} quando, ^{cras,} situs
 et habitus.
 nec tunicatus ero.

De Substia

Substia d^r ens perse subs^tens,
sicut accidens d^r ens alteri inherens.

Substia ē prima et secunda.

prima d^r, quae singularis ē et
indivisa, ut Petrus.

secunda d^r, quae vltis ē, et
cōis plurib⁹ singularib⁹ ut hōo.

Idco verō Substia singularis
vocat^r prima, et Substia vltis
vocat^r secunda, quia Substia singula^{ris}
d^r prius extēre, quam vltis, siquidem
ō extēret hūaitas, nisi prius extērent
Petrus, Paulus, et alii hōes, in
quib⁹ residet hūaitas. Ex quo sequit^r
Substiam primam ēē nobiliorem

accidens duplex, Substia secunda, quia Substia 1^a
to solidum et
modale. Solidum ē fundum Substia 2^a
pt diuinitus et quā
linea Substia, ut odor, color.

modale negem
diuinitus pt iterum
ut inflexio digiti.

De quantitate

Quantitas ē accidens, a quo res ē
extensa.

Est in discretam et continuam.

137
discreta ē, cuius ptes sūt divisa
ut numerus, siquidem ternarius hominum
numerus constat trib' hoib' inter se
divisis.
discreta duplex
numerus, qui est
divisa collectio
partium, ut
tri, dec, etc.
et ordo, quae est
multitudo
dictionum, etc.
prolatarum.

CONTINUA ē, eo cuius ptes coi-
vinculo coniunguntur, ut vlna, cuius
ptes inter se connectuntur.

CONTINUA subdr in ^{perma}perma
et successivam.

PERMANENS ē, quae h' suas
ptes simul extentes et eodem tempore;
ut magnitudo ligni, cuius ptes simul
extunt.
et magnitudo.

SUCCESSIVA ē, cuius ptes nunquam
extunt simul, sed una post aliam
ut annus, cuius dies fluunt alii
post alios.
duplex, scilicet motus et
tempus.
motus ē mutatio
temporanea, quae
est instanti, sed tpe
peragitur, ut ambula-
tempus ē duratio
motus, ptestim vero
coelestis.

PERMANENS ddr in lineam,
superficiem, et corpus.

LINEA ē magnitudo longa sine
latitudine et profunditate, ideo q' de
concipi instar tenuissimi cuiusdam crinis.
SUPERFICIES ē magnitudo
longa et lata sine profunditate,

ideoq; concipi d^r instar delicatissime
pellis nulla tantis crassitiem.

CORPUS ē magnitudo longa, lata,
profunda, ut pinguis et adiposus —
Betga.

Qualitas successiva d^r in motum et
tempus, de quib⁹ diximus in compo-
sitione.

De qualitate

Qualitas ē accidens, a quo res
denominatur qualis, ut albedo, quia
si quæras, qualis sit paries, bene
respondet parietem ēē album.

Qualitas reb⁹ conceditur, vel ad
earum ornamentum et pulchritudi-
nem, ut albedo corpori, vel ad operatio-
nem perfectius exercendam, ut scia-
menti, et virtus voluntati.

Qualitas d^r in quatuor species
bimembres.

1^a ē habitus et dispositio.

2^a ē p^o a naturalis et imposita.

3^a patibilis qualitas et passio.

4° deniq; *fora et figura.*

139

HABITUS ē qualitas difficile mobilis a subto, poam natalem magis expeditam reddens ad operandum.

DISPOSITIO ē qualitas facile mobilis a subto, iuvans poam ad operandum.

ILL facilitas, quæ est in tirone logica vocatur dispositio: illa verò quæ inuenitur in logico perfecto vocatur habitus.

PDA natalis ē proprium vegetum a natā datum, qd simpliciter nriū ē ad operandum, ut poa videndi in iuvene.

IM PDA natalis ē proprium debile datum a natā, qd tñ nriū ē ad operandum, ut poa videndi in sen.

PATIBILIS qualitas ē qualitas sensu externo perceptibilis, suo in subto firmitus radicata, ut natiuus rubor, qui aliquomogenis tenacius inhaeret.

PASSIO ē qualitas sensu externo

perceptibilis, quæ citò evanescit, et
rabor in vultu ortus ex pudore et
verecundia.

Dr. Itum de
corporib. naturalib.

FORMA est certa magnitudinis
dispositio et determinatio exterior,
quæ mæn seu corpori alicui affixa
est: sic certam lapidum dispositio
vocamus formam.

Dr. Itum de corporib.
artificialib. et
mathematicis: Sic
Dr. figura pilæ, o
foa.

FIGURA est certa dispositio
magnitudinis spectata secundum se, et
avulsa a mæn, ita circulum
vocamus figuram, quia circulus est
certa longitudinis reductio, o.
cogitando de mæn, ex qua confectus
est circulus.

De relatione

res relative, si
ea, quæ o pount
conesit sine aliis
vnde differunt ab
absolutis, quæ th.
qdr ab aliis soluta.

RELATIO est ordo unus ad
aliud, sic paternitas est relatio, quia
paternitas est ordo patris ad filium.
Duplex est relatio, una realis, altera
ræois.

REALIS est ordo unus ad aliud
independenter a mente, ut ordo
philippi ad Alexandrum.

141
Relatio rationis est ordo unius ad
aliud dependenter a mente, ut
similitudo, quae invenitur inter
duas chimeras.

alio est relatio creata,
alio increata.

Relatio dicitur in categoricam et
transcendentalem.

Categorica est ordo accidentis

suo fundito, ut paternitas, quae in relatione categorica
accidentalis est potestas generandi, siquidem quatuor habet
potestas generandi, quae est funditus ^{in substantia, inus}
paternitatis, potest esse in hoc sine funditus potest
paternitate, quando quidem plures et funditus remotus
habet potestatem generandi, qui sunt
patres.

Transcendentalis est ordo
essentialis suo fundito, ut ordo omnis
Dei ad creaturas possibili, quia
nec esse, nec concipi potest omnis
quin concipiantur creaturae possibile.

De actione et passione

Actio est accidens, a quo res dicitur
localiter agens, E. g. calefactio est ^{Dei efficiens.}
actio ignis, quia per calefactionem ^{Duplex est immanens,}
^{Dei interna, quae nihil producit extra agentem, ut cognitio, appetitus.}
et transiens ^{Dei externa, ut calefactio, scriptio.}

ignis redditur calefaciens, calefacere autem est agere, quia calefacere est calorem producere.

PASSIO est accidens, a quo res ^{natur.} denominatur formaliter patiens, seu recipiens, ut calefactio, per quam manus denominatur patiens, seu recipiens calorem.

Unde claret actionem et passionem esse unam, et eandem reuera entitatem, quae, quatenus est ab agente, vocatur actio, quatenus recipitur in subiecto, dicitur passio, sic calefactio, quatenus est ab igne, vocatur actio, quatenus vero recipitur in aqua vel manu, dicitur passio. bene ergo philosophus, actio et passio, inquit, sicut via Athenis Thebas, et Thebis Athenas.

triplex est ubi res
circonscriptum,
definitivum et
repletivum. d.

De cæteris casibus

Ubi est presentia rei in loco.

quando est presentia rei in tempore.

Positio est certa dispositio partium corporis in loco, ut sessio, per quam homo dicitur sedens.

Habitus, ut facit ad propositum,

143

ē circumpositio vestit circa corpus,
ut quando Petrus dr. rogatus, quia
rogam. h. positam circa corpus.

De postprædicamentis

POSTPRÆDICAMENTA
sunt nonnulla, quæ prius attulerunt cægis
ad pleniorum cægarum intelligentiam. —
Ita autem illa, opposita, modi prioris
et posterioris, modi simul, modi
habendi.

entia, vel te
amica, quorum
unum exigit aliud
ut homo et asinus.
vel inimicos, quæ
pouunt se simul
in eodem, ut
canis et equus,
vel indrta.

De oppositis

OPPOSITA sūt ea, quorum
vnum ita repugnat alteri, ut simili
modo cum aliis o pugnet, ut calor et
frigus.

different ad disparatis, quæ ita
secum pugnant, ut simili modo pugnet
cum multis aliis, ut homo, et equus, —
siquidem homo per rationem ita pugnat
cum equo, ut simili modo pugnet
cum multis aliis, bove, Leone, —
Elephanto.

OPPOSITA sūt quadruplicis græis,
nimirum opposita relative, contrarie,

privativa, contradictoria.

OPPOSITA relativa & ea, quae se mutuo respiciunt, ut dominus et servus.

OPPOSITA contrariae & duo entia positiva, absoluta, quae sub eodem genere positae maxime inter se distant, ^{mutuo} ~~se~~ pellunt ab eodem subto, nisi alterum eorum insit a nāa, ut calor et frigus, ~~et~~ calor et frigus & duo accidentia positiva, continentur sub eodem genere, nimirum sub qualitate, maxime inter se distant, nam nihil magis distat a frigore quam calor, se mutuo pellunt ab eodem subto, puta manu, quia accedente calore recedit frigus.

Additur haec exceptio, nisi alterum eorum insit a nāa, quia fieri potest, ut unum contrariorum sit ita nāale alicui subto, ut nāaliter non possit ab eo separari: E. g. calor ita nāalis est igni, ut non possit nāaliter separari ab igne.

Oppositum privationis & privationis, —
 quorum unum est forma, alterum
 privatio formae ut lux et tenebrae.

Opposita contradictoriae &
 est, quorum unum est ens, alterum
 negatio entis, ut amare, & non amare.

De modis prioris posterioris et simul.

UTRUMQUE dicitur altero prius —
 quinque modis, scilicet tempore, natura,
 ordine, dignitate, essendi consequen-

PRIMUM tempore dicitur, quod est antiquius,
 sic adam prior est abele.

PRIMUM natura dicitur id, a quo aliud pendet, ^{et enim prius}
 sic sol prior est lumine. ^{coactitate, sic}
^{causa est prior effectui}
^{propter dependentiam}
^{effectus a causa.}

PRIMUM ordine dicitur, quod primum tenet
 locum, sic exordium prius est
 narratione.

PRIMUM dignitate dicitur, quod praecellit,
 sic aurum prius est argento.

PRIMUM essendi consequentione
 dicitur, quod bene sequitur ex alio, sic aas est

prius hōo, quia bona ē consequentia,
ē hōo, qd et aal.

Ad di prioritas originis, qua
pater aternus prior ē verbo diuino.
POTPO quot modis unum ~~de~~ altero
prius, tot etiam posterius ē alterum;
vnde Abel Adamo posterior tempore;
lux sole posterior nāō: narratio exordio
posterior ordine, argentum auro
posterius dignitate, hōo aq posterior
endi consecutione, filius diuinus patre
posterior origine.
SED modis aliquo s. simul, s. o
tempore, et duo gemelli; ordine, et
duo exordia; eendi consecutione,
et duo tni aequē viles, ac reciproci,
E. g. rāale et risium; nāō, qua
se inuicem ponunt et tollunt, et
paternitas et filiatio; dignitate,
et duo nummi aurei; deniq; diuio,
et spies, et dria eiusdem generis, E
g. hōo et brutum, rāale, et irāale.

De Modis habendi

VARI s. hndi modi, nam, qd
htr, vel htr fqm qualitas, et pēra, vel
fqm vestis, et foga vel fqm ornamentum
et annulus in digito, vel fqm pars
et manus, vel fqm qtitas, et altitudo
seipedum, vel fqm contentum

in continente, ut moneta in metropoli,
 vel t^{em} possessio ut villa, vel qd p^{er}
 prius e, t^{em} vxor, sed vltimus ille
 habendi modus v^{er}alde improprie,
 vel quia vxor sapienter t^{em} virum, vltimus modus
 vel quia rectius d^{icitur} maritus habitare
 cum vxore, quam t^{em} vxorem. hndi e h^{ic} —
 correlatum, —
 quomodo amicus
 d^{icitur} h^{ic} amicus.
 preceptor discipulor.

caput vlt. de defio
 et diuioe.

articulus prior
 de defio.

Defio v^{er}tim sumpta e ora^o loa
 nois signationem vel rei naam
 explicans.

ora^o loa e ea,
 qua ex se est
 manifestatiua
 veritatis. id e
 qua ex se v^{er}im
 h^{ic} veritatem
 manifestandi et
 illectum scientie
 convincendi.
 vnde d^{icitur} instrument
 sciendi.

duplex e gr defio, vna nois, alia
 rei.

defio nois e ora^o explicans
 signationem nois, e. g. quando
 consul d^{icitur}, qui consulit patriam.

d^{icitur} etymologia
 et notatio nois.

defio rei e ora^o explicans rei
 naam.

Definitio rei vel essentialis est, seu accurata,
seu accidentalis seu descriptiva.

essentialis seu accurata est ea,
quae explicat rei naturam afferendo partes
eius essentielles, ut quae explicat naturam
hominis per animam rationalem, per corpus et
animam rationalem.

accidentalis seu descriptiva
est vel causalis est ea, quae traditur per causas externas, ut
cum fit per causas
externas, vel
descriptiva, cum
per genus et
speciem loquendo.
quando homo dicitur animam factum ad imaginem
Dei, vel perceptuales, ut cum homo
delineatur animam naturam ad societatem,
vel per effectus, ut cum homo dicitur animam
ratiocinans.

Definitio essentialis, simpliciter et per se.

simpliciter est ea, quae rei naturam
explicat per partes essentielles simpliciter, seu
per genus et speciem, ut quae naturam
hominis exponit per animam rationalem.

per se est ea, quae rei naturam explicat
per partes essentielles per se, seu inquantum
ad hoc sit definitum, seu
ut res definita.
solum, ut quae naturam hominis exponit per
corpus, et animam rationalem.

Definitio accurata de homine.
tres sunt species accuratae definitionis,

1^a ut sit utilis, coiatq; oī definito.

ois hōo ē aal rāale; ideo o ē — ^{has condicioes}
 bona fortasse defio temporis, ^{tempus habet barbam,}
 ē mensura motus, quia tempus — ^{ut sit brevis, ut}
 videtr etiam mensura quietis. ^{lit clare, ut sit}
^{reciproca cum}

2^a ut sit ppria, coiatq; soli definito,

hōo ē aal rāale. ideo culpate
 defio elementi, elementum ē corpus
 simplex corruptibile, quia calum
 ipsum ē est corruptionis expers, ut
 alibi ostendetr.

3^a ut sit clara; qd mirum, cum
 explicet rei naturam? ideo male sonat
 hac Aristotelica soni defio, sonus
 ē actus alicuius ad aliqd in aliquo.

Articulus posterior De Divisione

Divisio utrim sumpta ē oratio ^{et oratio distribue}
 tota vel vocem ambiguum in sua signato ^{continent, in cont.}
 vel totum in suas ptes distribuens.

duplex gr divisio, una ~~re~~is, altera
 rei.

Dr pprie distinctio. *Dimissio* non est oratio non
ambiguum intransitivum ad distribuens,
ut si quis diceret, canum alius est ad
latrativum, alius est sydus, et alius
est piscis.

Dimissio rei est oratio distribuens totum
in suas partes.

*Q*uia totum duplex fieri potest divisio, quatenus
occurrit totum dividendum; o abs
re fuerit hic totius nomen et species
decurrere.

Ita quod totum dicitur id est, quod habet partes,
in quas deditur potest, unde deus et
angelus o sunt tota proprie.

Totum duplex, aliud per accidens,
aliud per se.

quod est univocum. Totum per se dicitur, quod constat partibus
eiusdem generis, et ad se invicem
ordinatis, ut homo.

quod est univocum non. Totum per accidens dicitur, quod constat
ex partibus diversi generis, neque ordinatis
ad se invicem, ut exercitus.

Totum per se aliud virtuale, vulgo
potiale, aliud reipsa, vulgo actuale.

potiale habet partes
sub se. Totum potiale dicitur, quod virtute habet
partes continet, ut ad et quodlibet genus.
actuale habet partes
in se. Totum actuale est illud, quod reipsa

151
continet ptes, ut corpus nāale māaret
foam.

Totum actuale duplex, aliud essiale,
aliud integrum.

Essiale dr, qd reipsa continet
suas ptes sibi essiales, ut hoo constans
ex māa et foa.

Integrum dr, qd constat ex pti^b
integrantib⁹, id ē ad integritatem, ^{et illae ptes dr}
o ad essiam requisitis, ut hoo constans, ^{etiam entitativae.}
expedit⁹, brachii &.

Totum essiale duplex, aliud
phicum, qd constat ex pti^b phicis, ut
corpus nāale, constans ex māa et
foa: aliud mphericum, qd constat
ex pti^b phicis, ut species constans ex
genere et dia.

Totum integrum etiam duplex,
aliud homogeneum, aliud heteroge^{neum}.

Homogeneum dr, qd constat
ex pti^b homogeneis, seu eiusdem
nāa, ut hoc.

Heterogeneum dr, qd constat
ex pti^b heterogeneis, seu diversae

nāe, et corporatio, qd constat ex carne, ossib' et sanguine. Item oculi, qui constat ex humorib', et tunicis.

¶ Sit itaq; diuisio Roa vel e totius per accidens, et diuisio domus in ligna, lapides et camenta, vel totius poalis in sua inferiora, et diuisio generis in spies, spies in iddua, E. g. aalis in hoem et brutum, hois in Petrum et Paulum; vel totius pthci in ptes pthcas, et hois in corpus et aam; vel totius mpthci in ptes mpthcas, et diuisio spiei in genus ^{et} driam; vel totius homogenei in ptes eiusdem nāe, et lactis in plures guttas; vel totius

res quae ddr, dr pterogeneri in ptes diuersae nāe, et diuisum; ea autem quae ddr, dr diuisio oculi in humores et tunicas, vel &.

Leges bonae diuisionis

BONAE diuisionis Tres Reges.

1.^a ut sit aequalis, seu fiat in oia membra, ois numerus vel par vel impar, unde propria e diuisio aalis in terreste et aquaticum, quia o complectitur oia aalia,

quandoquidem prater ea et aerea, et
amphibia.

2^a ut membra sint opposita, par et impar,
unde spuria ē divisio corporis viventi,
in hoem et aal, quia hoc et aal o ē et
opposito, sed ordinato.

has condiciones affert
Barbani. ut membra
sint opposita, id ē
vnu o includat
in alio. et oio
membra cum toto
reciprocant.
ut membra sint
immediata.

3^a ut vnum membrum o includatur in
alio, qd mirum, cum sint opposita.

Divisio duplex,
immediata et
intercussa.
divisum et additio
nihil intercipit,
ut divisio vti in
ethale et aethale.
et mediata, ut
divisio propheti.
in quinq; vti,
et totis in decem
loqut.

PART. 2^a de his, quæ pertinent ad secundam mentis operacionem.

Secunda mentis operacio ē ea
per quam illectus noster plurib' rebus
conceptis vnam de altera negat, vel
affirmat, ut qdo cogito de Petro et
albedine et utrumq; simul coniungo
dicendo Petrus ē albus, tunc elicio
2^{am} mentis operacionem, quia 2^a mentis
operacio iudicium ē, oē autem iudicium
continetur propositione, ideo habet in
pte notæ erimus in exponenda
propositione, cuius ppria, ppriates
et educta inferiora et obidem capitula.

decurremus.

CAPUT 1um de propriis
propositionis

PPA propositionis est ea, ex qua
fit et in qua resolvitur propositio, sed
propositio fit ex subto, predicato,
et copula, et in ea resolvitur. porro
subtum, et predicatum sunt nomina vel orationes,
copula est verbum, QO nomen, verbum,
et oratio sunt propriae propositionis.

QO hic agendum de nomine, verbo et
oratione: sed haec omnia sunt voces, voces
autem sunt signa, idcirco agendum
est de signo et voce, postea dicemus
de nomine, verbo, et oratione, ut ordine
progrediamur ab ulterioribus ad minus
ultra.

De signo

SIGNUM est id, quod propter cognitionem
aliud a se repraesentat, sic fumus est
signum ignis, quia fumus visus est
intellectui repraesentat ignem.

Signum, aliud est sociale, aliud
instrumentale.

Signum sociale est illud, quod ignotum
ducit nos in cognitionem alterius,

aliud prognosticum.

COMMEMORATIVUM ē signum
rei prateritae, sic incruentum altaris
sacrificium ē signum commemorativum
cruenti sacrificii, qđ ad Domino peractum
ē in patibulo crucis.

DEMONSTRATIVUM ē signum
rei praesentis, sic gemitus ē signum
demonstrativum doloris.

aliud reale, qđ
distinctum a finis
rem aliā signat,
ut funus, ignem.
aliud logicum,
qđ ē finis signativus.
reale dicitur pñum,
logicum dicitur
intentionale.

PROGNOSTICUM ē signum
rei futurae, sic rubor vespertinus in
caelo signum ē futurae serenitatis.

DE VOCE

VOX ē sonus ab ore aētis proce^{dens}
cum intentione aliqd signandi, ut
ei utatur in cano, ad signandum dolorem.

VOX alia ē belluina, quā a bellua
proficiscitur, ut hionitus; alia hūa, ē
quā ab hōo procedit.

VELA duplex, una inarticulata,
ut Insipirium, alia articulata, ut
hōo.

VOX articulata iterum duplex
una, quā nihil signat, ut blictri, altera
quā aliqd signat, ut Deus.

per organa nāti
prolatus.

belluina, quā
sermonem v. compoñit.
hūa contro.

articulata, quā
scribi, et litteris
capiri pñ.

hac vel e complexa, vel incomplexa.
 complexa e congeries multarum
 vocum ut aal raale: incomplexa e
 unica e simplex dictia, ut vox, aal.

vox triplex.
 noer to et verbum.

DE NOMINE

NOM e vox signans ex arbitrio ^{Ita a platone}
 sine tempore, cuius nulla pars ^{tim} separa ^{instrumentum vin}
 signat, finita et recta. ^{tas docendi et}
^{disquendi etiam.}

It signans sine tempore
 ad triam verbi, qd per varias sui
 inflexiones signat varias temporis
 drias.

It cuius nulla pars separatim
 signat, qd pars nois simplicis scortum
 sumpta, vel nihil eo signat, vel
 o signat idem, qd coniuncta, ad
 triam oraois, cuius ptes separatim
 signant.

addit finita, ut accantr noo
 infinita, quib' negao immedidē
 prafigitr, quaq; nihil determinatē
 signant.

Subicitr deniq; recta, ut expungantur eosus obloqui, qui solitario spectati nullum hnt sensum, sicuti videtur est in hic noib⁹, socratem, Platonis.

DE VERBO

Str a platone
signum vocis acivile
impositum.

VERBUM ē vox signans ex arbitrio, cum tempore, cuius nulla pars separatim signat, finita, recta, nota eorum, quæ dnt de altero.

Tr recto, id est indicativa et præsen^{ti} temporis, quia solum præsens pprie verbum ē, præteritum autem et futurum tr itum casus verbi.

addit nota eorum, quæ dnt de altero, quia verbum signat semper attributum coire, vel o coire subto, si quis dixerit, virgo fui, —

Duplex ē substantivum et adjectivum.
Substantivum unicum ē. J. Si quis dixerit, virgo fui, — est te sum, exet.
Adjectivum tr cetero statim subaudire censet, Deipara
tr verba.

DE ORATIONE

ORATIO tr vox signans ex arbitrio, cuius aliqua pars separatim signat, ut simplex dictio, o et affirmatio vel negatio.

N

159
Dr ut simplex dictio, o ut affirmatio
vel negatio, qd ptes oraois loq o s
affirmatio vel negatio, sed Eni simplices.

OTAO duplex, una perfecta, altera
imperfecta.

perfecta dr, quae integrum et
perfectum gignit sensum in mente ~~per loquentem~~
auditoris, ut ista, Petrus est homo.

imperfecta dr, quae imperfec^{tum}
gignit sensum in mente auditoris, ~~per~~
ideoq; suspensum tenet eius aum,
ut ista, quos ego.

OTAO perfecta sextuplex, —
interrogativa, ut

dic quib' interris, ~~et~~ eris mihi magnus? bucol. 100.

Appollon

dic quibus interris inscripti nro regum
nascentur flores

vocativa ut,

huc ades, o meliboe.

imperativa, ut

maturate fugam, regi q; haec dicite
vestro

deprecativa, ut.

§ 13. 4. Aeneid. 160

Ego per has lacrymas, vestramque
tuam te oro.

Optativa. ut

o utinam tunc cum Laedemona classem
petebat

o brutus iratis et adulter aquis.

deniq; enuntiativa, ut

atque propria mihi dem. Ignia tum corpore toto

l. Aeneid. v. 495 Deiphobum vidit, lacrimis crudeliter
ora

deceat.

ora monuitq; ambas

Hæc una oratio, qua rem nudo

signat placet phis, qui veritatem

sine fucis et pigmentis amant, alio

et oratorum et poetarum, qui

rosulis et picturis delectantur, et

qd peius est aliquando cum dispendio

veritatis.

Caput 2um de

propositione et
ptatib' ipsius.

articulus prior

de propositione

PROPOSITIO seu enunciatio sic
dtr, quia proponit et enuntiat, qd ē
in mente: appellatr ab Arle inter-
pretatio, quia ē interpret mentis.

propositio dtr ab Arle oratio verum
vel falsum signans.

dtr etiam ab eodem oratio affirmans
vel negans.

aliter ab eodem d.
vox signans aliquid
v. vel o. v.

accuratius dtr oratio perfecta —
constans subto, prädicato, et —
copulā.

oratio iudicativa
oratio interpretativa
iudicii, oratio constans

propositio ē quiddam totum —
artificiale, sed in oī toto et opere
artificiali duae sūt ptes, sc māa et
foa, qō et in propositione.

Māa propositionis vel ē remota, vel
proxima.

Remota tres, de quib' agit ppositio.

proxima sūt tmni, ex quib' ppositio
componitr, sc subtum et prädicatum,
nam copula o ē tmus, sed vno —
terminorum.

Subtūm dr illud, de quo aliud
affirmatr vel negatr.

prædicatūm id, qd affirmatr vel
negatr de subtō.

Copula ē vinculum subtī cum
prædicato. res clara ē hoc exemplo,
hōo ē aat, in quo ppositione subtūm
ē hōo, aat ē prædicatūm, copula
seu vinculum verbum ē.

Observabis autem plurimas
ēē propositiones, in quib' supprimuntur
fni vel brevitatis, vel ornatus grāo
ut videre ē in his propositionibus,
veni, vidi, vici, unde orta divisio
in propositionem de 1°. de 2°. de 3°.
adiacente, de quib' infra.

Scia propositionis ē ordinatio
seu connexio prædicati cum subtō,
quæ proinde se tenet ex parte
copulæ.

Articulus posterior
de pptatib' ppositionis
pptates propositionis vel it absolute

quæ coeunt propositionibus absolute et solitarie
consideratis, vel relativa, quæ coeunt
propositionibus inter se comparatis.

ppitates absolute propositionum
duæ sç, nimirum qñtas et qualitas.

ppitates relative propositionum
tres sç, sc oppositio, æquipollentia,
conversio. de his oib' agendum et
incipiendum a qñtate.

De quantitate propositionis

qñtas propositionis e eius — ^{qñtas pñtis e}
pñtis vel particularitas. ^{extensio eius sub}

Uñtis vel particularitas — ^{ppos rñtis qñtate}
propositionis petitur ab ipsius subto in indefinitam, et
quare propositio tunc e uñtis, qñto ^{in vñtis, parte}
subtum illius sumitur sedum totam ^{indefinitam, et}
suum extensionem, ut in hac ^{singularem.}

propositione, ois hñc e aal: tunc ^{indefinita e ear}
vero propositio e particularis, qñto ^{cujus subtum e}
restringitur extensio subti, ut in ^{huius uñtis nullo}
hac propositione, aliquis hñc e ^{effectus signo}
iustus. ^{uñtatis et parit}

NOTA e o uñtatis sç ista particula, ^{singularis e ca}
^{cujus subtum e}
^{aliquis idduo, ut}
^{trles erat phus.}

164
ois, nullus, subto praefixæ: notæ
verò particularitatis, aliquis, quidam,
vel etiam particula, est, ut in hac
propositione; est, qui nequiter se
humiliat: vel etiam negao praefæ
signo vlti, ois, ut videre e in
his propositionib; o o peccatum e
crimen, o ois, qui dicit mihi, —
Domine, Domine, introbit in —
regnum celorum.

De qualitate ppositionis

*Qualitas ppositionis quadruplex
est essentialis et accidentalis.
essentialis duplex, tota
affirmatio et negatio
accidentalis etiam
duplex veritas
falsitas.*
Qualitas ppositionis quadruplex
est affirmatio, negatio, veritas,
falsitas. affirmatio et negatio dnr
qualitas essentialis, veritas et falsitas
dnr qualitas accidentalis.

*fr a pto assertio
aliquis de aliquo*
Affirmatio e coniunctio prædicti
cum subto, ut, hoc e aal.

*fr a pto remotio
aliquis ab aliquo*
Negatio e separatio prædicti a
subto, ut, Angelus o e corpus.

Veritas e conformitas ppositionis
cum subto, ut, ho es nati ad
societatem.

Falsitas e eiusdem propositionis

cum obto difformitas, ut calvinus¹⁶⁹
est beatus.

Obtūm autem propositionis ē id
de quo loquitur propositio.

DE OPPPOSITIONE PROPOSITIONUM.

oppositio duplex
simplex et complexa
Simplex ē oppo-
sitiō cathegoriarum,
de qua in postpositio-
ne complexa ē oppo-
sitiō, de qua hic.

oppositio propositionum
ē pugna duarum propositionum
eodem subto, et eodem predicato
constantium, scđum qđitatem, vel
qualitatem, vel utramq; simul.

QUATUOR disquuntur vulgō
propositionum oppositarum species,
scđ contrariarum, subcontrariarum
contradictoriarum, et subalternarum.
CONTRARIÆ sūt duę propositiones
vtrę, quarum una affirmans, altera
negans, ut oīs hōō currit, nullus
hōō currit.

scđum qđitatem
solum.

PROPOSITIONES contrarię
pōtunt ēē simul verę, pōtunt ēē
simul ēē falsę in mōa contingenti
ut oīs hōō ē medicus, nullus hōō
ē medicus.

SUBCONTRARIÆ sūt duę propositiones,

1. 66
secundum qualitatem quarum una est particularis affirmans,
solum. altera particularis negans, ut aliquis
homo est iustus, aliquis homo non est iustus.

Subcontrariae sunt propositiones
simul falsae, possunt autem simul esse
verae in maiori contingenti, ut aliquis
homo currit, aliquis homo non currit.

per se qualitatem
et quantitatem. **Contradictoriae** sunt duae
propositiones, quarum una est utilis,
altera particularis, una affirmans
altera negans, ut omnis homo est animal,
aliquis non est animal.

Notandum est in propositiones
contradictorias potest dici de rebus
singularibus, ut Petrus est sapiens,
Petrus non est sapiens, sed eam contradic-
tionem minus praecipuam.

Propositiones contradictoriae
neque possunt simul esse verae, neque
possunt simul esse falsae, sed altera
necesse vero, altera necesse falso.

per se solum
qualitatem. **Subalternae** sunt propositiones,
quarum una est utilis, altera particularis,
utraq; autem vel affirmans vel
negans, ut omne animal vivit, aliquid animal
vivit.

167

Utraque ex his propositionibus
est vera, utraq; falsa, immo qualis
est prima, quæ dicitur subalternans, talis
est secunda, quæ dicitur subalternata,
quæ ad veritatem vel falsitatem
si habeatur ratio
veritatis duplex
Hæc est oppositio
veritatis, scilicet
contrariæ et
contradictoriæ.

De æquipollentiâ propositionum

Æquipollentiâ propositionum
nunc intelligitur modus reducendi propositionem
oppositam in sensum alterius
oppositæ, beneficio unius vel duplicis
negationis.

Quæ autem ratio id fiat, sequens
versus indicat.

præ contradictoriæ post contra, præ
postq; subalter.

præ contradictoriæ id est ut — præ contradictoriæ
contradictoriæ fiant æquipollentes, id est negatio præfixa
negatio præponenda est subtro, et signo
universalitatis et particularitatis alter
utrius. E. g. ut ista contradictoriæ
omnis homo est iustus, quidam homo non est
iustus, ut fiant æquipollentes, ante

168

ante subtum. et signum alterutrius
figenda particula, o, hoc pacto: o
ois hoo e iustus, id est quidam
hoo e iustus.

non contra, seu
negao postposito
alterutrius ppositi
subto.
et hac regula
de subcontrariis
pt illi qd.

post contra, id est propositiones
contrariae fiunt equipollentes, si
negao postponatur subto et signo,
alterutrius propositionis. E.g. istae
contrariae, ois hoo e iustus, nullus
hoo e iustus, fiunt equipollentes,
si alterutrius subto et signo postponatur
particula non hoc pacto, ois hoo
o e iustus, id e nullus hoo e iustus

praepostq; subalter.
seu negao ppositi
subto praeposita
simul et postposita.

praepostq; subalter, id e
propositiones subalternae, V.g. istae,
ois hoo e iustus, quidam hoo e iustus
fiunt equipollentes, si negao
praeponatur, et postponatur simul,
subto et signo alterutrius hoc pacto,
o ois hoo o e iustus, id e, quidam
hoo e iustus.

Qua vero ratione subcontrariae
siant equipollentes, allato versiculo
o demonstratur, quia res per se ipsam
patet, si nimirum affirmati addatur

negāo, vel neganti detrahatur, ^{i. b. 9} o ~~re~~
modo fiunt equipollentes, sed o
eadem, ut patet consideranti.

Hæc ẽ doctrina equipollentiæ, —
quam tradidi magis ut seruirent
consuetudini, quam qd valde utilem
putauerim.

DE CONVERSIONE PROPOSITIONUM

CONVERSIO propositionum

ẽ unius propositionis per terminorum
transmutationem in alteram mutatio,
manente eadem qualitate, o semper
eadem quantitate, ut si dicatur
ois hoo ẽ aal, et aliquod aal ẽ hoo.

At, manente eadem qualitate
id ẽ, affirmatio et negatio, veritas ^{concepta ẽ ea, qua}
et falsitas, si enim prior propositio in aliam convertitur
quæ dicitur conversa sit affirmans et ^{convertens, quæ in}
vera, posterior, quæ dicitur convertens,
dicitur ẽ affirmans et vera.

additur, o semper eadem quantitate,
quia orlis in particularem convertitur,

V. g. hęc, ois ē aal, in istam aligd
aal ē hōo.

CONVERSIO triplex, nimirum
simplex, per accidens, et per contra-
positionem.

CONVERSIO simplex ē ea, in qua
servatur eadem q̄titas et qualitas
conversæ, et convertentis, V. g. —
nullus hōo ē lapis, nullus lapis ē
hōo, vel aliquis hōo ē albus, aligd
album ē hōo.

CONVERSIO per accidens ē ea
in qua mutatur q̄titas propositionis
conversæ, V. g. ois hōo ē aal, —
q̄ddam aal ē hōo.

CONVERSIO per contrapositionem
ē, in qua tñi conversæ propositionis,
servatā eadem q̄titate et qualitate,
fiunt infiniti per negationem utriusque
præfixam, V. g. ois hōo ē aal, o o
aal o ē hōo.

QUONIAM autem modo propositiones
converti debeant docent sequente
versiculi:

feci simpliciter convertitur, ella
per accid.

asto per contra, sic fit conversio
tota.

IN his versiculis ~~ff~~ ffum tres voces
observandæ, feci, ella, asto,
et in illis vocib' ~~ff~~ ffum quatuor
vocales notandæ, a, e, i, o,

A significat propositionem valem
affirmantem.

E signat propositionem valem negantem.

I signat propositionem particularem
affirmantem.

O signat propositionem particularem
negantem.

qđ ut facilius memoriæ mandetur, inveni
duo versiculi:

asserit A, negat E, verum generaliter
ambo

asserit I, negat O, sed particulariter
ambo

his notatis patet mysterium primorum
versuum: nam feci simpliciter convertitur.

id ē propositio vrlis negans, quæ signatr per E, et particularis affirmans, quæ signatr per I, pount conuerti conuersione simplici hoc pacto; nullus hoo ē lapis, nullus lapis ē hoo, quidam hoo ē albus, qddam album ē hoo.

EA per accid, id ē propositio vrlis negans designata per E, et vrlis affirmans designata per A, conuerti pount per accidens hoc pacto, nullus hoo ē equus, quidam equus ē hoo. ois hoo ē aal, qddam aal ē hoo.

SI IN propositio vrlis affirmans constet extris reciprocis poterit conuerti simpliciter hoc pacto, ois hoo ē rāalis, et oerāale ē hoo.

AEO per contra, id ē, vrlis affirmans designata per A, et particularis negans designata per O conuerti pount per contrapositionem hoc pacto, ois hoo ē aal, oeo aal ē

o hoo. quidam ^{non} hoo e albus, qd dam
o album o e ~~hoo~~ hoo.

Ut propositiones, quæ difficultius
conuertuntur, facilius conuertantur,
~~et~~ sequentes regulæ eo diligentius
tenendæ sūt, qd etiam valeant ad
dignoscendam systmi formam.

1^a Subtrem et prædicatum et
copula, distinctis finis, exprimantur,
unde propositiones istæ, pluit,
sol lucet, o pount conuerti, nisi
resoluantur in istas, pluuia e
cadens, sol e lucens.

2^a Subtrem et attributum ponantur
in recto seu nominativo, unde o
pt conuerti ista propositio hoo
videt cæcum. nisi resoluat in
istam, hoo e videns cæcum.

3^a Copula verbalis, sum, es, est,
ponatur in tempore præteriti: unde
o pt conuerti ista propositio, ois
senex fuit iuuenis, nisi resoluat
in hanc, ois senex e idem qui fuit
iuuenis.

denique tui propositionis —
 conuersa in eodem sensu et eadem
 hypotesi sumantur in conuertente;
 unde o potest conuerti ista propositio
 nria, ois grammaticus est hoo, in
 aliam nriam hanc to, aliquis hoo est
 grammaticus, nisi Tnus, grammaticus,
 sumeretur in eadem hypotesi, id est
 nisi suponeretur grammaticus existens
 in conuertente, sicut supponitur in
 conuersa.

Caput 3um de
 inferiorib^{us} seu
 speciebus propositionis
 propositio datur quinque modis
 1° ratione quantitatis; 2° ratione qualitatis;
 3° ratione modi. 4° ratione modi. 5° denique
 ratione formae seu artificii.

De 1^a diuisione
 propositionis
 propositio ratione quantitatis datur
 in valem, particularem, indefinitam,

singularem
 PROPOSITIO vrltis dr, cuius subtm
 sumitr secundum se totum; ois hoo e
 aal.

UTILITAS duplex; altera moralis,
 altera mpthca.

UTILITAS moralis dr, quae o e oo
 perfecta, sed aliquam patitr exceptionem;
 ut cretenses st mendaces, ventres pigri,
 mala bestiae; ois mulier loquax.

~~ois hoc vitium canentib' inter amicos
 ut nunquam inducant aum cantare
 rogati
 iniussi nunquam desistant.~~

UTILITAS mpthca dr, quae oo integro
 et perfecta, et sine ulla exceptione,
 ut ois hoo e raalis, pipes.

NOTA vrltatis, ois nullus, et
 dictum alibi.

PROPOSITIO particularis dr,
 cuius subtm o sumitur sedum se totum,
 sed Num sedum ptem aliquam et
 cum limitatione, ut aliquis hoo e
 iustus.

NOTA particularitatis, aliquis, quidam.

quamquam reticentior raro;
 Et quibus in Satyrâ videor nimis acer.
 est, qui nec veteris pocula massici
 nec partem solido demere de die
 spernit.

GALLICA notæ particularitatis,
 M y a, ou des; des medecins croient
 que le sang ne se fait pas dans
 le foye, il y a de faux amis.

PROPOSITIO singularis dr,
 cuius subitum est singulare, ut
 est genius noster.

PROPOSITIO indefinita dr, cuius
 subitum est nomen vltis, sed sine notâ
 vltitatis aut particularitatis, ut
 galli sunt bellicosi.

MOTIVUM

Si rectè in calculus ponatur, ois ^{est} propositio
 vel vltis vel particularis.

1° ENIM cuiuslibet propositionis
 subitum vel sumitur secundum totum, vel
 sumitur secundum partem. Item et cum
 limitatione: atqui prior est vltis,
 posterior particularis, ergo ois propositio
 vel vltis vel particularis.

2° QUIA ois propositio reducitur
ad quatuor vocales, A, E, I, O, atque
~~quo~~ A. signat propositionem valem
affirmantem. E valem negantem. I
particularem affirmantem. O
particularem negantem, ut declaravi
versiculis superius allatis, ~~pergo~~^{ris.}
ois propositio vel vrlis vel particula

QUARE Sgr ad vtram reducenda
sit propositio singularis?

Udicio nostro propositio singularis
reducenda ad valem, q^a propositio
vrlis dfr, cuius subtum sumitur sedum
se totum, atque propositionis singularis
subtum sumitur sedum se totum, q^o &

QUARE S etiam ad vtram reducenda
sit propositio indefinita?

Si propositio indefinita contineat
aliquam doctrinam, reducenda ad
valem, ut Angelus est immortalis.

Si propositio indefinita narret alqd
factum, reducetur ad particularem,
ut milites plectentes coronam de

Spinis imposuerunt capiti.

De 2^a dimie propositionis

PROPOSITIO rāe qualitatis
essentialis dtr in affirmantem et negantem.

AFFIRMANS dtr in qua predicatum
affirmati de subto, ut hōo ē aal.

NEGANS dtr in qua predicatum
negati de subto, ut Deus o ē corpus.

Id ppositio affirmans dtr ēē
identica, id est attributum eius cumq;
propositionis affirmantis dtr ēē idem
cum subto, alioquin falsa erit ppositio.
usus tr obtinuit, ut istum propositio
dicatr identica, cuius attributum o
pertinet ad essiam subti, ut ista hōo
ē doctus: illa verq, cuius attributum
ē de essia subti, dicatr foatis, ut
ista hōo ē aal.

PROPOSITIO identica vel ē identica
tum re, tum conceptu, dtrq; negatorio,

et ista; ensis ē gladius, vel ē idem
rectum ē concepta, et ista, album ē
dulce.

propositio ratiō qualitatis
accidentalis ddr in veram et falsam.

VERA dr, quæ ē conformis rei
signatæ, ut Deus ē iustus.

FALSA dr, quæ ē difformis rei signatæ
ut Deus ē corpus.

QUÆRES, utrum ois propositio vera
sit vel falsa.

RESPONDEO oem propositionem
veram ēē, vel falsam; quia ois propositio
vel ē conformis rei signatæ, vel difformis.
Si conformis, vera; si difformis, falsa.

FATEOR quædam inueniri propo-
sitiones quarum veritas aut falsitas o ē satis
explorata nobis propter ingenti
impeccillitatem, dnrq; idcirco
propositiones probabiles, de quib
latius in phiā morali.

DE 3^a diuise
PROPOSITIONIS

proo pte vera
in quadrupl
thw, to in foati
qdo pdratum ē d
ctio pdr, ut
hoo ē ratiō.
in thw identico,
qdo pdratum
identificatv cum
subto, si ut sit
desijus conceptu
ut iustitia dei ē
miv.
in thw coati, qd
effus de iaa pdr
aut iaa de effu
ar atus ē salus
nostra; salus
nostra ē christus.
in thw connexu
seu conconi tabu
qdo licet duo por
identificenti, de
tr mutuo pdrant.
non ppter nriam
connexionem, ut
quod unus ē
corruptio alterius
corruptio unius ē
quod alterius.

propositio ræe mæe remota ddr in
nriam, contingentem, impossibilem
quæ o pt ee falsa. PROPOSITIO nriæ dr, cuius prædi-
catum et subtum nrium inter se connexionem hnt
ut hoo e pæalis.

quæ o pt ee vera
et falsa. CONTINGENS dr, cuius prædica-
tum et subtum nullam inter se connexionem
hnt nriam, ut paries e albus, Petrus
e phus.

quæ o pt ee
vera. IMPOSSIBILIS dr, cuius
prædicatum et subtum manifestè inter
se pugnant, ut Deus e corpus.

RAE mæe proximæ ddr inpositionem
dei: 2.º et 3.º adjacentes.

PROPOSITIO dei: 1.º adiacente
e ea, quæ constat unico termino trib
æquivalente, qualis e illa propositio
phus, id est pluvio e cadens.

DE 2.º adiacente e ea, quæ ⁱⁿ æquiva-
let verbum attributo et copulæ, ut Sol
lucet, id e sol e lucens.

DE 3.º adiacente e ea, in qua subtum,
prædicatum et copulæ distinctè
exprimuntur, ut hoo e aal.

ddr iderum propositio infinitam et
infinitam.

FINITA, e ea, cuius oes tui st finiti;
id e o hnt negationem sibi praefixam;
qualis hac hoo e ractis.

INFINITA e ea, cuius aliquis
saltem tuius e infinitus, id e hnt
negationem sibi praefixam, ut ista
hoo e o equus.

AT INQUIES, si negao praefigat
verbo, reddetne propositionem
infinitam?

NON AEST hic opus ee distinctione,
vel enim verbum in propositione
gerit thum vicem copulae, ut in hac,
hoo e equus, vel gerit vicem copulae
simul et praedicti, ut in ista, aao
ht ptes.

Si VERBUM in propositione
gerat thum vicem copulae, negao
ipsi praefixa non reddit ppositionem
infinitam, sed negantem, qualis
e hac ppositio, hoo o e equus; si vero
verbum in propositione gerat vicem
copulae simul et praedicti, negao
ipsi praefixa aliquando reddit

propositionem infinitam, atq; —
 sumi infinita^{ter}, aliquid o reddit
 propositionem infinitam, sed —
 negantem, atq; sumi negativè: Sic
 dum dr aa o tr ptes, vel. Sensus ^{aa} e, o e
 trns ptes, et tunc propositio e negans
 finita, vel Sensus e, aa e o trns ptes,
 et tunc propositio e affirmans —
 infinita.

Ut autem dignoscatur, qd non
 negao praefixa verbo sumatur infinita^{ter},
 observanda sūt duae sequentes —
 regulae.

1^a REGULA. quoties particula,
 non, praefixa verbo sequitur relativum
 qui, quae, quod, toties sumitur infinita^{ter}.

2^a REGULA. quoties particula,
 non, semel sumpta e infinitanter in
 syntmo, et iterum infinitanter sumi
 aucto eodem syntmo, ne sint quatuor
 tri.

Haec duae regulae patent in
 sequenti syntmo.

qd o tr ptes, o pt ddi
 atqui aa illigens o tr ptes
 go aa illigens o pt ddi.

183
olep

IN quo sitmo, tō o hnt ptes, —
sumit^r bis infinitanter, in maiore
propter primam regulam, in minore
propter 2^{am}, et in utraq; propositione,
tō o hnt ptes, id ē hac, ē o hnt ptes,
VN de minor ē affirmans, ac proinde
bonus ē sylmus, qui alioquin foret
vitiosus, et pote constans ex puris
negati^o

De 4.^a diuise
propositionis
propositio rōe modi dtr in
absolutam et modalem.

Absoluta ē propositio, quæ dicit
prædicatum ^{vel coire} coire subto, o explicando
modum, quo coit, vel o coit, ut hoo
ē aal, hoo o ē lapis.

Modalis ē propositio, quæ
exprimit modum, quo prædicatum
A coit, vel o coit subto, et necesse
ē hoem ē aal, impossibile ē hoem
ē plantam.

notandum e
aliud e pprover
e nriam, aliud
e de nrio.

Ita autem quatuor modi, nrium, imoibile,
contingens, poibile, hinc quatuor
propositiones modales.

Nrium e hoem eeraalem
imoibile e hoem e brutum.
contingens hoem e album.
poibile hoem e medicum.

In qualibet propositione
modali duo tris disquenda, nempe
dictum et modus, E. g. in hac
propositione, imoibile e hoem
e brutum, istuc vocabulum
imoibile tris ratem modi, cetera
vero dicti racem obtinent.

Ita s ppositionis modalis
repetenda e ex modo, unde illa
ppositio censet tris, cuius modus
e tris, illa vero particularis, cuius
modus e particularis.

Porro duo tris modi tris, so
necesse, et imoibile, duo vero modi
particulares, nempe contingens et
poibile.

Qualitas ppositionis modalis
repetenda e quoq; ex modo, unde
illa ppositio censet tris affirmans, et
vera, cuius modus e affirmans et

et verus, etiamsi dictum falsum
sit et negans, ut videre ē in hac
propositione, ~~Impossibile~~ ē nullus
homo ē in mundo, nam hæc propositio
ē affirmans, et vera ppter modum,
~~licet dictum~~, id ē nullus homo ē
in mundo, sit falsum et negans.

propositio modalis ratiō
mā, vel ē nriā, vel impossibilis,
nulla verō contingens, nam hæc
propositio, contingens ē homo ē
medicum, licet sit de modo contingen
tē nriā.

propositio alia ē de
preterito, de
presenti, et de futuro
ut *studui, studui,
studabo.*

De Ultima
difficilis propositionis

propositio ratiō fœ seu
artificii ddr in simplicem et
compositam.

propositio alia cōgrua
quæ ē simul et
finita, et absoluta
et simplex.

et o categorica
quæ vel ē infinita
vel modalis, vel
complexa.

simplex ē propositio, quæ constat
unico simplici subto, et unico simplici
predicato, ut Deus ē Sanctus.

duplex ē alia incomplexa, alia
complexa.

incomplexa ē propositio o

cuius subiectum et prædicatum. Et fuit
incomplexum, ut ista, Aristophanes
est poëta.

COMPLEXA est propositio simplex,
in qua reperitur aliqua complexio, seu
aliquid incidens, ut ista, Alexander,
qui fuit nepos amyntæ, fuit victor
totius orbis.

POTIO complexio vel cadit
in subiectum, ut ille ego, qui quondam
vel in prædicatum, ut, sum puer
famam super æthera notus. vel
in utrumque, ut Alexander, qui fuit
nepos amyntæ, fuit victor totius
orbis.

PROPOSITIO composita dicitur,
quæ constat vel duplici subiecto, ut
mors, et vita in manibus lingue, vel
duplici prædicato, ut fortis et pater, ^{Deus}
vel denique duplici subiecto, et duplici
prædicato, ut Demosthenes et Tullius,
ambo eloquentissimi, et miserissimi.

PROPOSITIO composita duplex,
altera secundum dictionem, altera secundum
sensum.

187
de p

propositio composita et dicitur conjunctiva
secundum dictionem
composita secundum
dictionem epposita, in qua apparet
compositio.

sextuplex est, nimirum copulativa,
disiunctiva, ^{causalis} conditionalis, relativa,
discretiva.

Copulativa est propositio in
qua reperitur particula copulans,
Et, atque, ut mors et vita in manibus
linguae, ^{Deus} Fortis et patiens.

Copulativa vera est, si pars
utraque vera, ut Stultus, et Sapiens, erit
vero falsa, ut amas et Sapiens, negati
praefixa negatione, o amas et Sapiens.

Disiunctiva est propositio
in qua reperitur particula disiungens, vel
ut amicitia aut pases inuenit aut
facit.

Disiunctiva vera est, si membra
sint opposita, nec medietate patienti,
ut ois actio huius est singularis et bona

vel mala, si minus falsa erit,
ut claret hoc exemplo. in reb^d divina
lege prohibitis vel principib^e
obtemperandum, vel contra ipsos
armis insurgendum.

NEQ^{ue} AT^{que} praefixa negatio hoc
modo: in reb^d divina lege prohibitis
nec principib^e obtemperandum, nec
contra ipsos armis insurgendum,
ē enim q^ddam medium, nempe q^dvis
potius tormentum pati, quam vel in
Deum peccare, vel in principem
arma mouere.

dr hypothetica. **CONDitionalis** ē propositio
ubi reperitur particula **conditio**nalis, sⁱt,
ut, si aⁿalligens spiritus ē, vere
immortalis ē, si non paristi pauperes
occidisti.

IN his propositionis duae s^ut
partes, prior dr antecedens,
posterior consequens.

CONDitionalis vera
erit, si bona sit conexio consequentis
cum antecedente, ut si ridet ex
hoc: falsa vero erit si o^{mn}is sit bona

177
1723

connexo antecedentis cum consequente
ut claret his exemplis, si pugnat,
victurus e, si studet, doctus erit.

NEGATR præfixæ negatæ hoc
modo, o si pugnet, ideo victurus.

CALLSARIS e propositio, ubi
reperitur particula causalis, quia ut
qualis ille. — Tolluntur in altum,
~~quia~~ ut lapsum graviores ruant.

————— ponunt, quia pœ videntur.
PROPOSITIO Causalis vera
erit, si vera afferatur causa, ut
intelligit et sentis, quia ut raaler
aam, falsa erit, si falsa afferatur
cāa, ut claret hoc exemplo, tentulus
infelix, quia sub hoc sydere natus.

NEGATR negatā cāa, o ideo
infelix, quia sub hoc sydere natus.

RELATIVA e propositio, ubi
reperitur particula relativa, ubi;
v. g. ubi thesaurus, illic cor.

RELATIVA vera erit, si vera
relatio, ut ubi thesaurus, illic cor.
Falsa erit, si relatio falsa, ut claret

hoc exemplo, tanto diligentior
ceteris, qto nobilior.

NE Gdtr negata relatione hoc
modo, o tanto diligentior, qto nobilior.

DISCRETILLA e propositio
in qua reperitr particula discretiva,
sed tr, vel tacita, ut:

colum; o aut mutant, qui trans-
mare currunt.

vel expressa, ut:

o formosus erat, sed erat facundus
ulysses

discretilla vera, si discreto
vero, ut o formosus erat & falsasti
discretio falsa, ideo negatr hoc modo.
nec formosus erat, nec erat facundus
ulysses.

propositio

COMPOSITA secundum
sensum.

COMPOSITA secundum sensum
e illa propositio, ubi latet
compositio, quae ideo dr vulgo
exponibilis, quasi egens exponi.

dr exponibilis,
qa fo eget
expositione.

127
oppo

hæc quoque sextuplex, nimirum
exclusiva, exceptiva, reduplicativa,
comparativa, inceptiva, desinitiva.

EXCLUSIVA est illa propositio
in qua reperitur particula exclusiva ~~affirm~~
solus, unus, et unus est Deus,
nobilitas sola est atque unica
virtus.

EXCLUSIVA vera est, si
attributum corat soli subto, et solus
Deus est æternus. ceterus falsa erit,
ut claret his exemplis, Solus hoo
illigit, Solus hoo pipes.

EXCEPTIVA est illa propositio
ubi reperitur illa particula exceptiva,
præter, et oes Apostolis præter
iudam Isariotem et ceteri.

EXCEPTIVA vera erit, si
exceptio legitima, et oes hoes præter
christum et peccatores. Secus falsa
erit, et ois creatura præter Angelum
corruptibilis est.

NEGATIVA Sicut exclusiva, præfixa
negatæ, ~~exceptiva~~ hoc modo, o solus
hoo pipes, o ois creatura præter
angelum est corruptibilis.

REDUPLICATIONA est illa
propositio, ubi reperitur particula repetens
dictum, ~~quod~~ aut istud, album, quoniam album
disgregat vitum.

REDUPLICATIONA vera est, si
terminus reduplicatus sit vera causa, cum
attributum coram subiecto, ut hoc quoniam
hoc ratiocinatur, secus falsa erit
ut patet hoc exemplo, aut raate, quoniam
raate sentit.

NEGATV, prefixa negatione hoc modo,
aut raate, quoniam raate, o sentit, quod quidem
magis aut
equivaleat. germanum sentiendi proprium o e
raatitas, sed aatitas.

COMPARATIVA, in qua
reperitur comparatio unius cum altero,
ut bonum non est melius est auro.

COMPARATIVA vera est, si
bona sit comparatio, ut meliora sunt
vulnera amici, quam oscula inimici:
erit vero falsa, si comparatio mala,
ut aurum melius est sapientia.

NEGATV, negatio comparatione
hoc modo: aurum o est melius —
sapientia.

INCEPTUA propositio, vel
desinitia ē illa in qua exprimitur
tempus, quo res aliqua inceptit, vel
desinit; ante quingentos annos iudei
ō utebantur punctis, a quingentis
annis uti it.

Veritas et falsitas utriusq; satis
se prodit attendenti.

Ultima pars
logicae, de his, quae
pertinent ad tertiam
mentis operationem.

Tertia mentis operatio ē ea, per
quam intellectus noster ex uno pluribus
iudiciis aliud infert, E. g. qđo
iudico hōem constare ex qualitatib⁹
contrariis, unde infero hōem ēē
mortalem, sic discurrendo

hōo constat ex qualitatib⁹ contrariis,
qđo hōo mortalis ē:

nunc elicio 3.^a mentis operationem

Huius operatiois species praestantissima
ē silmus, ideo de eo praesertim deinceps

hac in pte dicemus, sed quia titulus
 est species argumentationis, sed ne a
 more solito recedamus, priusquam
 de titulo agamus, de argumentatione
 aliquid dicendum; quamobrem tit.

CAPUT VNICUM de argumentatione

rationium seu
 iscurtus, in quo
 operitur aliquis
 nus in antecedente,
 qui o e in consequente
 et finis ille de
 medium.

Argumentatio sic dicta, quod
 argumentum, quo veritas arguitur, et
 falsitas redarguitur.

Adhuc operatio mentis, in qua unum
 inferitur ex alio, ut alicui cogitat, ergo e
 spiritus.

in argumentatione tria spectanda sunt,
 nimirum antecedens, consequens et
 consequentia.

ANTECEDENS e propositio, unde
 sequitur altera.

CONSEQUENS e propositio, quae
 sequitur et inferitur ex altera.

CONSEQUENTIA e id, cuius
 unum inferitur ex alio: brevius e
 nexus consequentis cum antecedente,
 qui nexus exprimi solet, per particulas

Estne bona virtus

Restat quarendus 3us medius, quo
declaretur tunc illos bene inter se coire.
qd efficit hominem bonum, ē bonum qq;
atqui virtus efficit hominem bonum,
ergo virtus bona.

Ob id dicitur argumentum bonis authorib;
quintiliano, Ciceroni, quia facit fidem;
convincitq; auctorem.

QUAERES, an sufficiat unus tunc
medius?

OO; ē enim tunc medius mensura
maioris et minoris, atqui mensura
est simplex, unica, minima.

MAA proxima tres propositiones,
maior, minor, et duo: quarum duae
priorēs dicitur vulgō praemissae, & credo,
qā duae praemittuntur.

QUAERES, cur tres propositiones?

CAA etiam aperta. Tunc medius ē
mensura ceterorum, et qd semel
coniungi, seu componi cum maiori
tunc, unde maior propositio semel
cum minori, unde minor propositio.

+

196

tandem sequitur conclusio constans ex
maiore et minore tno.

Ql aal e vivens; vides medium cum
maiore tno.

Ql s hoo e aal. vides medium cum
minori tno.

Qd ois hoo e vivens, ex tuis composita
ex maiori et minori tno.

hinc claret maiorem ppositionem
dici, in qua componitur maior tuis
cum medio, o vero eam, quae prioris
loco ponitur, nam saepe invertitur ordo
propositionum apud bonos authores,
ut legenti patebit.

FOA Syllogismi

FOA sylmi e dispositio mae
sylmi idonea, ad concludendum
Sicut FOA domus e dispositio mae
idonea ad habitandum.

Duplex e FOA sylmi, una rondet
mae remota, et vocatur figura: altera
vero rondet mae proximae sylmi et
dr. modus.

197

qd sit figura sitmi
et quotuplex.

Figura sitmi ē apta dispositio
medii tui cum maiore et minore
sedum subiectionem et predicationem.

¶ N C sequitur diversam ēē figuram
sitmi, qdō medius tuus in premissis
diversō rāōe subiicitur et predicatur.

¶ R C autem dispositio tuorum
vocatur figura, quia ~~in~~ in variis
figuris delineabatur, et nunc solet
exprimi triangulo.

¶ R S sit figura sitmi.

PRIMA figura ē ea, in qua medius ^{hinc inventum}
tuus semel ē subiectum et semel predicatum. ^{illud monotheticum}
ut: ^{subpræ, prima.}
oc aal ē vivens ^{secundūq; bit, præ}
atqui ois hoo ē aal ^{tertio bit, sub.}
go ois hoo ē vivens.

2^a figura ē ea, in qua medius tuus
bis ē predicatum; ut:

nullum aal ē immortale,
atqui ois Angelus ē immortalis,
go nullus Angelus ē aal.

3^a figura ē ea, in qua medius tuus bit
subiectum, ut:

lacte album.

lacte dulce,

go aliquid album & dulce.

A dicit galenus quartam figuram, —
quam parentis n^{oe} galenicam vocant.
in qua medium ē predicatum in
maiore, et subsum in minore, ut:

miracula n^{oe} sūt ordinaria,

sed, quæ sūt ordinaria, ò mouent nos

go sūt aliqua, quæ nos ò mouent,

quæ sūt miracula n^{oe}.

VERUM de figurâ galenicâ
videbitur alibi.

MODI figurarum

IN singulis figuris ò vno tñm modo,
sed plurib' modis concludere licet.

MODUS ē dispositio propositionum
sibi sēdum q̄ritatem, et qualitatem
idonea ad studendum: E. g. argumen^{tum}
factum in barbara dr factum in
primo modo 1^{ae} figura, q̄ illud
argum^{tum} tres sūt propositiones ita
dispositas, ut oēs sint affirmantes,
et oēs sint v^{er}tes, vnde sūt sūt modi,
quot pount fieri dispositiones trium

propositionum sicuti secundum quantitatem¹⁷⁷
et qualitatem.

NOVEM decimo modi utiles
ad etuendum, qui eodem vocabulis
signantur in scholis, et sequentibus
versiculis continentur.

barbara, calarent, daris, ferio:

baralipson

calantes, dabitur, sapessimo, frise

sonorum;

cæsare, camestres, festino, baroco;

darapti,

selapton, disamis, datisi, bocardo,

ferison.

Modi 1.^a figura sunt novem duobus
primis versibus comprehensi, et ex his
novem quatuor primi modi sunt barbara,
calarent, daris, ferio, ~~baralipson~~
vocantur directi, quia eorum est directa
est: quinque autem alii, sunt baralipson,
calantes, dabitur, sapessimo, frise sonorum.
Et indirecti, quia eorum est indirecta,
directa vero est censeatur ea, in qua
maior terminus de minore predicatur:
indirecta vero est ea, in qua minor
terminus de maiori predicatur, ut claret

Sequenti Satmo, ~~o o o o o~~

o o a a l e vivens

o i s h o o e a a l,

g o o i s h o o e vivens,

g o a l i q d vivens e h o o.

IN QVO Satmo prior ctuo e directo,
posterior e indirecta.

Modi 2.º figurae sunt quatuor, sc
casare, camestres, festino, baroco.

Modi 3.º figurae sunt sex, darapti,
felapton, disamis, darsi, bocardo
ferison.

HARUM vocum insolens profecto
barbaries, sed usus frequens, et
utilitas o mediocri, quam ut
percipias quaedam notanda sunt.

1.º Notandum oes voces
predictorum versum incipere ab
una e quatuor consonantibus, B. C.
d. F.

2.º Notandum unumq d cumq;
vocabulum trib' constare syllabis,
qd si aliqua voces sint quatuor

!!!

ergo, igitur, proindeq; E. g.

de vitium ē fugiendum.

Sed intemperantia ē vitium

ergo intemperantia ē fugienda.

IN HAC argumentatione duae
prima ppositiones vocat̃r antecedens,
ultima vocat̃r consequens, connexio
autem et dependentia ultimo ppositionis
ad duas primas vocat̃r consequentia.

MAA argumentationis ē antecedens
et consequens, q̃a antecedens et
consequens s̃t ptes, ex quib̃ tota
argumentatio contextit̃.

FOA argumentationis ē dispositio,
et connexio consequentis cum antecedente,
quae talis ēē d̃r, ut unum ab alio pendeat,
nimirum consequens ab antecedente.

Argumentatio d̃r in bonam
et malam.

BONA ē, in qua consequens legitime
inferit̃r ex antecedente, ut.

Petrus ē hō.

ergo ē rationalis.

MAA ē, in qua consequens legitime
inferit̃r ex antecedente, ut.

&

Petrus ē vivens
 ergo Petrus ē hō

UNA argumentatio valere potest
 duobus modis, scilicet ratione maiori et ratione minori,
 Vallet argumentatio ratione maiori, quando
 licet dispositio terminorum sit vitiosa, tamen
 quod inferitur verum est, et si dicas:

omnis pallidus aegrotat
 sed Petrus aegrotat
 ergo Petrus ē pallidus.

MAIOR foras valet argumentatio,
 quando ex idonea dispositione terminorum oritur
 necessitas concedendi consequens,
 quia concessum est antecedens, licet utrumque
 sit falsum, ut si concederis hominem esse
 equum, necesse est, fatearis, hominem esse
 irrationalem, si tamen fuerint hoc modo
 dispositi:

omnis equus ē irrationalis
 sed Petrus ē equus
 ergo Petrus ē irrationalis.

De speciebus
 argumentationis

Argumentationis quinque
vel sex species, inductio, exemplum,
enthymema, dilemma, sorites, syllogismus.

Inductio

Inductio est argumentatio, in qua
ex sufficienti singularium enumeratione
colligitur aliquid universale, ut fidei iustificatus
Abel, fidei iustificatus Lot, fidei iustificatus
Abraham, ergo omnes homines per fidem iustificati.

Est autem sufficiens enumeratio
singularium, si nulla afferri queat
instantia, ut claret exemplo allato: —

Si vero afferri possit vel unica instantia,
non erit bona inductio, nec sufficientis
singularium enumeratio, ut patet exemplo
sequenti: galli et albi, Angli albi, —
germani, poloni, russi, Dani, Belgae,
ergo omnes homines et albi, quae consequentia
male, quia afferri potest instantia, ut per se
patet.

Exemplum

Exemplum est argumentatio, si
non argumentatio dici potest, in qua ex uno
singulari colligitur aliud singulare, propter

similitudinem: ut David penitentia-
ductus, misericordiam inuenit, qd et res
^{miseri cordiar}
~~penitentiam~~ inueni et si penitentia-
ductus fuerit.

Enthymema

Enthymema ē argumentatio
in qua reticetur in mento propositio una,
unde Sostitumnaem, nam ΕΥΤΥΜΕΩ ē in
aa verbor.

QUAERIT, cur reticetur propositio?
Vel breuitatis, vel ornatus grāa: Sine
breui, locutio multum grāa, et ponderis
est, ut his modis verbis;

Seruare potuit, perdere an possim rogere.

Dilemma

Dilemma ē argumentatio constans
ex duab ptib, concludens semper
incommodum, hinc dictum argumentum
cornutum, quasi feriens utroq; cornu.
Si duxeris uxorem vel pulchra erit,
vel deformis, si pulchra, sehotipia
laborabis, si deformis, tedium tibi,

deformesq; pariet liberos, melius ergo
 ò ducere uxorem.

Sorites

Sorites, seu gradatio & argumentatio
 in qua congeruntur plures propositiones,
 ut ex iis aliquid inferatur hoc modo:

Petrus ē hōo,
 hōo ē aal,
 aal ē vivens,
 vivens ē corpus,
 corpus ē substantia,
 substantia ē ens

ergo a primo ad ultimum Petrus ē ens.

¶ Quia sorites bona connexio
 propositionum, alias peccat: qui bene
 bibit, bene dormit, qui bene dormit,
 ò peccat, qui ò peccat saluabitur, ergo
 qui bene bibit, saluabitur.

Syllogismus

Syllogismus ē argumentatio, in qua
 ex duabus propositionibus bene dispositis
 nriò sequitur tertia dependens ab
 ambabus, ut patet in hoc exemplo:

oe aal sentit,
ois hoo e aal,
go ois hoo sentit

¶ enim sequitur oem hoem sentire,
eo qd ois hoo sit aal, et oe aal sentiat.

id e orao, in qua
concessis premissis
o p^r negari consequ
sentia.
fr ab arte primis priorum capitul.
argumentatio, in qua quibdam positis
aliud nro infertur, eo qd sint posita.
SENSUS de ois e, silmus e argumen
in qua, concessis premissis, nro conceden
ctus. recte; nam si bonus erit silmus,
necesse erit assentiri cluoni, si maiori
et minori assensus fueris.

SILMUS agendum e de sylmo et
incipiendum ab eius ma.

MAA silmi dr, ex quo componitur
silmus.

Duplex e, remota, et proxima.

MAA remota silmi tres snt, maior
seu pradicatum, minor seu subiectum,
medius sntus, seu argumentum.

QUALES eut tres snt?

caa e manifestas. qui proponit questionem
duos dat sntos, maiorem et minorem.

+

207

Syllabas, ut fit baralipton, sciendum
e tres illas priores syllabas attendi,
quartam vero et sequentes negligi,
quia adduntur illam ad completum
versus.

3° Notandum, qd prima
syllaba singularum vocum maiorem
propositionem, 2^a minorem, tertia
clonem signet.

4° Observandum e vocales
A, E, I, O, quarum una illum et
semper in una quaq; syllaba reperitur,
idem signare, qd supra, id e quantatem
et qualitatem propositionis, scilicet eius
veritatem, vel particularitatem,
affirmationem, vel negationem.

5° denique quatuor alias —
consonantes medias C, M, P, S.
diligenter considerandas ee, quia
interuenient artificio mirabili, qd
aperiemus in maiori sistemat.

Singulorum modorum exemplar
dabit schema epponendum.

Regulae coes. oib;
figuris et sitmis.

SH

prima Regula

IN PRIMO res sunt et tri.

QAD ē, quia, ut supra diximus, qui proponit questionem duos dat trinos, maiorem et minorem, estne bona virtus: restat go quarendus tertius medius, quo declaratur trinos illos bene inter se coire. Si go trinus aliquis duplicem habeat signationem, vel suppositionem vitiosus ē. Sitmus, quia censetur trino quatuor trinos, ut patet exemplo sequenti:

vulpes ē aal ganniens, et
insidiarius gallinis,
atque herodes erat vulpes,
go herodes erat aal ganniens,
et insidiarius gallinis

IN QUO primo trinus iste, vulpes,
in 1.^a propositione sumitur proprie,
in secundā vero sumitur metaphoricus.

2^a REGULA

EX DUOB^{us} propositionib^{us}
negativib^{us} nihil concluditur.

hispani sūt turcae
turcae sūt christiani
go hispani sūt christiani.

¶ **1^a** huius regula. ē, quia vis
concludendi pendet ex t^{no} medio,
atqui t^{no} medio nulla ⁱⁿ erit vis —
concludit^{endi}, si fuerit separatus ab
utroq; t^{no}, ut contingit in p^opositionib;
negantib; ()

Sed callendum; ne
videat^r propositio negans, quā t^{no}
ō ē negans reipta:

qd ō t^{no} ptes, nequit perire;
atqui aā illigens, ō t^{no} ptes,
qō nequit perire.

¶ **2^a** propositio, quā
videat^r Spie negans, ō ē t^{no} negans,
quia sensus ē; aā t^{no} res ō t^{no} ptes.

3^a REGULA

¶ **EX** dual^o particularib; nihil
concludit^r.

quidam aulici s^t diuites,
ego ero aulicus,
qō ero dives,

¶ **1^a** huius regula, qd sint
quatuor t^{no} in silmo et medium

sumitur bis particulariter.

4.^a Regula

MO semper sequitur deteriorem
partem id est, si alterutra premissarum
fuerit negans vel particularis, et
ut et negans vel particularis.

MA huius regula, quod effectus est
sua causa nobilior.

5.^a Regula

ME nunquam ingreditur
conclusionem, quia, cum medium ^{bis} ponatur
in premissis, si adhuc poneretur in
conclusionem, fieret repetitio eiusdem
propositionis, nihilque probaretur, et

omnis virtus est laudanda

atque omnis iustitia est virtus

ergo omnis virtus est laudanda

Hoc argumentum nihil concludit,
quia virtus, quae est medium arguti
repetitur in conclusionem.

6.^a Regula

ME si sumitur verbis sumitur
particulariter, alias vitiosus erit

Sylmus:

equus ē aal,
hōō ē aal,
gō hōō ē equus.

Ultima Regula

Ō sit plus in ctuone, quam fuit in
premissis, id est eadem extrema, qua
cum medio fuerunt nude disposita,
etiam in ctuone ponant sine
additamento, quare ō valet sequens
sylmus:

reddendum ē depositum,
ensis ē depositum,
gō reddendus ē ensis furioso.

Regula figurarum
singularum ppter.

pro 1.^a figura.

Et duae.

prior maior sit vrtis.

posterior minor sit affirmans.

*fundata 1.^a figura duo. dici de
ori. dici de nullo.*

*SENSUS primi fundi. qd predicatur
de superiori, predicatur de inferiori;
E. g. qd predicatur de aali, predicatur
de hoc.*

*SENSUS 2.ⁱ fundi. qd negatur de
superiori, negatur de inferiori: qd
negatur de aali, negatur de hoc, ut
per se patet.*

*PRO
secunda figura*

*Ita dua.
alterutra praemissarum sit negans.
maior sit veritas.*

*fundatum 2.^a figura. dici de
nullo. cuius sensum explicui modo.*

*PRO
tertia figura*

Ita dua.

prior. minor sit affirmans.

posterior. duo semper particularis.

*fundatum 3.^a figura. quae
eadem uni tertio, ita eadem*

inter se. E. g. si duae trabes
sint aequales uni mensurae, et aequales
inter se, ut per se patet.

patitur tunc istuc axioma aliquam
exceptionem:

paternitas divina est ipsa natura
filiatio divina est ipsa natura
ergo paternitas est filiatio et quod idem
quod falsum. sed videant Theologi.

MOTIVUM

quamvis tres allatae figurae
habeantur legitima, sola tamen prima
perfectissima. 1.º quia in ea sola
clauditur A, E, I, O, ut per se patet.

2.º, quod soli sit mi et figurae directi;
ceteri tortuosi et indirecti, ut loquuntur.

Hinc excogitatum artificium, quo
sit mi 2.º et 3.º figurae ad primam
reducerentur.

duplex autem reductio sit mi,
altera ostensiva, ut aiunt
interpretes; altera deducens ad
incommodum de qua utraq; in
maiori sistemat.

addunt expolitariam, quae est tam reductio, quam
explicatio sylmi imperfecti per exemplum aut
inductionem. E. g. ille. ois oo et aat: sed aliquis ptus est hoo, goh.
reducendus est hio, petrus est ptus: atque petrus est aat; goh...

id est quod sylmi
imperfecti ad
perfectos reducantur.
imperfectus sylmi dicitur
quod sit vitiosus,
sed quia licet bene
concludat ois
in 1.º fronte
videtur bene
concludere. ut
et ois, praeter
quatuor 1.º figure.
reductio est revocatio
sylmi imperfecti ad
perfectum per propriam
alicuius conversionem aut
transpositionem aut
assumptionem.

de dr sitmus

Sitmus alter compositus, alter simplex.

Compositus dr, cuius aliqua propositio composita.

Nic diuersus ē; alter conditionalis, si regnum, in quo rex eligitur, — diuisionib' obnoxium ē, diu durare nequit.

atqui regnum, in quo rex eligitur, ē obnoxium diuisionib' —
go diu durare nequit.

Alus disiunctiuus:

interfectores casaris vel parricida
vel vindices libertatis.

atqui o it parricides.
go vindices libertatis.

Alus copulatiuus.

nemo pt seruire Deo et mammona
atqui auarus seruit mammona
go auarus o seruit Deo.

Sitmus simplex dr, cuius —
propositiones simplices.

duplex ē alter complexus, alter
incomplexus.

complexus dr, cuius aliqua propositio

complexa:

lex iubet honorari reges
atqui ludouicus 14us est rex
ergo lex iubet honorari ludouicum
14um.

incomplexus dr, cuius
propositiones incomplexæ:

oe honestum est appetendum
ois virtus est honesta

go ois virtus est appetenda.

Silmi incomplexus, alter directus,
alter indirectus, de quib' supra.

VERUM celebritas diuisio silmi in
dialecticum, sophisticum, et demonstrativum.

dialecticus seu probabilis dr, qui constat propositionibus
probabilibus: dr topicus, probabilis
opiniatus, seu
tentatiuus.

qdo caelum rubet mane, sequitur
pluvia

atqui hodiernodie caelum rubuit
mane

go pluet hodie.

Hoc silmo saepe vtuntur oratores.
Cicero, pro quinctio amerino:

$\bar{o}$ occidit patrem, qui morte
 patris factus $\bar{e}$ egens et pauper,
 atqui Rosius morte patris factus
 $\bar{e}$ egens et pauper,
 $\bar{q}\bar{o}$ $\bar{o}$ occidit patrem.

SIMUS demonstrativus, dr, qui
 constat propositionib veris, certis,
 et evidentib?

$\bar{o}\bar{e}$ Sentiens $\bar{e}$ vivens,
 $\bar{o}\bar{e}$ aal sentit,
 $\bar{p}\bar{q}\bar{o}$ $\bar{o}\bar{e}$ aal $\bar{e}$ vivens.

MUS

quoties terra inter ponit Solem
 inter et lunam, contingit eclipsis
 luna,
 atqui hocce anno, tali die interpono^{tr}
 terra inter Solem et lunam,
 $\bar{q}\bar{o}$ continget eclipsis luna.

demonstratio duplex, alia
 apriori, in qua probatur effectus per causam.

$\bar{o}\bar{e}$ raate $\bar{e}$ rituum,
 $\bar{o}\bar{i}\bar{s}$ $\bar{h}\bar{o}\bar{o}$ $\bar{e}$ raalis,
 $\bar{p}\bar{q}\bar{o}$ $\bar{o}\bar{i}\bar{s}$ $\bar{h}\bar{o}\bar{o}$ $\bar{e}$ rituum.

MUS.

$\bar{o}\bar{o}$ immutabilis $\bar{e}$ ~~et~~ eternus
 Deus $\bar{e}$ immutabilis,
 $\bar{p}\bar{q}\bar{o}$ Deus eternus.

ad demonstrandum duo occurrunt,
subtū, de quo aliquid demonstratur.

2.º p^{ro}p^{ri}et^{as}, quae demonstratur de subtō.

3.º Cāa, per quam propriet^{as} —
demonstratur de subtō.

q^uid est igit^r demonstrare ^apriori?
ostendere proprietatem coire
subtō, per veram cāam. Deus ē aeternus,
quia immutabilis, cras erit & cl^{ip}is
lunae, quia cras terra interponetur
solem inter et lunam.

Altera demonstratio a posteriori
in qua, cāa demonstratur per effectū;
hōc ē rāalis, quia risiū.

oē risiū ē rāale,

bis hōc risiū

go ois hōc rāalis

Similiter demonstratur extia
per effectū:

~~ego~~ ego sum factus ab aliquo,
qui me fecit ē Deus,

go existit Deus.

Sil^l m^{is} sophisticus tr, qui constat
propositionib^{us} falsis, sed epib^{us} veris.

id aqd nāa impellit, bonum ē
atqui nāa impellit ad voluptatem
go voluptas bona.

^{titmi}
finis estius inducere in errorem.

VICTORINUS. ois silmus aut
demonstratiuus, aut dialecticus, aut
sophisticus.

versatur in māa
aria.

DEMONSTRIUS oium perfectissimus
gignit scientiam claram et distinctam
rei cognitionem.

versatur in māa
contingenti et
nabili.

De illo, qui in māa
captiosus et fallaci
occupat.
aliter constant
prouis, quae apparent
vera, nec tūc.

dialecticus parit opinionem,

sophisticus oium pessimus.

~~non~~ offundit menti caliginem, dicitq;

in errorem et mendacium; atqui

mendacium et error ex diabolo, qui

primus sophisticis ratio cinio primos

parentes decepit, traxitq; in laqueos;

Si si ederitis ex illo fructu, eritis sicut

dii, scientes bonum et malum,

atqui magnum ē ex Deo similem,

magnum ē scire bonum et malum,

go edendum de illo fructu.

Idcirco si iohannis octauo, cum loquitur
mendacium, ex propriis loquitur, quia
ē pater mendacii.

219
CONTRA veritas ē ardeō, ideo s. i.
ioannis decimo septimo: Sanctifica
eos in veritate, quia sermo tuus
veritas; ?

Q O, inquit, author ille: amemus
veritatem simplicem. fugiamus
artem sophisticam, velut Diaboli
~~per~~ commentum, cum hac pestis o
solum in scholis, ubi merus aliquo
lusus, sed in ecclesiā, De publico,
et aula praeipue grassetur.

Sophisma ē
lythmus inducens in
errorem.
error ē cognitio
falsa.

Finis logicae —
fallacias consideranti
ē eas detegere et
soluere.

quam ob rem visum ē detegere
breuiter artem illam diabolicam,
seu artem nocendi.

Modus detegendi fallacias, seu vitia silmorum.

Q Uod fallacia vel in foa, vel in
maā silmi.

Q Uamquam contingit fallacia
in foā, nisi violetur aliqua ~~foa~~ regula,
seu aliquis canon, sed eāde re
supra.

220
vel mentitur hystum
demonstrationem et
pseudographum
lex paralogismus
vel probabilem et
sophisticum.
fallacia in maiore vel in ipsa dictione
vel in re signata, seu extra dictionem
ut loquitur phras.

Fallacia in dictione

fallacia in dictione sexuplex
scilicet equivocatio, amphibologia,
compositio, divisio, figura dictionis,
et figura accentus.

Equivocatio contingit, quando
plura signans modo in uno sensu,
modo alio accipitur.

ois canis latrat

aliquid syderis est canis

pro aliquid syderis latrat

Solvitur haec captio disquendo
maiores, si non canis intelligatur
aut domesticum, C. si constellatio
caelestis, N.

amphibologia contingit, quando
oratio duplicem admittens sensum modo
accipitur in uno, modo in alio:
qui aethiopem lauat, aquam
habeat, necesse est.

sed, qui Stupidum docet, æthiopem
lavat.

ergo, qui Stupidum docet, aquam
habeat, necesse est.

Solutr hac captio disquendo —
duplitem sensum orationis.

FALLACIA a compositione accidit
cum ex antecedente qd verum est in
sensu diviso, infertr consequens, qd
falsum est in composito sensu:

qui tr ambulandi poam, pt
ambulare,

atqui Petrus sedendo tr
ambulandi poam,

ergo Petrus sedendo pt ambulare.

Solutr hac captio dicendo o valere
consequentiam a sensu diviso, qualis
est sensus minoris propositionis ad
sensum compositum, qualis est sensus
maioris.

Fallacia a divisione contingit,
qdo ex antecedente, qd verum est in
sensu composito, colligitr consequens;
qd falsum est in sensu diviso:

qui o pt ambulare, o tr ambulandi
poam.

sed Petrus sedendo o pt ambulare
ergo Petrus sedendo, o tr ambulandi poam.

Soluitur hac fallacia, si dicatur o valere consequentiam a sensu diviso, qualis est sensus minoris propositionis, ad sensum divinum, qualis est sensus dictuonis.

Fallacia accentus occurrit, cum per quantitatis aut accentus mutationem vocis signatio mutatur:

quisquis lepores sectatur, opus
est canibus?

atqui orator lepores sectatur,
ergo opus est canibus?

alius

qui vocat te hominem egregium, te
laudat.

Sed, qui te irridet, te vocat hominem
egregium.

ergo, qui te irridet, te laudat.

MANE scit hac fallacia, si dicatur mutari signationem vocis per quantitatis aut accentus mutationem.

Fallacia figurae dictionis evenit, quod fit transitus ab uno praedicamento ad aliud, V. G. a substantia ad qualitatem.
quod emisisti, comedisti,
atqui carnem crudam emisisti
ergo carnem crudam comedisti.

Soluitur haec fallacia, si dicatur fieri
transitum ab una cage ad aliam, a
substantia carnis ad eius ^{relatam} qualitatem,
seu cruditatem. Sc, qd, in maiori ^{titone} propo
sumitur pro substantia rei, quae ^{emittit} ~~emittit~~
in conclusionem vero sumitur pro qualitate
substantiae

Fallacia extra dictionem

Fallacia extradictionem; seu in
re ipsa signata pluribus modis etiam
contingit; qd mirum? nam, ut aiunt
Pythagorei, malum est infinitum.
1° contingit error in ignoratione
elenchi, est autem ignoratio elenchi
ignoratio propositionis habitanda,
hinc nascitur disputatio de noe,
quae sane admodum vitanda pro.
Sic Arles inuehitur in Parmenidem
et melissum, qd admitterent unicum
primum pprium, tractatq; viros
reuerendos minus reuerenter: at
iniuria et immerito, quia parmenides
et melissus volebant unicum primum

pprium, qd dissimulat philosophus.

2° petitione pprii. e autem petiti^o pprii
^{causa} supponitur verum, qd t^{ro} in quattu^o
venit: sic Aristoteles probat aduersus
Democritum et alios phos dari foam
per se subsistentem in corporibus,
quia datur ^{vera} generatio. atqui o constat
oo, an detur vera generatio, qualem
fingit phus, et adhuc sub iudice
lis e.

3° afferendo sabam eam pro
vera eam, ut sis dixeris mortuum e
regem aliquem, quia visus e cometes,
vel quia contigit eclipsis. Similiter
si dixeris ossa plena e medullis,
quia plena e luna, et cetera huiusmodi,
in quib^{us} vulgo aiunt post hoc, qd
propter hoc.

4° enumeratione partium imperfecta.
Gassendus. Si mundus e plenus
corporib^{us}, o poterit moveri corpus,
^{sic probat} o pt moveri corpus, quin aliud cedat
loco, o poterit aliud corpus cedere
loco, si oia sint plena. Sic probat
o pt aliud corpus cedere loco, quin

tota moles orbis moueatur, aut corpora
moueantur in orbem. prius est absurdum,
posterius falsum. quod sic probatur.
dispositis viginti quatuor corporibus in
orbem ab a usque ad x, x non poterit
moueri, quin accedat de loco, aliter
quomodo occuparet alium locum;
at quid nondum cessat de loco, ergo
PECCAT iste sillogismus, falsum est x non
posse moueri, nisi si deseruerit locum,
satis est, si modo si decedat de loco, quo
momento x mouetur.

5° Est fallacia accidentis.

est autem fallacia accidentis, quando quis
iudicat rem aliquam coire alteri per se,
quando coit per accidens:

perniciosa est si permittenda et
discenda,

at qui scio est perniciosa, quia inflat,
vinum perniciosum, quia ex vino
partigo.

ergo ista est si permittenda nec discenda.

VI^{mo} argumentari a perfecto scitur
quod ad perfectum simpliciter.

quod est perfectum, Deo tribuendum

at qui figura hominis est omnis

perfectissima, ut inquit cotta
apud Tullium.

ergo figura hominis deo tribuenda.

appendix de methodo.

Methodus ^{quatinus dicitur} operatio
mentis, per quam doctè disponuntur
conceptus et iudicia, ut eā ratiō veritas
ignota inveniatur, et inuenta aliis
explicetur.

duplex est methodus, altera
inventivis, altera doctrina.

Methodus inventionis dicitur
ἀναλυτικός, gallicè; methode de
resolution.

Methodus doctrinae dicitur methodus
συνθετικός, gallicè methode de
composition.

est analytica.

De methodo resolu- tionis.

Methodus resolutionis dicitur
ea, in qua itur ex nota veritate
particularis ad cognoscendam veritatem
generalem, et principiorum, ad cognoscendam
ut si ex cognoscendo realis seu intelligentis
cognoscamus se intelligens et immortale.

qua a toto ad
partes procedit.

Est methodo utimur ad soluendam
~~propter~~ questionem propositam.

Est autem questio vel e questio nois
vel questio rei.

QUAESTIONEM nois dico, in qua
quaeritur sensus enigmatis, seu verbi
ambigui et obscuri, qualis illa questio
Sphinx, dic mihi qd aul mane quadrupes,
meridie bipes, vespere tripes, et
caetera eiusmodi.

QUAESTIONEM rei dico, in qua
re cognita quaeritur res ignota,
qualis illa questio, nosti fluxum et
refluxum maris, hic quaso, quae caa?
nostis ferrum trahi a magnete, dic, quae
caa?

QUAESTIO rei quadruplex. 1° enim
quaeritur caa effectus cogniti, ut in quaestione
cognitis propositis.

2° quaeritur effectus caa cognita. vides
ventos vehementer flare vides aquam
labi per flumina ad mare, hic qui inde
effectus.

3° ex pte b^o notis quaeritur totum. vides

Sexagies octo nummos. dic quo summa?

Vel deniq; ex toto et pte aliqua cognitis,
queritur pars alia seu ppta. Nosti-
cam hanc esse ralem. dic utrum sit
immortalis.

¶ In oī questione proposita
id præcipue querendum nempe ut
clare et distincto percipiatur qd veniat
in questionem, qua sit mens querentis,
quib' signis possit venire in cognicoem
rei quæsita: si enim desint signa et
nota, quib' regatur ars, frustra sudabit;
sic frustratus cæcus in quærendo
cognoscere colorum; quia desunt signa
et nota.

¶ In oī questione e aliquid ignotum
et aliquid notum.

^{en} **METHODUS** resolutionis, in qua
et si plus multo valeat iudicium
et ingenium, quam ars, reliquit in
cartesius quatuor regulas in sua
methodo, quæ id illud præsertim præcedant.

1ª est nunquam assentiri propositioni
cuius veritas et falsitas o sit clare et
distincte nota, ut videnti iudicare temerarie.

quæ maxime damnant in moribus

2ª adde propositam difficultatem, si
sit opus divisione, quia divisio tollit
tironem, sed cautò agendum, quia
nimia obscuritatem parit, simile
est confuso, qd qd in plures sectum.

3ª ORDINATè agere id est a simplici^{oribus}
et notiorib^{us} ad ea, quæ sunt composita
magis et minus nota progredi.

4ª Sit integra partium enumeratio.

De Methodo Compositionis.

et Synthetico

Methodus compositionis dicitur
ea, in qua ex principiis generalibus itur^{quo a partibus}
ad particularia, seu attingens est immortale^{procedit ad}
a a ois p attingens, qd immortalis^{totum.}

Ea utuntur mathematici præcipue et
quicunq; tradunt doctrinam integram.

Hæc eius regula secundum geometras.

1^a Tui, quibus utitur docens, sint clari et
minime ambigua. Contra hanc regulam
peccavit Euclides ipse.

2^a argumentatio docentis innitatur
propositionibus evidentibus et notis.

At autem propositio evidens, quæ
 hoc ~~linegro~~ et ~~meditantis~~ talis si apparet,
 nam ~~sidum~~ phumæ, qui oia negat, et
 mentiri gloriatur, et heraclitus.

3^a demonstrare rem dubiam
 propositionibus notis et evidentibus.

adducit aliqui 3^{am} methodum, quæ
 vocant methodum bene respondendi,
 sed frustra, quia iuuenis bene natus
 et bene formatus vix super eare eget
 monitis præceptoris: novit quippe
 cum oib. civiliter agendum, placidus
 et comis responsio aum et amicitiam
 conciliat, et diluit inimicitias.

ideo Cauebit ne argum. negat, si
 distinctione uti possit, nam, ut inquit
 phus capite 4° de elenchis, nego
 durum soluendi genus, et honesto
 adolescenti indignum.

Si FN contingat hostis superbus et
 paulo ferocior par pari referto, Stultum
 e civiliter agere ubi civilitas nocet,
 asinus recalcitrat, ni fustis doletur.

EPILOGUS

hactenus in compendiis versati-
 sumus: qd si quis ultra o progrediatur,
 videtur cum eo comparandus, qui semper

haeret in fundtis, nihil vero novum
aëdificat aut superstruit

FINIS
COMPENDII TOTIUS
PHIÆ
ARISTOTELICÆ.

